

1982
LAPKRITIS
NOVEMBER
Nr. 9

KARYS

KARYS

1982
Nr. 9 (1586)

Redaktorius — ZIGMAS RAULINAITIS; SKYRIAI: Karinės Žinios, Mokslas ir Technika, Spaudoje Pasižvalgius, Kronika. Administratorius — ALFONSAS SAMUŠIS.

Tremties Trimitas: Redaguoja — STEFA KAUNELIENĖ
Leidžia — L.K.V.S. RAMOVĖS NEW YORKO SKYRIUS

TURINYS

“Vincu Kudirkos” kp. šauliai ekskursijoje prie Laisvės Statulos New Yorke.... viršelis	
Ed. Meilaus nuotrauka	
Owen C. J. Norem — Prie Žuvusių Karių Paminklo Kaune	369
Dr. V. Gidžiūnas, O.F.M. — Šv. Pranciškaus Dvasios spinduliavimas	
pagoniškoje Lietuvoje	370
A. Budreckis — DLK Kęstutis	374
P. Janušonis — Gen. Galvydis Bikauskas	377
S. R. — Karinė tarnyba bolševikmetyje	378
B. B. — “Trečiasis Pasaulinis Karas”	382
Mjr. K. Daugvydas — Savanorio užrašai	384
J. V. — Dėl dr. J. Balio straipsnio	390
TREMTIES TRIMITAS	393
Dr. K. Ėringis — Romo Kalantos aukos dešimtmečiui	394
Šaulių Kronika	401
S. Pačėsa — Antrojo Pas. karo prisiminimai	406
KARINĖS ŽINIOS	409
Mokslas ir technika	411
B. B. — Jaunesniųjų vadų reikšmė	412
KRONIKA	413

ATSTOVAI:

Baltimore — K. Česonis, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis, Australia — V. Šalkūnas

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S. J. Minkus
CHICAGO, IL — “Gifts International”,
“Parama”, Baly’s Radio & Television
DETROIT, MI — V. Čižauskas (Šv.
Antano Parapijos Spaudos Kioskas),
V. Perminas
OMAHA, NB — Pr. Kovas
WATERBURY, CT — “Spauda”
WOODHAVEN, NY — “Romuva”

PLATINTOJAI

KANADOJE
TORONTO, ONT. — V.A. Aušrotas, P.
Misevičius, Aug. Kuolas

SPAUSDINA
Franciscan Press,
341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Bahnhofstr. 11

AUSTRALIJOJE

Albertas Žvirblis, 65 Walsgott St., North
Geelong, Vic. 3215
W. Paluk, 1 Brentnall Ave., Blair Athol
5084, SA
S. Pačėsa, 7/31 Valentine Street, Yagoona,
NSW, 2199

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$17.00, pusmečiui U.S. 9.00, atskiro nr. U.S. \$2.00.

Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207, USA

KARYS (ISSN 0022-9199) is published monthly except July and August by Lithuanian Veterans Assoc. RAMOVĖ
341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Subscription \$17.00 per year (single copy \$2.00). Second class postage paid
at Brooklyn, N.Y. POSTMASTER: Send Address changes to KARYS, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

Isteigtas Lietuvoje 1919 —
Nepriklausomybės kovų —
metais.

KARIYS

Atgavintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais.

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 9 (1586)

LAPKRITIS — NOVEMBER

1982

PRIE ŽUVUSIŲ KARIŲ PAMINKLO KAUNE

OWEN C. J. NOREM

(Vertė A. Tyruolis)

Stovėjau prie pilko paminklo
Nežinomam kariui — didvyriui,
Atėjęs paliudyti draugystei,
Pagerbt tų, už laisvę kur mirė.

Stovėjau prie to atminimo,
Ir mintys užplūdo atsrue;,
Maščiau apie tolimus amžius,
Kai žvelgė dangun čia lietuviai.

Tauta toji buvo drąsinga,
Tarp jūrų dviejų viešpatavo;
Šaunieji jos vyčiai baugino
Kryžiuotį, totorių ir slavą.

Kad buvo jiems ietys per aštrios
Tų vyčių, kur lėkė be baimės,
Juos sveikinti ėmę maldavo
Valdyti, vaduot iš nelaimės.

*

Kuris čia akmuo Gediminą,
Kurs Vytautą Didįjį mena?
Lyg grįžtų vėl amžiai didingi,
Dvasia jų šioj žemėj plazdena.

Ir jaunas kareivis išeina
Kurt aukuro, kurs suliepsnoja
Lyg iš praeities, kad ji švistų
Kaip ta "stella maris" skaisčioji.

Kiekvienas akmuo čia tur tikslą,
Visi į eiles jie sudėti,
Pačioj gi viršūnėje kryžius,
Tikėjimui jis atžymėti.

Didieji karai mums tik mena:
Ne ginklam surasti teisybę:
Prispaustas nekaltas vien laukia
Dienų, kur bus laisve sužibę.

*

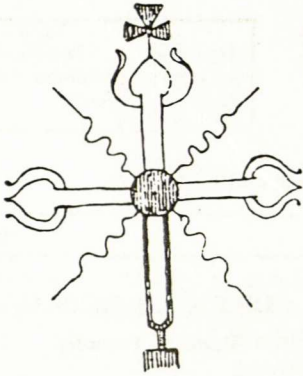
Iš gretimo Karo Muziejaus
Iš lėto žingsniu jie žygiavo,
Tie laisvės kovų veteranai,
Drąsa su garbe lenktyniavę.

Toje išskilmėj kasdieninėj
Kiekvienas turėjo ten vietą
Pagal savo dalinio vardą;
Štai mano eilė aukai dėti.

Turėjau gėlių puokštę rankoj
Aš nuo Vašingtono paminklo,
Tą gyvają kritusiems auką,
Draugystės tą žydintį ženklą.

Greit baigėsi tas pagerbimas,
Bet mena ilgai jis man žemę,
Kuriai pasakiau aš "sudievu",
Prie kryžiaus visi tarėm "Amen".

Šv. Pranciškaus dvasios spinduliavimas pagoniškoje Lietuvoje (1245 - 1387)

VIKTORAS GIDŽIŪNAS, O.F.M.

Šiais metais sueina 800 metų nuo šv. Pranciškaus Asyžiečio gimimo. Šv. Pranciškus yra ne tik labai originalus šventasis, bet ir didelio pranciškonų ordino įsteigėjas. Jo dvasios įtaka buvo ir yra didelė katalikų Bažnyčioje ir net atsiskyrusių mūsų brolių protestantų tarpe, o jo ordinas veikia visame pasaulyje, skelbdamas Kristaus mokslą tikintiesiems ir netikintiesiems, tarnauja vargšams ir dirba įvairius artimo meilės darbus.

Pranciškonai visuomet buvo ir yra labai populiarūs visų žmonių tarpe, dėl to jie įėjo į klasinę ir populiarinę literatūrą ir meną. Nors jie yra paprasti ir beturčiai, tačiau Bažnyčiai jie davė pranciškoniską filosofijos ir teologijos mokslo sistemą, kelis šimtus šventųjų ir palaimintųjų ir tūkstančius kankinių misijų kraštuose. Dėl to jų dvasios Tėvo 800 metų gimimo sukaktis minima visame pasaulyje. Lietuviai pranciškonai taip pat visais galimais būdais stengiasi pagerbti savo serafiškąjį Tėvą.

1. GREITAS PRANCIŠKONŲ IŠSIPLATINIMAS

Šv. Pranciškaus įkurtasis Mažesniųjų Brolių ordinas greitai augo ir išsiplatino visuose anais laikais žinomuose kraštuose. Šv. Pranciškaus draugas ir pirmasis jo gyvenimo biografas Tomas iš Celano rašo, kad Pranciškus patyrė regėjimą, kurį su džiaugsmu papasakojo broliams. "Mačiau", sakė jis, "pas mus ateinant daugybę žmonių, norinčių, mūsų šventu abitu apsilikus, laikantis mūsų palaimintosios regulos, su mumis gyventi... Ateina prancūzai, skuba ispanai, vokiečiai, atbėga anglai, ir daugybė kitų įvairiomis kalbomis kalbančių atleikia". Iš tikro, dar šv. Pranciškui gyvenant, šis jo regėjimas išsipildė, kai jo pasiūsti broliai apsigyveno ir pradėjo dirbuotis Prancūzijoje, Ispanijoje, Vokietijoje, Anglijoje ir kituose kraštuose. Tada daug šių kraštų jaunuolių susižavėjusių šv. Pranciškaus idealais, įstojo į jo įkurtąjį ordiną.

2. PRANCIŠKONAI LIETUVOS KAIMYNYSTĖJE

Šv. Pranciškaus iš Asyžiaus kapitulos 1221 m. į Vokietiją pasiūsti broliai turėjo tokį didelį pasisekimą, kad jau 1230 m. reikėjo juos padalyti į Renanijos ir Saksonijos provincijas. Netrukus, Jonui iš Plano Karpinio Saksonijos provincijolu esant (1232-1239), jo pasiūsti broliai nuvyko į Bohemiją, Sileziją, Lenkiją, Vengriją, Daniją ir Norvegiją. Tada jie įsikūrė Baltijos jūros Gotlando saloje, Visby mieste (1233), Prahoje (1234), Breslave (1236), Krokovoje (1237), Rygoje (1238) ir Torūnėje (1239). Netrus, Prūsijoje įsikūrus daugiau vienuolynų, buvo įkurta Saksonijos provincijai priklausanti Prūsijos ir Livonijos kustodija.

Tada pranciškonams, kaip ir visiems Vakarų Europos krikščionims, labai rūpijo lietuvius Kristaus mokslu apšviesti ir pakrikštyti. Pats šv. Pranciškus, kuris atnaujino apaštalų laikų taikų Evangelijos skelbimo būdą, rašydamas savo reguloje (12 skr.) apie brolius misijonierius, kurie Dievo įkvėpti norėtų eiti tarp saracėnų ir kitų netikinčiųjų, atrodo, galvojo apie baltus, kurie vieninteliai Europoje jo laikais dar nepažino Kristaus mokslo. Garsus pranciškonas mokslininkas Rugerijus Bakonas, anglas, gyvenęs XIII amžiaus viduryje (1214-1277), apgailestavo, kad dar jo laikais ne tik tolimuose kraštuose, bet ir netoliese Europoje prūsams ir lietuviams niekuomet nebuvo paskelbtas Dievo įstatymas. Dėl to jie stengėsi ne tik savo gyvenamuose kraštuose tikėjimą stiprinti, bet ir Lietuvoje jį įdiegti.

3. PRANCIŠKONŲ RYŠIAI SU LIETUVIAIS MINDAUGO LAIKAIS

Į Lietuvos teritoriją pranciškonai įžengė dar tada, kai Mindaugas kūrė vieningą Lietuvos valstybę ir plėtė jos ribas slaviškuose kraštuose, kai Prūsijoje ir Livonijoje jau buvo įsigalėjęs Vokiečių

ordinas ir krikšto pretekstu jau tiesė į Lietuvą savo grobuoniškas rankas.

Pirmasis į lietuvių puolamą Vladimiro sritį Volinijoje įžengė paties šv. Pranciškaus priimtas brolis Jonas, kilęs iš Plano Karpinio tarp Perugijos ir Transimeno ežero, buvęs Saksonijos provincijolas, pasiuntęs brolius į virš minėtus šiaurinius kraštus. Jis, popiežiaus Inocento IV 1245 m. siunčiamas pas totorius, kurie tuomet buvo Europos pabaisa, derėtis dėl taikos, su dviem palydovais pranciškonais, Steponu Bohemu ir Stanislovu Polanu, buvo sustojęs Vladimire. Ten tuomet vyko to krašto stačiatikių vyskupų sinodas, kuriame Jonas iš Plano Karpinio stengėsi juos sugrąžinti Romos popiežiaus paklusnybėn, bet tai jam nepavyko.

Tada jis, Volinijos kunigaikščio Vasilkos lydimas, leidosi tolimesnėn kelionėn. Toje kelionėje, kaip jis savo Mongolų istorijoje rašo, labai bijojo lietuvių: "Visą laiką vykome su pavojumi prarasti galvas, bijodami lietuvių, kurie dažnai užpuldinėdavo Rusijos (Volinijos) žemes ir labiausia tas, kurias turėjome pereiti". Mat, jau tada lietuviai stengėsi įsitvirtinti Volinijoje. Tačiau toje kelionėje lietuvių jis nesutiko. Tai pirmoji žinia apie lietuvius pranciškonų šaltiniuose.

Netrukus pranciškoniui pradėjo lankytis ir Lietuvoje. Pirmas lietuviškųjų kilčių misijonierius buvo Henrikas Luksemburgietis. Jis 1247 m. popiežiaus Inocento IV paskyrimu tapo Žiemgalos vyskupu, o kai ši vyskupija 1251 buvo panaikinta, tai jis buvo Kuršo vyskupu (1251-1263). Kadangi šios dvi vyskupijos, pagal popiežiaus legato Vilhelmo Mendeniečio 1237 m. išvestas ribas apėmė kuone visą Lietuvą, tai Henriką Luksemburgietį galima laikyti pirmuoju Lietuvos vyskupu, nors katalikų joje ir nebuvo. Jis rūpinosi netikinčiųjų atvertimu, dėl to Vokiečių ordinui kuriant Klaipėdos miestą, norėjo joje pasistatyti savo kuriją, kanauninkų namus ir katedrą. Šį sumanymą įvykdyti atrodo sutrukdė nuolatiniai žemaičių puolimai statant miestą ir 1260 m. liepos 13 d. Durbės mūšio padariniai, kai, žemaičiams sumušus Vokiečių ordino kariuomenę, sukilo žiemgaliai ir kuršiai, dėl to vieta vyskupo rezidencijai Klaipėdoje tapo nesaugi ir jis paliko gyventi Rygoje. Tačiau atrodo, kad vyskupas Klaipėdoje pastatė šv. Mikalojaus ir šv. Jono bažnyčias. Iš sutarčių su Livonijos ordino magistru matome, kad jis rūpinosi bažnyčių statymu ir šiaurės vakarų Žemaitijoje, kuri tada vadinosi Ceklis. Jis taip pat popiežiaus Inocento IV 1251 m. buvo paskirtas Mindaugo globėju, dėl to mūsų istorikas J. Stakauskas, ne be pagrindo teigia, kad jis dalyvavo Mindaugo krikšte ir karūnacijos apeigose. Apaštaliavimo darbe jo talkininkai buvo Rygos pranciškoniui,

Šv. Pranciškaus stigmatizacija.

Lietuvių liaudies braižinys iš XVIII a. antrosios pusės.

nes kapelionas buvo Konradas ir sutartyse su Livonijos ordino magistru minimi Andrius, Adolfo, Henrico ir kitų pranciškonų vardai. Tuos pačius vardus mes atrandame ir Mindaugo sutartyse su Livonijos ordinu. Tai parodo, kad tada pranciškoni gyveno ir veikė Lietuvos karaliaus dvare. Tik pagonių reaktionieriams Mindaugą nužudžius, (1263), jie kuriam laikui buvo priversti palikti Lietuvą.

Tuo pat metu, kai Prūsijos ir Livonijos kustodijos pranciškoni darbavosi Žemaitijoje ir Mindaugo karaliaus dvare, Bohemijos-Lenkijos provincijos Mažesnieji Broliai stengėsi atversti jotvingius Lukovo apylinkėje, tarp Suvalkų ir Augustavo. Ten jiems gerai sekėsi, nes popiežius Aleksandras IV 1257 m. jau rimtai tikėjo jotvingių atsivertimu ir dėl to net buvo pažadėjęs jiems vyskupą. Pirmuoju šios vyskupijos ganytoju jis buvo pramatęs labai veiklų pranciškoną Baltramiejų iš Bohemijos, bet dėl Vokiečių ordino pasipriešinimo ne tik vyskupija nebuvo įkurta, bet ir pranciškonų darbo vaisiai buvo sunaikinti.

4. PRANCIŠKONAI LIETUVOJE VYTENIO, GEDIMINO IR JO SŪNŪVIEŠPATAVIMO METU
Mindaugui mirus, buvo sunaikinti pirmieji krikščionybės daigai ir pranciškonų misijos Lietu-

voje. Bet Vyteniui tapus didžiuoju Lietuvos kunigaikščiu (1296-1316), pranciškonai vėl pasirodė Lietuvos istorijos arenoje. Jų pastangomis 1298 m. lietuviai su rygiečiais sudarė sutartį bendromis jėgomis gintis nuo Livonijos ordino užpuolimų.

Šie draugiški lietuvių ir rygiečių ryšiai dar labiau sustiprėjo, kai Rygos arkivyskupu tapo pranciškonas Fridrikas iš Pernsteino (1304-1340). Jis Livonijos ordino persekiojamas, tapo nuoširdžiu Vytenio ir Gedimino draugu. Palaikydamas Vytenio pusę Romos kurijoje, arkivyskupas įsigijo Lietuvos kunigaikščio malonę, kuris norėdamas jam įtikti, Naugarduke 1312 m. pastatydinęs bažnyčią ir vienuolyną, prašė atsiųsti du pranciškonus ir apsigyventi tame vienuolyne. Tai nepatiko Vokiečių ordinui, dėl to ordino kariuomenė savo žygyje sudegino tą bažnyčią, kaip tai mini savo laiške Gediminas.

Vyteniui mirus, Gediminas (1316-1341) taip pat palaikė draugiškus ryšius su Rygos arkivyskupu. Gediminui viešpataujant, pranciškonai dalyvavo jo tarybos posėdžiuose ir buvo jo sekretoriais. Jie rašė ir garsiuosius kunigaikščio laiškus popiežiumi ir Vakarų Europos miestams, kur Gediminas pasižadėjo tapti popiežiaus sūnumi, žadėjo pilną tikėjimo laisvę, kvietė pirklius ir visų sričių amatininkus, pranciškonus ir domininkonus, pranešė, kad jis turi pranciškonų ir domininkonų, kad domininkonams statųs bažnyčią Vilniuje, o pranciškonams jau yra pastatę Vilniuje ir atstatę Vokiečių ordino sugriautą Naugarduke. Rygos arkivyskupo draugystė ir pranciškonų veikla kunigaikščio dvare darė g erą įtaką Gediminui, dėl to nedaug trūko, kad jis būtų apsikrikštijęs.

Tiesa, Gediminui atsisakius krikštytis, pranciškonų padėtis Lietuvoje pasunkėjo. Du iš Bohemijos atvykę misininkai, Ulrikas ir Martynas, už perdrašius pamokslus, kuriais niekino lietuvių dievus, Vilniuje mirė kankinių mirtimi. Šių kankinių mirtis davė progą atsirasti 14 kankinių legendai; jiems buvo pastatyti trys kryžiai, kuriuos komunistai nugriovė. Nežiūrint to, pranciškonai ir po to pasiliko Gedimino įkurtame vienuolyne ir iki Lietuvos krikšto aptarnavo vokiečius kolonistus ir lietuvius neofitus.

Gedimino sūnus Algirdas, tapęs didžiuoju Lietuvos kunigaikščiu, (1345-1377), taip pat leido jiems laisvai gyventi ir veikti Vilniuje. Negana to, dabar jau yra įrodyta, kad pranciškonai mokė Algirdo ir Kęstučio vaikus. Yra žinoma, kad Algirdo dvare lankydavosi net tolimų kraštų mokyti pranciškonai. Net būsimas pirmasis Vilniaus vyskupas Andriejus Vasylius, jaunystėje misininkavęs Lietuvoje, už tai apskūstas Algirdui, buvo jo išteisin-

tas. Dėl to nenuostabu, kad, Algirdui viešpataujant, Vilniuje lankėsi ir su Jogaila susidraugavo labai garsus ir mokytas pranciškonas Petras Filargi iš Kandijos, vėliau Pizos susirinkime išrinktas popiežium (iš tikro antipopiežium), pasivadinęs Aleksandru V (1409-1410). Jam pakluso Jogaila, būdamas didžiuoju Lietuvos kunigaikščiu ir Lenkijos karalium, su savo pavaldiniais. Manoma, kad jis buvęs Vilniaus pranciškonų mokyklos lektorium (mokytoju) ir mokęs net patį Jogailą.

Kitas Gedimino sūnus, Liubartas, valdė Voliniją, kurioje stipriai veikė keliaujančių dėl Kristaus misininkų pranciškonų Rusijos vikarija, vėliau pasivadavusi Lietuvos ir Rusijos vikarija, kurios viršininkas buvo Mikalojus Melzakas. Šios vikarijos pranciškonų tikslas buvo atversti pagonis ir Romos Bažnyčios vienybėn gražinti stačiatikius.

Taip reikėsi pranciškonų veikla didžiojoje Lietuvos kunigaikštijoje nuo Vytenio laikų iki Lietuvos krikšto (1296 - 1387).

5. PRANCIŠKONAI LIETUVOS KRIKŠTYTOJAI IR ŠVIETĖJAI

Kai Jogaila 1386 m. ryžosi įvesti Lietuvoje Kristaus tikėjimą, tai jis iš Lenkijos ir Bohemijos pasikvietė dar daugiau pranciškonų, o Lenkijos episkopatas Lietuvos krikštui vadovauti pavedė Sereto vyskupui Andriejui Vasyliui, pranciškonui, kurį vėliau, Jogailai prašant, popiežius paskyrė pirmuoju Vilniaus vyskupu. Jis uoliai rūpinosi Lietuvos krikščioninimu, dėl to Vytautas ir Jogaila jį gyrė ir gausiai apdovanojo. Iki krikšto Lietuvoje nebuvo jokios mokyklos, dėl to vyskupas Andriejus įkūrė prie katedros mokyklą. Jis norėjo, kad mokyklos mokiniai, tarnaudami ir giedodami katedroje, padidintų liturginių pamaldų iškilmingumą ir iš jų tarpo atsirastų vietinių kandidatų į kunigus. Kita mokykla veikė prie pranciškonų vienuolyno; joje mokytojavo Krokuvos akademijoje pasiruošę lektoriai (mokytojai). Pats vyskupas, būdamas pranciškonas, mylėjo ir rėmė pranciškonus, kūrė naujus vienuolynus ir mirdamas testamentu paliko jiems savo turtus. Į Lietuvą atvykęs 1387 m., jis ją rado skendėjančią pagonybėje, o 1398 m. mirdamas paliko ją jau krikščionišką su gerai sutvarkyta vyskupija.

Andriejui Vasyliui mirus, antruoju Vilniaus vyskupu buvo išrinktas kitas pranciškonas, Lietuvos pranciškonų vikarijos vikarijus, Jokūbas Plichta, mokąs lietuviškai (1398-1407). Jis stropiai tęsė vyskupo Andriejaus pradėtąjį darbą. Stengdamasis vis giliau lietuvių širdyse įdiegti katalikų tikėjimą.

6. LIETUVOS PRANCIŠKONŲ VIKARIJA

Ilgainiui, Lietuvoje tikėjimui vis giliau įsišaknijant, augo ir pranciškonų skaičius, ir plėtėsi jų vienuolynų ir bažnyčių tinklas. Pranciškonai ne tik krikšto metu daug pasidarbavo krikštydami vilniečius ir Jogailos Vilniun krikštytis sukviestuosius, bet ir tuoj po krikšto aptarnavo Vilniaus ir kitų parapijų tikinčiuosius. Vilniuje jie aptarnavo savo vienuolynų Šv. Marijos Dangun Paimtosios ir Šv. Mikalojaus bažnyčias ir Šv. Onos bažnyčią žemutinės pilies rajone.

Netrukus buvo įkurti dar penki vienuolynai su savomis bažnyčiomis: Ašmenoje (1388), Lydoje (1394), Kaune (1400), Drohičine (1400) ir Pinske (1432). Visi šie vienuolynai ir jų vienuoliai priklausė Bohemijos-Lenkijos provincijai, kurioje sudarė atskirą Lietuvos vienetą, vikariją. Ši vikarija buvo sudaryta tuoj po Lietuvos krikšto, kai įsikūrė daugiau vienuolynų (1387-1398). Vikariją valdė ordino vadovybės paskirtas vikarijus. Žinome, kad antrasis Vilniaus vyskupas Jokūbas Plichta, prieš išrinkimą vyskupu, buvo Lietuvos vikarijos vikarijus. Vikarijaus rezidencija buvo Vilniuje, Šv. Marijos Dangun Paimtosios vienuolyne. Iš čia jis valdė Lietuvos pranciškonus. Tik labai svarbius reikalus tvarkė Bohemijos-Lenkijos provincijolas.

Iš to kas čia labai i suglaustai pasakyta jau galime matyti, kaip pranciškonai pačioje valstybės kūrimosi pradžioje atvyko į Lietuvą ir joje besidarbuodami pamažu ją sukrikščionino ir daug prisidėjo prie krikščioniškos Vakarų Europos kultūros perdavimo. Tuomet pradėję darbą kultūros ir religijos

Šv. Pranciškaus stigmatizacija.
Statulėlė iš Sedos kapų.

baruose, jie jį tęsė per visą Lietuvos istorijos laiką iki mūsų dienų, savo likimą jungdami su visos tautos likimu. □

ANDRIUS NORIMAS

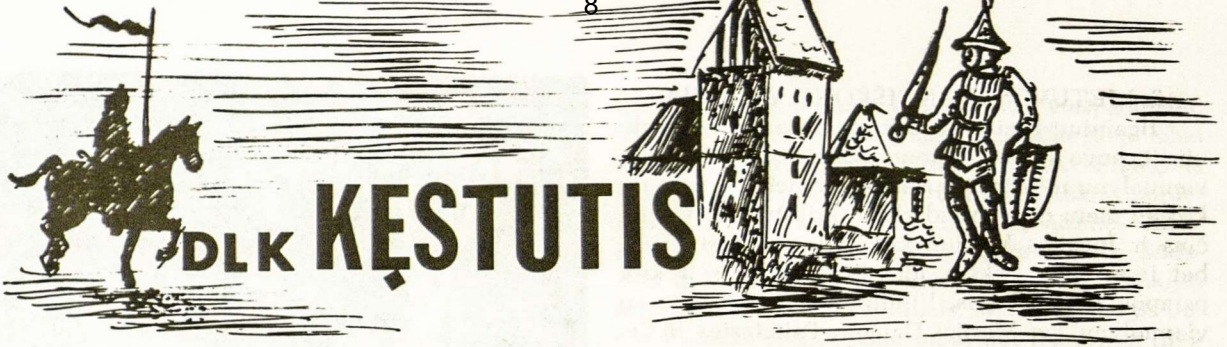
J I P R I S I K E L S

*Palengva Europoj blėso karo laužas,
Nuo kovų pavargo tautos mirtinai . . .
Lietuva prakuto, šuoliais greit paaugus,
Tvarkėsi vargingai, bet savai — laisvai!*

*Jėga raudoną jungą mums uždėjo,
Jis genocidu bando viešpatauti.
Bet nenuslopins jis tautinės idėjos —
Nerims tauta savas teises atgauti!*

*Vaikų vaikai, į užjūrius iškilę,
Jau užsikrėtę idėjomis kitom . . .
Vergijoj gi patriotizmas gilią,
Oi, gilią šaknį leidžia paslapčiom!*

*Tikėk, lietuvi — vėl prisikels galiūnai!
Vėl iš vergijos kils tauta sava.
Sugrius molinėm kojom atėjūnas
Ir prisikels mūsų Šventoji Lietuva!*

ALGIRDAS BUDRECKIS

(Pabaiga)

6. Kęstučio didvyriškumas ir narsumas.

Vokiečių metraščiuose yra užrašyta daug Kęstučio riteriško ir narsumo pavyzdžių. Reikia atminti, kad tokie komplimentai buvo prieš parašyti nenoromis. Čia teks tik prabėgomis suminėti kai kuriuos didvyriškus epizodus.

Pasakojama, kad Kęstutis, kautynėms pasibaugus, neleisdavo savo vyrams žiauriai elgtis ar piktai traktuoti belaisvius. Nesigriebė keršto nugalėtajam. Pavyzdžiui, kai lietuviai kariai norėjo savo seną priešą, Ekersbergo komendantą Joną Surbachą, įmesti į laužą, Kęstutis jį išgelbėjo, nepaisydamas to, kad Surbachas buvo pagarsėjęs savo žiauriu elgesiu su lietuviais.²⁵ Po to, jodamas per kautynių lauką, Kęstutis labai pasibiaurėjo pamatęs išniekintus lavonus.

Nežiūrint karališko išdidumo, Kęstutis nusižeminęs prašė ordino maršalką išgelbėti nuo mirties lietuvių įgulą, apgultą Gotesverderio pilyje, kurią kryžiuočiai suspėjo padegti.²⁶

Vokiečių riteriai, bekovodami su Kęstučiu, su juo lyg lenktyniaudavo kuris savo riterišku kuri pralenks. Tarp kautynių pasireikšdavo riteriškas mandagumas. Štai keletas pavyzdžių. 1352 m. Kęstučio sūnus Patirgas apgulė kryžiuočių pilį Labgavą. Lietuvių puolimas buvo atmuštas, ir kryžiuočiai, atstūmė lietuvius prie Deimės upės, privertė juos gelbėtis perplaukimu. Pats kunigaikštis Patirgas, patekęs į Deimės gelmę, pradėjo skęsti. Staiga, Ragainės pilies komtūras Heningas von Schindenkopfas šoko jam į pagalbą; jis ištraukė pasinėrusį Patirgą į krantą ir, nesulaikydamas jo nelaisvėje, paleido namo. Tai buvo padaryta dėl didelės pagarbos Kęstučiui.²⁷

Vygandas Marburgietis, lyg su sąmoju, atpasakojo vieną įdomų Kęstučio nuotyki, atseit:²⁸

“1366 metais Heningas Schindenkopfas su Kęstučiu buvo nustatę pasitarimą su saviškių žinia.

Kai maršalka su viršininkais ir Įsruities komandanto negausiu būriu atvyko į Įsruť, išgirdo, kad Kęstutis su daugelių palydovų yra atvykęs (taip pat) į Įsruť. Lietuviai buvo pastebėti komandanto sargybinių. Šiems už tvirtovės mūro esant, lietuvių žirgūnai ietim pribaižė didelį taurą, kuris įnirtęs leidosi jų kariaunos link. Kai Kęstutis jį pamatė, jis sakė: ‘Laukuose yra ginkluotų vyrų’. Jis su viršininkais greitai apsiginklavo. Ir, susirūpinęs, dieną ir naktį negalėdamas miegoti, netikėtai atvyko į Tamavą (į rytus nuo Įsruities), žygiuodamas į Įsruť. Riteriai, tuo laiku bevalgydami, sužinojo apie karaliaus atvykimą ir vos besuspėjo pakelti tiltą. Kęstutis, pamatęs žirgus, pasiėmė ir nusivedė juos. Jis žudė ir sukaustė 50 belaisvių. Tada nuskubėjo pas maršalką į sutartą sueigą. Kęstutis sėdėjo ant komandanto žirgo. Staiga vienas iš ordino komendantų pastebėjo, kad karalius ir jo palydovai sėdi raiti ant arklių, kurie priklausė kryžiuočiams, ir šuktelėjo iš nuostabos: “To tik aš nesitikėjau!” Į tai Kęstutis atsiliepė su šypsena: “Ką darysi, dabar tokie laikai ir tokie papročiai!”

Visur pabrėžiamas Kęstučio dinamiskumas, jo narsumas ir karingumas. Susidurdamas daugiausia su Vakaraais, bendraudamas su kai kuriais ordino riteriais ir jų svečiais, Kęstutis susipažino su daugeliu naujų dalykų, kuriuos sugebėjo pritaikyti lietuviams, ypač karo techniką.

7. Senojo kario sunkus likimas.

Nuolatiniai karai nualino Algirdo ir Kęstučio valdomą Lietuvą. Jie nuvargini ir pačius Lietuvos valdovus, kurie jau buvo senyvo amžiaus. Ši būklė buvo vaizdžiai įrodyta 1377 m. pradžioje, kai ordino kariuomenei pavyko pasiekti Trakus ir Vilnių, o didieji kunigaikščiai nebesuspėjo suorganizuoti jokio rimtesnio pasipriešinimo. Apie šią nepaprastą įsibrovimą smulkiai rašo metraštininkas Vygandas Marburgietis, atseit:²⁹

“Magistrui įsakius, naujas žygis buvo atliktas riterių ir maršalkos Gotfrido von Lindės drauge

su daugeliu svetimšalių ir patarėjų. Didysis komturas Rudigeras von Elneris taip pat dalyvavo su visa savo krašto galia. Visi skubėjo prieš pagonis į Darsūniškį. Pirmą naktį liko Vaitkūnuose, antrą — Semeliškėse, trečią — arti Trakų, ketvirtą — Rudaminoje. Anksti rytą skubėjo Vilniaus link. Karalius (Kęstutis — A.B.) kalbėjosi su maršalka dėl kai kurių sąlygų, kol maršalka jam padavė ranką ir tuoj užkopė ant tilto. Viršininkai su vokiečiais tuoj veržėsi paskui jį. Karalius supyko ir tarė maršalkai: 'Tau vienam tik padaviau ranką, kiti taip pat ateina', ir pridūrė: 'Vieną didiką mielai norėčiau matyti — tai von Hohenšteiną'. Maršalka: 'jis yra palapinėj'. Tada karalius: 'Noriu jį matyti kaip savo svečių'. Maršalka: 'Aš jį čionai pakviesiu, jei bus laiduota jam laisvė'. Jis nuvyko į pilį, kur karaliaus garbingai buvo priimtas, ir su juo linksminosi. Tačiau naktį vėl sugrįžo pas kariuomenę. Ryto metą, vėliavas iškėlė, triukšmingai apgulė Vilnių. Pagonims atrodė, kad tai negarbingai padaryta. Vakare karalius (Algirdas — A.B.) tarėsi su maršalka ir padarė taiką. Jis pasiūlytė viršininkus Eberhardtą ir ypač Teodoriką von Kacenelenbogenus. Be to, davė jiems apščiai duonos su medumi. Taika išbuvo per naktį. Karalius, tačiau reikalavo, kad nenaikintų užimtos miesto pusės, joj gali jaukiai įsitaisyti. Bet krikščionys to nebojo ir sudegino pusę miesto. Maršalkai buvo gaila, nes buvo pasakęs (kad lietuviai atkeršys). Prūsai įvykdė savo norus ir liko krašte 11 dienų, kol grįžo namo. Vytautas su 500 vyrų buvo nuvykęs pirmyn ir sunaikinęs jų maisto atsargas. Jis persekiojo juos iki Tamavos. Riteriai ir žirgai buvo ištikti bado. Kai kurie nevalgė duonos šešias dienas".

Laimė, kad šis žygis nieko ypatingo neatsiekė, o po jo, Kęstutis su Algirdu dar suruošė naikinimo žygį į Kuršą ir Goldingą prieš kalavijuočius.

Lūžis Lietuvos valstybėje ir ypač Kęstučio gyvenime įvyko 1377 m. gegužės 24 d., kai didysis kunigaikštis Algirdas numirė.

Pagal visus Lietuvos metraščius, Algirdas buvo susitaręs su Kęstučiu pratęsti dvišalio sistemos. Algirdo didžiojo kunigaikščio valdžią turėjo paveldėti jo numylėtas sūnus Jogaila, o Kęstučio — Vytautas. Mat broliams Gediminaičiams atrodė, kad tie pusbroliai gražiai sugyvena ir sugebės, ateity drauge valdyti kraštą.

Po Algirdo mirties valdžią gavo Jogaila. Senyvas Kęstutis pripažino Jogailai tokią pat pirmenybę kokią turėjo jo tėvas. Atrodė, kad niekas nepasikeis ir Kęstutis, kaip ir anksčiau atvykdavo iš Trakų į Vilnių pasitarti.

Iš tikro gi, Jogaila ir kiti Julijonos Algirdienės tikrieji sūnūs nekenė dėdės. Algirdas buvo išdalinęs Rusios žemes jų vyresniems pabroliams, kurie dabar nenorėjo pripažinti Jogailos viršenybės. Julijonos sūnūs geidė įgyti valdas dėdės Kęstučio

DLK Kęstutis (nežinomo dail. pav.)

sąskaiton. Julijonai ir Jogailos broliui Skirgailai tarpininkaujant, DLK Jogaila užmezgė ryšius su Kryžiuočių ordinu. 1379 liepos mėn. Skirgaila buvo ordino iškilmingai priimtas, tuo pat metu, kada kryžiuočiai ir kalavijuočiai smarkiai puldinėjo Kęstučio valdomas sritis! Netikėtas buvo kryžiuočių įsiveržimas į Kęstučio valdomas krikščionių, rusinų žemes — Drohičino, Melniko, Lietuvos Kameneco ir Bielsko sričių nuniokojimas, kurio tikslas buvo sukelti vietos krikščionių nepasitenkinimą prieš pagonį Kęstutį.

Bet šis ordino žygis sukėlė krikščioniškojo pasaulio protestą. Todėl 1379 m. rugsėjo 29 d. ordino pasiuntiniai pasirašė sutartį su Kęstučiu ir Jogaila, kad per 10 metų kryžiuočiai pasižada nepulti tų rusinų žemių, o Kęstutis pažadėjo nepulti Osterodės, Ortelsburgo, Alenšteino ir Seeburgo pilių ir apylinkių. Tačiau, ta sutartis neapsaugojo Žemaičių nei su jais susisiekties ordino sienos, nes krikščionys negali daryti sutarčių su pagonimis.

Po to, ordino pasiuntiniai nuvyko į Vilnių, kur tris dienas ir naktis slapta tarėsi su DLK Jogaila. Pasėkmės buvo tokios, kad kai 1380 m. vasario 27 d. Livonijos ordinas pasirašė paliaubas su Polocko Andrium Algirdaičiu, iš paliaubų buvo aiškiai išskirtos Kęstučio žemės. Lygiai tokio pat turinio slapta, neribotam laikui, sutartis buvo pasirašyti 1380 m. gegužės 31 d. su kryžiuočiais. Sutarties pasirašymui užmaskuoti Dovydiškių apylinkėse, netoli Gardino, buvo surengta medžioklė. Medžioklėje dalyvavo pats Jogaila. Sutarta buvo tarp Jogailos ir abiejų ordinų, kad bus laikomasi taikos. Kęstučio žemės tačiau buvo išskiriamos. Jeigu Jogaila būtų priverstas Kęstučiui padėti, ar Kęstučio spaudžiama ordinų kariuomenė įsiveržtų į Jogailos žemes, tai nereikštų sutarties sulaužymo.

Dovydiškių sutartis buvo išdavikiškas dokumentas. Jogailos motyvai buvo dviejopi: 1) jis norėjo užsitikrinti iš ordino pusės saugumą, kai 1380 m. ruošėsi žygiuoti prieš Maskvą ir padėti totoriams, 2) ir norėjo pašalinti Kęstutį.

Dovydiškių sutarties pasėkmės tuojau pasirodė. 1381 m. vasario pradžioj kryžiuočiai žygiavo prieš Trakus ir pakeliui įveikė Naujapilį. Jie pirmą kartą Lietuvoje panaudojo naujus pabūklus — bombardas. Birželio mėn. kalavijuočiai siautė Žemaitijoje puldami iš šiaurės, o iš pietų žemaičius puolė Ragainės komtūras. 1380 m. vasarą Polocko sukilimą padėjo numalšinti kalavijuočiai.

Kęstutis nujautė, kad čia kažkas netvarko. Netrukus jis gavo iš Osterodės komtūro slaptą pranešimą apie Dovydiškių sutartį. Kęstutis 1381 m. lapkričio mėn. pravedė perversmą Vilniuje ir suėmė Jogailą. Vilniaus pilyje jis rado slaptosios sutarties dokumentą. Čia buvo rimtas pagrindas nubauti Jogailą. Bet Kęstutis tik priėmė iš Jogailos raštišką atsistatydinimo iš DLK valdžios dokumentą ir pažadą nieko prieš Kęstutį neveikti. Jogailai atidavė valdyti Krėvą ir Vitebską.

Paėmęs vyriausią valdžią į savo rankas Kęstutis pradėjo karo veiksmus prieš sąmokslininkus. Skirgaila paspruko iš Polocko į Livoniją. Po to, Kęstutis nukreipė kariuomenę į vakarus. 1382 m. pradžioje jis kelis kartus užpuolė kryžiuočių žemes, pasiekdamas net Alnos ir Priegliaus krantus. 1382 m. balandžio mėn. jis užpuolė Jurbarko pilį, naudodamas bombardas prieš jos gynėjus. Kryžiuočiai pradėjo derybas. Netrukus Kęstutis pasitraukė. Priežastis buvo tokia: vokiečiai Kęstutį įspėjo, kad Jogaila, Skirgaila ir Kaributas susimokė Seversko Naugardo žemėje prieš jį.

Kęstutis su kariuomene vyko rytuosna numalšinti prasidėjusį sukilimą, palikdamas Vilniuje Vy-

tautą. Jogaios šalininkai tik to ir norėjo. Vytautui išvykus laikinai į Trakus, 1382 m. birželio 12 d. jie užgrobė Vilniaus pilį. Tuoj atsirado ir Jogaila. Vytauto pastangos atgauti Vilnių nepasisėkė nes jis neturėjo pakankamai jėgų. Kryžiuočiai ir Jogaila puolė Trakus. Liepos 6 d. Bražuolės kaime tarp Jogailos ir ordino buvo pasirašyta nauja sutartis. Liepos 20 d. Trakai pasidavė Jogailai ir ordinui. Vytautas buvo pasitraukęs į Gardiną.

Iš rytų tiesiog į Gardiną grįžo Kęstutis. Čia pasitarė su Vytautu ir pats snuskubėjo į Žemaitiją. Rugpiūčio 3 d. Kęstutis atsigabeno 9000 žemaičių prie Trakų. Tėn susijungė su Vytauto jėgomis. Kadangi jėgų persvara buvo Kęstučio pusėje, Jogaila tuojau pradėjo derybas.

Derybų metu Skirgaila tarėsi su Kęstučiu ir Vytautu. Skirgaila tada prikaltino Vytautą vykti į Trakus pasikalbėti su Jogaila. Jo neliečiamybę laidavo Skirgaila savo priesaika. Po kiek laiko abu grįžę atgal kvietė Kęstutį vykti derybų į Jogailos stovyklą. Jogailos ir Skirgailos priesaikomis Kęstučiui buvo užtikrinta neliečiamybė ir laisvė grįžti atgal. Pavakaryje Kęstučio kariuomenei buvo pranešta, kad vadai išvyko toliau tartis į Vilnių ir kad ji galinti skirstytis.³⁰

Tautos judas Jogaila, tačiau, nei savo žodžio nei priesaikos nesilaikė, ir Vilniuje Kęstutis su sūnum Vytautu buvo suimti. Vytautas buvo užrakintas Vilniaus pilyje, o sukaustytą geležiniais pančiais Kęstutį nugabeno į Krėvos pilį. Čia susilaukė liūdną galą senasis karžygis. Penktą naktį Krėvoje, Skirgailos įsakymu, jis buvo pasmaugtas. Tai įvyko 1382 m. rugpiūčio 15 d. Tarsi, radęs didįjį kunigaikštį pasikorusį, kunigaikštis Skirgaila nugabeno jo lavoną į Vilnių, kur sudegino. Pagal senovės papročius viskas buvo sudeginta kartu: žirgai, drabučiai, ginklai ir kita. Ir medžioklės paukščiai ir šunys buvo su juo sudeginti.³¹ Su Kęstučio mirtimi pasibaigė pagoniškos Lietuvos didvyriškoji epocha.

25 Wigand, SRP, II, p. 596.

26 Ten pat, p. 562.

27 Ten pat, p. 516.

28 Ten pat, p. 557; Vladimir B. Antonovič, *Očerk istorii Velikago Kniažestva Litovskago do ploviny XV stoletija*, Kijevas, 1978, p. 108.

29 Wigand, SRP, II, p. 589.

30 Antanas Kučas, "Kęstutis", *Lietuvių Enciklopedija*, XI Tomas, Bostonas, 1957, p. 414.

31 "Et duxit eum in Willam, ubi in cinerem est reductus; equi, vestimenta, arma etc. omnia fuerunt incinerata; aves atque canes venatici cum eo incinerantur." SPR, II, p. 620.

GENEROLAS GALVYDIS BIKAUSKAS — ROKIŠKĖNŲ SIMBOLIS

Atstatant Lietuvos valstybę ir jos kariuomenę, buvo įkurta ir Karo Mokykla, kuri būvo Mickevičiaus gatvės kampe, dviejų aukštų, mūriniame name. Pirmuoju jos viršininku buvo žilas generolas Galvydis Bikauskas. Visi žinojome, iš jo tarmės, kad jis rokiškėnas. Jis ir kalbėdavo, visur ir visada, gryna rokiškėnų tarme, kas mums tada atrodė savotiškai juokinga kartu įdomu. Mes, savo tarpe, generolą pamėgdžiodavome, kartodami jo tarmiškus išsireiškimus. Jis turėjo dar ir kitų, jam būdingų ypatybių. Taipgi, jis buvo trumparegis ir dėl to, nuėjęs į kiną praleisti laisvalaikį, sėsdavosi pirmose, prie pat ekrano, kėdėse. Šalia generolo ir aplinkui ap-sėsdavo vaikai. Ir taip, žilas generolas, vaikų apsėstas, žiūrėdavo filmą. Pasirodžius ekrane, sensacingam, jaudinančiam vaizdui, vaikai pradėdavo šaukti, staugti, kas generolą erzindavo. Tada, supykintas generolas atsi-stodavo ir rokiškėnų tarme sušukdavo: “Ša, jūs gal-ganai!” Vaikai, žinoma, tuojau aptildavo, bet pamatę kitą, panašų vaizdą ir vėl pradėdavo staugti. Čia, ge-nerolas išvestas iš kantrybės, ir vėl vaikus ramindavo. O, žiūrint, iš šalies, tas atrodydavo juokinga.

Kartą, buvo su generolu toks nuotykis. Steigiamasis Seimas išleido įstatymą, kad viešose vietose unifor-muotiems kariškiams draudžiama parduoti svaigiuosius gėrimus. Kur tai buvęs, atvažiavo generolas Galvydis Bikauskas ir užėjęs į Kauno gelžkelio stoties bufetą, pa-prašė bokalą alaus. Padavėja atsakė, kad jai yra uždraus-ta uniformuotiems kariškiams svaigiuosius gėrimus par-duoti. Generolas, supykęs, trenkė su steku per bufetą, sakydamas: “Ką, man, senam generalui, nevalia alaus išgerti?!” ir tuojau išėjo.

Dar vieną atsitikimėlį man pasakojo jo buvęs pa-siuntinys Kriaučiūnas. Kriaučiūno pasakojimu, prie Karo Mokyklos, kieme, buvo laikomi kalakutai. Kalakutai, kaip kalakutai, bet jie būna drausmingi ir kartais supranta komandą. Pasiuntinys Kriaučiūnas, išėjęs kieman, vie-ną kartą kalakutus kariškai pasveikino: “Sveiki vyrai”. Visi kalakutai, kaip vienas, labai drausmingai atsakė

Gen. ltn. Jonas Galvydis Bikauskas

“Šuldu-buldu”. Kriaučiūnui kalakutų drausmė patiko. Jis juos ir toliau ėmė dresiruoti, sveikintis, o tie draus-mingai jam atsakinėdavo. Kur buvęs, kur nebuvęs, at-sirado generolas ir savo pasiuntinį sudraudė, sakyda-mas: “Na, žinai, Kriaučiūnai, kad tu ir durnas.”

Žinoma, tų tokių nuotykių, ar gal anekdotų, apie tą mūsų generolą, ir jo originalią, rakiškėnų tarmę, bu-vo ir daugiau.

P. Janušonis

JUOZAS MIKŠTAS

KAREIVĖLIUI LIETUVOS, VIS, DEJA, DAR NELAISVOS

*Kareivėli Lietuvos,
Tu dar nebaigėi kovos;
Tebesi tu dar senoj
Vis tarnyboj būtinoj.*

*Ir okiu lik nors minty,
Jausdamasis parengty;
Ėjęs per visus karus,
Būk vis gyvas ir budrus.*

*Nors pavargęs jau esi,
Kaip tavi draugai visi
Pensininkai, kaip ir tu,
Bet dar “folksšturmui” tiktų...*

*Žengiant vis kovų keliais,
Mus į atsargą paleis
Tik Tėvynė Lietuva,
Nepriklausoma, laisva.*

Juozo Andriaus sudarytas Lietuvos žemėlapis, išleistas Devenių Kultūrinio Fondo. Kaina 6 dol. ir 65 ct. už per-siuntimą. Užsisakyti šiuo adresu:

DEVENIŲ KULTŪRINIS FONDAS,
P. O. Box 10782,
St. Petersburg, FL. 33733

KARINĖ TARNYBA BOLŠEVIKMETYJE

S. R.

(Pradžia KARIO 8 Nr.)

Rusams-bolševikams okupavus Lietuvą, nepriklausomos Lietuvos kariuomenė rugpiūčio mėn. buvo performuota į sovietų armijos teritorinį 29-tą korpa. 8 p. K.K. Vaidoto pulkas, Vilniaus miesto įguloje buvo paverstas 294 pėst. pulku. 1-a pulko kuopa buvo pergrupuota į 3-čią kuopą, kurioje ir aš buvau.

Visi trys pulko batalionai, be pagalbinių dalinių, buvo patalpinti vienuolyno trijų aukštų pastate. Pastatas, skersai ir išilgai, sudarė trikampį junginyje. Išorėje, prie kampo, buvo plačios įėjimo durys. Skersinėje pastato dalyje, trečiame aukšte, tilpo III batalionas nepilnas. Trečioji šio bataliono kuopa buvo sutalpinta vienoje ilgoje patalpoje. Abipus sienų stovėjo trijų aukštų geležinės lovos. Mūsų pastato dalyje, mažoje patalpoje, antrame aukšte, buvo politruko įrengtas raudonasis kampeilis, greta kurio, didesnėje patalpoje, buvo ginklų sandėlys su kuopos šoviniiais ir lengvaisiais kulkosvaidžiais, kuriuos išduodavo tik einant į lauko užsiėmimus, arba sargybą. Daliniui grįžus iš sargybos, ar užsiėmimų, ginklai būdavo sustatomi į stovus. Politrukas, ginklus suvarstydamas grandine, sukabindavo spynomis ir užrakindavo. Visi raktai nuo spynų būdavo politruko kišenėje. Rusų okupacinės kariuomenės potvarkiu sargybų-tarnybų skirstymas būdavo atliekama 4 val. p.p., o Lietuvos kariuomenėje, prieš tai, būdavo vidurdienyje. Rusų kariuomenės potvarkiu sargybos viršininkas nemiega, bet budi dvidešimt keturias valandas. Lietuvos kariuomenėje būdavo, išleidus ir priėmus grįžusius iš postų, galima prigulti, kai vietoj sargybos viršininko lieka budėti sargybos postų vedėjas.

Skirtoms sargyboms išeinant į gatvę buvo įsakyta, sutikus rusų kariuomenės dalinį, sveikinti komanduojuant. Kartą buvau paskirtas antros rūšies sargybon į Vinių miesto komendantūrą. Po sargybų-tarnybų skirstymo išvedžiau sargybų dalinį iš pulko rajono, į gatvę. Bežygiuojant, pakeičiui sutikome rusų dalinį — ilgą vorą, po tris gretose. Mūsų buvo mažas dalinėlis, tik keturi postai ir dvi poros sargų. Girdėjau tyliai besikalbančius užpakalyje manęs žygiuojančius vyrus: "Tai turėsime žirnių pabėrimą, tik kirsime padu sutartinai".

Esant abiem daliniams tam tikrame atstume savo daliniui sukomandavau: "Baigti taisytis! Ramiai!

Pagarba kairėn!" Mano daliniui keliant aukštai kojas ir sutartinai, pilnu padu, trenkiant į Vilniau lygų grindinį, net aidas virpėjo atsimušdamas nuo Vilniaus miesto mūrinių sienų. Rusų karių rikiuotės priekyje ėjęs karininkas irgi sukomandavo savo daliniui, kuris žingsniavo smulkiais žingsniais. Mūsų mažo dalinio ritmingi ir reto takto stiprūs žingsniai sumaišė rusų rikiuotės taktą. Ir taip, anot mūsų vyrų išsireiškimo, išėjo "žirnių pabėrimas". Praeiviai sustodami žiūrėjo į lyg paradojujančius karius, o mano vyrai, lyg nieko nebūta, rimtai atpylė koją visai rusų vorai ir nužygiavo sargybų keisti.

Jau pirmomis dienomis Vilniuje prie dalinių vadų tapo priskirti rusų karininkai ir politrukai. Vadovaujant rusų karininkams, visi lietuviai karininkai ir kadras (pagal sovietus — jaunesnieji vadai) būdavo atskirai apmokomi rusų raudonosios armijos tankinės rikiuotės. Politines pamokas kareiviams pravedavo politrukas. Jis ir rusas karininkas stebėdavo lauko užsiėmimus, rusišką tankinę rikiuotę, durtuvų kautynes ir eilinių kareivių kadro vykdomą apmokymą.

Kuopos kadrai buvo įsakyta visais reikalais kreiptis į politruką, nesikreipiant komandos keliu į savus, tiesioginius viršininkus lietuvius. Apie nusižengusius eilinius kareivius pranešti tiesiog politrukui. Nors politrukas ir baugino, kad eiliniams kareiviui, už įsakymo nevykdymą, yra skiriamas didelės bausmės, tačiau, taip ir liko neaišku, kokios tos didelės bausmės...

Kai kurie kuopos eiliniai kareiviai tapo demoralizuoti ir neklausė kadro įsakymų. Ypač tie, kurie buvo politruko žinioje. Jie nesikreipdavo komandos keliu į kadrą, neprisistatydavo pranešti kur ir kokiu reikalu išeina — sporto ar kokių ten klasių užsiėmimams. Klausiami, kodėl neprisistato ir nepraneša, atsakydavo: "Esu kuopos politruko žinioje."

Sekmadeniais mažai kam būdavo leidžiama išeiti su leidžiamaisiais rašteliais. Kuopoje, laisvalaikiu, daugiau nei dviem susibūrus, būdavo vengiama kalbėti apie esamą padėtį, apie politiką ir t. pan., nes buvo bijomasi tokių, kurie pranešinėja politrukui. Eiliniai vengė santykių su kuopos kadru, mat, buvome tarnybiniai ir turėjome elgtis oficialiai.

Likome be jokios spaudos ar radio žinių. Ne-

įmanoma buvo gauti žinių ir iš išorės, nei sužinoti kas vyksta politikoje, ar už mūsų vienuolyno mūro sienų. Prie kuopos durų į koridorių buvo pakabinta radijo priimtuvo dėžė, kuri nežinia su kuo ir kur buvo sujungta.

Mūsų vidaus ir lauko tarnybos statutai, pagal politruko aiškinimą "kapitalistinės kariuomenės" statutai, nebuvo naudojami, o naujų raudonosios armijos statutų, dar nebuvo. Tokiai būklei esant, kuopos kadras (jaunesnieji vadai), pasitarę su patikimais savo tarpe, sutarė, kad vidaus tvarkai ar drausmei nusižengusių kareivių politrukams nepranešinės. Reikia rasti išeitį savo tarpe, nes politrukas gali nubausti mums nežinoma didele bausme, kaip atpirkimo auką, kad sudrausmintų visą kuopą.

Man esant kuopos budėtoju teko tvarkinio žinion paskirti tris kareivius. Skiriu vieną eilinį, antrą žydą, kuris visuomet būdavo paklusnus (tas, kuris Gruzdžiuose ėjo rikiuotėje į bažnyčią) ir trečią jo draugą, irgi žydą, kuris anuomet jį išjuokė dėl ėjimo bažnyčion. Šis trečiasis atsisakė būti skiriamas į darbus, motyvuodamas, kad tie laikai jau praėjo, be to, jis esąs sportininkas ir turįs savus užsiėmimus. Palikau jį ramybėje ir, vietoj jo, paskyriau kitą eilinį.

Tą pačią dieną, po pietų, vykau į sargybą. Grįžęs iš sargybos, parą nemiegojęs, atsiguliau. Sekantį rytą nestojau rytiniam patikrinimui. Atėjęs kareivis, kuris buvo nuolatos priskirtas politrukui, raudonojo kampelio tvarkinys, pranešė, kad turiu prisistatyti politrukui. Einant jis mane asmeniškai įspėjo, kad buvau politrukui įskūstas ano nepaklausiusio kareivio žydo, kad nestojau rytiniam patikrinimui ir miegojau iki pusryčių.

Prisistačius, politrukas manęs klausia: "Ar visi tavo skyriaus kareiviai yra paklusnūs ir drausmingi?" "Taip, draugas politruke, nieko neturiu pranešti, visi drausmingi." "Gali eiti", atsakė politrukas. Padariau sukinį ir eidamas supratau, kad skundėjas nežinojo, jog sargybos viršininkas turi teisę miegoti iki pusryčių. Politrukas tai žinojo. Tačiau, kas būtų buvę skundėjui, jei būčiau pranešęs politrukui apie įsakymo nevykdymą?...

Vilniuje dviem mėnesiams praėjus įvyko visus slegiančiai paveikęs vieno, kitos kuopos kareivėlio, atsitikimas. Kaž kas iš šnipų įskundė, kad jis turįs pas save žurnalą "Kari". Kareivėlis tapo prikeltas pirmą valandą nakties metu ir buvo padaryta jo daiktų krata. Jo lagamine buvo rastas mūsų kariuomenės, mums kariams skirtas žurnalas "Karys", 1 egz. O kiek anksčiau buvome griežtai įspėti, kad neturėtume prie savęs jokios spaudos iš nepriklausomos Lietuvos laikotarpio.

Nelaimingą kareivėlį išsivedė trys rusų kareiviai. Jis buvo išvežtas ir į savo dalinį nebegrižo.

Politinių pamokų metu politrukas dėstė apie raudonosios armijos mitybą, kuri esanti įvairaus maisto, kasdien vis kitoks davinys. Netrukus ir mes lietuviai būsime geriau maitinami ir tą davinį gausime.

Netrukus, kaip politrukas žadėjo, nepriklausomos Lietuvos kariuomenės maisto davinys pulko virtuvėje buvo pakeistas į rusišką, būtent, pradėjome gauti rusiškos džiovintos žuvies, sriubą, žuvies kotlietus, ar tiesiog žuvį su ašakomis. O, kad neliktų užmiršta mėsa, tai vieną dieną savaitėje, prie žuvies sriubos gaudavome po mažą porciją mėsos. Pakeitus lietuvišką maistą į rusišką, nuo žuvies davinio, kuopos vyrų dalis pradėjo beginėti į išvietę su laisvais viduriais. Bėgdami, rusiškai skaičiuodavo iki trijų: adin, dva, tri, ruseliams pritariant: da!, lietuviškai išeidavo: tryda.

Tačiau, tuo viskas nesibaigė. Visus sergančius ir atleistus nuo užsiėmimų skirdavo prižiūrėti ir valyti prausyklas ir išvietes. Buvusio vienuolyno pastatas buvo nepritaikytas kariuomenės reikalams. Kanalizacija buvo sena ir jau netinkama vartojimui. Vanduo nesuspedavo nubėgti. Dideliam pareikalavimui esant vamzdžiai užsikimšdavo, vanduo išsiliedavo ir teršdavo visų trijų aukštų koridorius. Tokiai būklei esant, buvo įsakyta, nesant skubaus reikalo, naudoti pastatytas lauke išvietes.

Sekančių politinių pamokų metu politrukas aiškino apie raudonosios armijos priesaiką. Baigęs aiškinti jis paklausė visų klasėje esančių, ar suprato ką jis aiškino. Visa klasė vienu balsu atsakė, kad ne, nesuprato. Kitą pamoką politrukas ir vėl aiškina, kad raudonarmietis prisiėkęs yra atsakingas už pareigas ir stovi už visų šalių darbo žmonių laisvę ir t.t. Pabaigęs, rankos mostu pradėjo pavienius klausiti, ar suprato priesaikos reikšmę. Pavieniai užklausti, vyrai atsistodavo ir visai ramiai atsakydavo: "Draugas politrukas, jūsų aiškinimo nesupratau."

Ir kitą pamoką politrukas ir vėl kalbėjo apie tą priesaiką. Po to, liepė klausiti kas nori, kas kam buvo neaišku. Klausimų buvo daug. Klausė kodėl sekmadieniais neišleidžia į miestą. Ar sergantiems ir atleistiems nuo užsiėmimų galima atsigulti į lovą? Buvo klausinama apie gaunamos žuvies pakaitalą. Kodėl negaunama kareivio alga, nors politrukas buvo aiškinęs apie didesnę kareivio algą? Dėl žadėtų ir negaunamų rūkalų ir kt. Tačiau nei vieno klausimo nebuvo apie priesaiką.

Išklausęs karių pageidavimus, politrukas pažadėjo galimai greičiau viską sutvarkyti. Po kurio laiko, per vakarinį patikrinimą buvo paskelbtos

kareivių algos rubliais, eilinis — 6, jaun. vadas — 8, viršila, po dviejų metų būtinos tarnybos — 100 rublių. Tuo tarpu Lietuvos kariuomenėje būtina tarnyba truko tik pusantrų metų. Dabar per įsakymą buvo paskelbta eilinio būtina tarnyba du metai, o puskarininkiams — trys metai.

Rūkalų pradėjom gauti — machorkos (tabako lapų stagarai smulkiai supiaustyti). Rūkoma buvo įsukus machorką į rusiško laikraščio gabalą. Norintieji išeiti į miestą turėjo kreiptis leidimo į patį politruką. Tačiau, tik maža dalis prašančiųjų gaudavo leidimą. Maisto davinys nieko nepasikeitė, liko ta pati, vis kitaip paruošta, įkyrėjusi žuvis. Be to, buvo pranešta, kad sergantieji ir ambulatorijoje atleisti nuo užsiėmimų, ar darbų, atgulti, ar gulinėti lovoje negali. Pulko daktaras gali sergantį pasiųsti į ligoninę.

MANEVRUOJAME

1940 m. lapkričio pradžioj, vieną popietį, prieš išrikiuotą pulką, rusų aukštesnio laipsnio karininkas padarė pranešimą. Vilniaus įgulos visų ginklo rūšių dalys vykdys žiemos manevrus. Manevrų

metu bus vykdomos soc-lenktynės. Vykdys visi, nuo mažiausio dalinio-skyriaus, būrio, kuopos iki didžiausių. Manevrai vyks tikros kovos padėtyje, lyg karui ištikus. Turėsime būti visada parengties stovyje.

Dar tą patį vakarą pulke buvo gautas įsakymas, kuopose paruošti pilną kautynių aprangą ir prie lovų sustatyti ir sukabinti ginklus ir aprangą. Būti visiems paruoštyje galimam nakties žygiui. Kuopai sugulus dešimtą valandą, staiga, antrą val. ryto buvo įsakyta keltis, rengtis pilnoj kautynių aprangoj ir rikiuotis rajono aikštėje.

Išsirikiavus, tuoj išžygiavome už Vilniaus miesto ribų. Po dviejų valandų greito ir įtempto žygio, sustojom trumpam poilsui. Po poilsio pasukom atgal ir apie aštuntą val. grįžome į savo būstinę, vienuolyno pastatą. Po pusryčių buvo vykdoma pilna visos dienos užsiėmimų programa: iki pietų lauke, po pietų klasėse. Vietoj anksčiau buvusių užsiėmimų, kurių metu mokė rusų tankinės rikiuotės ir sukinių, dabar vykdė manevrine rikiuotų, sargybų, ar lengvoji kautynių aprangoj — trumpus žygius.

Vieną rytą gavau įsakymą su savo skyrium,

žemėlapyje nurodytom vietovėm už Vilniaus miesto ribų atlikti penkių kilometrų lauko patrulio greitą žygį. Orientuotis reikėjo nežymiai išdėstytais pakelėje krypties ženklais. Įsakyta, kiek galima greičiau, ne vėliau nustatyto laiko grįžti į dalinį. Bežygiuojant, keičiant kelio kryptį dešinėn per sniegu dengtą lauką, pastebėjau tolumoje prie ūkio namo, greta vežimo, stovintį kariškį, kuris kėlė žiūrą prieš akis. Supratau ten buvus stebėjimo postą, kuris mus sekė. Greitai žengdami sniegu, pasiekėme kelią ir radę ženklą, pasukome kryptimi dešinėn ir grįžome į savo dalinį. Vėliau sužinojau, kad mūsų žvalgų skyrius, draugsmingu žygiu, greita orientacija ir visais atžvilgiai, grįždami dar prieš nustatytą laiką, gerai atlikome patrulio žygį.

Už keletos dienų mūsų III batalionas, būdamas laisvas nuo sargybų tarnybos, išvyko visos dienos manevrinės rikiuotės apmokymui. Iki pietų vykdėme artėjimo rikiuotę, manevrinį žygį, sąlyčio su priešu sudarymą ir taip iki išsidėstymo puolimui. Po pietų vykdėme pasitraukimą ir susitelkimą nurodytoj vietoj. Iš ten turėjo būti žygiuojama į namus. Būrininkas, pasišaukęs skyrininkus ir nuvykęs nuo pagrindinio kelio į šalikelę, nurodė mums jog reikės vykdyti tarp būrių soc-lenktynes. Reikės žygiuoti 4 km pravažiuotu sniego keliu ir likusius 4 km vietomis iki kelių sniegu dengtu lauku. Tą žygį iki susitelkimo vie-

tos atlikome per vieną valandą ir 40 minučių.

Susitelkimo vietoje visi daliniai rinkomės ant pagrindinio žygio kelio. Žygiavome visas pulkas pasiskirstęs daliniais. Pakelėje matėm atdaras krautuves ir norėjome užėję ką nors nusipirkti, ar vandens atsigerti. Tačiau buvo griežtai uždrausta. Kuprinėsė turėjome sausą davinį, bet be įsakymo ir jo negalėjome naudoti.

Mūsų bataliono vora žygyje taip ėjo: kuopos, užpakalyje sunkiųjų kulkosvaidžių dalinys, toliau sekė ryšininkai, priešlėktuvinės apsaugos dalinys ir ūkio dalies gurguolė.

Po visos dienos žygio išsivarginti, pasiekėme Vilniaus miesto ribą. Saulė jau nusileido vakaruose, plačiame dangaus skliaute sužibėjo žvaigždutės ir žiburiavo aukštame Lietuvos dangaus skliaute. Žygiavome pro Gedimino pilies kalną. Atsiminiau, jog tai mūsų sostinė, mintys sklido po garbingą Lietuvos praeitį. Rodos, viskas būtų daug lengviau, jei žygiuotume su lietuviška daina. Tačiau pakilios nuotaikos nėra, nes visur, pėsčias ar raitas, vis maišosi politrukas.

Po žygio ir šiltos vakarienės, vyrai sugulę, nukeliauja į sapnų karalystę, į nežinią, į neaiškių rytojų.

Sekančią dieną vykdėme lauko užsiėmimus, tankinę rikiuotę ir vėl buvome siunčiami į 5 km žygio soc-lenktynes.

(Bus daugiau)

Vizitiečių vienuolynas Vilniuje. J. Kuzminskio medžio raizyns.

“Trečiasis Pasaulinis Karas” Neminėti Įvykiai

B.B.

“Si vis pacem, para bellum”

1978 m. MacMillan Publ. Inc. N.Y. išleido anglų generolo Sir John Hackett, virš 360 psl. veikalą “The Third World War August, 1985”, kurio trumpa apžvalga tilpo 1978 m. “Karyje” Nr. 1-7; apie knygos autorių žiūr. tų pačių metų “Kario” nr. 1, psl. 16. Veikalo anglų kalba buvo išparduota virš 3 milijonų egz., ir jis buvo išverstas į 10 kitų kalbų; tai parodo temos svarbumą ir dėstomų minčių autentiškumą.

Nuo 1978 iki 1982 metų pasauliniai įvykiai įnešė naujų samprotavimų ateičiai, todėl atsirado reikalas į galimą pasaulinį ginkluotą konfliktą, kai kuriais atvejais, žvelgti kitokiu požiūriu; taip pat, tarptautiniai interesai išsiplėtė į globalinę apimtį, kuriai turės įtakos galimas trečiasis pasaulinis karas. To įtakoje gen. Sir J. Hackett ir paruošė pirmojo veikalo papildymą, kuris pasirodė 1982 m. pabaigoje, taip pat išleistas MacMillan Publ. Inc. N.Y., pavadinimu “The Third World War, The Untold Stories”, norėdamas išryškinti reikalą nekomunistiniams kraštams turėti stiprias pagrindines (conventional) jėgas, kad išvengtų visą naikinančių branduolinių ginklų pavartojimo ginkluoto konflikto atvejų. Jei pirmoje knygoje J. Hackett daugiau apsiriboja Europos frontu, trumpai paminėdamas Vidurinius Rytus, Afriką ir bendrą (galimą) 1984 metų pasaulinę padėtį, pramatydamas pasaulinio masto konfliktus Viduriniuose Rytuose ir Afrikoje, tai antrojeje knygoje, nekartodamas karinių veiksmų žemėje, ore ir vandenyse, aprašytų pirmoje knygoje, kurie bus sprendžiamieji Europoje, išsiskleidžia platesnėmis globalinės apimties studijomis — ginklų (techniškų ir psichologinių), politinėmis, ekonominėmis, etnografinėmis ir socialinėmis. Palyginamuose nagrinėjimuose kodėl, kaip ir kur pasauliniai konfliktai susidurtų, daro galimas išvadas, jų galimybes grindžiamos patyrimais istorijoje pasikartojančių įvykių ir eilės žinovų patarimais (oro marš. Sir J. Barraclough, anglų gynybos studijų instit. direktorius; Sir B. Burrows, anglų atstovas prie NATO; brig. gen. K. Hunt, strateginių studijų instituto direktorius; adm. Sir J. McGeoch, prie NATO povandeninių laivų skyriaus virš.; N. Macras — ekonomistas; Maj. gen. J. Stravson, anglų kariuomenės štabo virš.; V. Suworov, buvęs raud. armijos karininkas; V. Sukovsky, rusų disidentas; L. Caradon, tarptautinės politikos žinovas ir kt.). Paminėtina, kad J. Hackett aprašomomis temomis atskirais straipsniais apščiau talpina amerikiečių karinė ir civilinė spauda (atpasakojimų yra tilpę ir “Karyje”, pav. 1979 m. Nr. 6, “Borisas Popovas ir elektrinė Piranna”, arba 1981 m. Nr. 10, “Judrumas kautynėse” ir kt.).

Antrosios, tolygiu puslapių skaičiumi, knygos prartarmėje J. Hackett pastebi, kad III Pas. karo priežastimi dar prieš 1985 metus, galėjo būti įvykiai įvairiose pasaulio vietose (Artimuose Rytuose, Centrinėje Ameri-

koje, šiaurinėje ir pietinėje Afrikoje), kraštuose, kur turi įtakos rusai, nes tarp 1970 ir 1980 metų vakarų valstybės (su J.A.V. priekyje) nenorėjo pakankamai aukoti ginklavimui pinigų) mažino ginklavimo biudžetus pavojingai rizikuodamos; laimei, rusai to neišnaudojo.

Veikalas suskirstytas į penkis skyrius: pasaulis liepsnose, jėgų balansas, karas, gyvybinės sritys ir pabaiga ir pradžia; su 23 poskyriais, septyniais žemėlapiiais ir schemomis; pabaigoje trimis priedais su vardynu.

Šioje knygoje, skirtingai nuo pirmosios (kur ginkluoto susikirtimo veiksmai prasideda 1985, rugpiūčio mėn. 20 d., branduolinės bombos sprogimu virš Anglijos miesto Birmingham), veiksmų teatro uždanga atskleidžia užrašą “DIES IRAE”, 1985 m. rugpiūčio m. 4 d. ryte, kai J.A.V. radio ir TV pranešė, kad NATO ir Varšuvos pakto valstybių ginkluotos jėgos atsidūrė neišvengiamame ginkluotame konflikte, nors mobilizacija abiejose pusėse buvo pradėta jau prieš keletą savaičių, kai liepos m. pabaigoje sovietų ginkluotos jėgos įsiveržė Jugoslavijon ir kautynėse susidūrė su Italijon atvykusiomis amerikiečių jėgomis. Amerikiečių TV ekranoose buvo rodoma amerikiečių raketomis kliudyti rusų tankai Slovanijoje. Tas įvykis ir pastūmėjo dvi pasaulines galybes karan. Buvo ir kitų iššaukiančių priežasčių, kurios smulkiau atpasakotos “Karyje” 1980 m. Nr. 2 psl. 65-68. Buvo pradėta iš J.A.V. Europon oru gabenti išteklių papildymai ir tais pačiais lėktuvais iš Europos į J.A.V. gabentos Europoje esančių karių šeimos; miestuose ruošiamos prieš atominę radiaciją slėptuvės, anglai ir Vakarų valstybės Europoje, rengiasi ir priešdujinei apsaugai. Iš Anglijos Europon perkelti I ir II rezerviniai korpai, II prancūzų korpas pervestas NATO vadovybėn; sekė trys divizijos. Prancūzija, Maskvai nesitikėjus, įsijungė NATO organizacijon.

“... kaip antgamtinis uraganas pasipylė bombų kruša ant Vakarų Europos miestų ir uostų, kuriuosna turėjo ateiti Europon parama ir papildymai, paversdama namus degančiais griuvėsiais, su juose palaidotais buvusiais gyventojais. Pakrančių aerodromai, Belgijos, Olandijos, Prancūzijos vakariniai uostai, geležinkelių mazgai, radaro sekimo stotys, nuo rusų bombų ir artimo našumo raketų, virto laužu. Buvo pasiekti ir Glasgovo, Bantry, Bristolio, Gardiffo uostai. Oro ir žemės jėgų veiksmai nusidriekė nuo šiaurinės Norvegijos iki Turkijos pietinio iškyšulio”. Varšuvos pakto jėgos visu sveriu užgulė centrinį NATO frontą, užimantį barą tarp Šlezvig Holšteino iki Šveicarijos sienos, esantį vokiečių vadovybėje; šiaurėje — britų vadovybėje sąjungininkų jėgų užimtas frontas ir pietuose amerikiečių vadovybėje — pietinis frontas; užpakalyje — vakaruose plotas buvo jungtinių NATO jėgų vado žinioje, rezervams ir tiekimui.

“... karus sukelia žmonės, ar būtų karai, jei nebūtų žmogaus? ... tai žmonės, kurie karus sukelia ir juose žūva, naikina kas didelėmis pastangomis laiko bėgyje jų pačių buvo sukurta, deda visas pastangas pagaminti įmantriasias priemones žmonių žudymui ir naikinimui vertingiausių kūrinių ir pažangiausių priemonių, savo paties sukurtos civilizacijos ir kultūros; idealai virsta gaisrų sukeltais nykstančiais dūmais...” O gal, jei nebūtų ginklų, nebūtų ir karų, bet ar urvinis žmogus nagais ir dantimis nekariavo už maisto kąsnį? ... Nors pats žmogus sukelia karus, tačiau dažnai kaltina Dievą, kaip vokiečiai, kad sako: Goetterdaemmerung.

Kaip ir pirmoje knygoje, autorius įveda asmenis, kurių lūpomis išreiškiamos nuotaikos ir kautynių sąlygos, per mūsų laukus pravedami parinkti daliniai su laimėjimais ir nesėkmėmis; tas be abejo teikia vyksmui daugiau spalvingumo. Bendrai, daugiau vietos skiriama Sovietų Sąjungos pusei su ja supančia aplinka ir jos vedama politika.

Apžvelgdamas sąjungininkų padėtį autorius nuklysta į 1914 - 18 metų laikotarpį, cituodamas Lenino žodžius: “Taika yra aukščiausias tikslas, kai komunizmas kontroliuos pasaulį!” Tuo principu Sovietų Sąjunga vidaus ir užsienių politikoje tiksliai vadovavosi nuo Pirmojo iki pat Trečiojo pasaulinio karo, nei kiek nenukrypdoma į šalį, ko pasėkoje ir kilo Trečiasis pasaulinis karas. Marksizmo - Leninizmo pasklido apščiai ir Vakarų pasaulio dalyje. Eilė intelektualų entuziastiškai jį priėmė ir dar su didesniu užsidegimu skleidė savoje aplinkoje, kur jis lengvai sklido tarpe Lenino žodžiais tariant, “naudingų kvailių (useful fools)” vakariečių, nešdamas nedvejotiną naudą komunizmo sklidimui ir gimdė kelią Trečiam pasauliniam karui.

Po Antrojo Pasaulinio karo, kuris buvo daugiau negu tąsa Pirmojo, iškilo didelės grėsmės branduolinių ginklai, kuriems žmonių masės neturėjo pasitikėjimo. Tą savybę rusai ir išnaudojo saviems “taikingiems” tikslams: iš Maskvos gerai surežisuota propaganda ir demonstracijos prieš ginklavimąsi ir branduolinius ginklus pasklido Vakarų pasaulyje, su kaltinimais J.A. Valstybėms imperializmu ir agresija. Pasinaudodami “detante”, jie atstatė karo laivyną, pasivogę iš vakariečių technologines priemones, gerino ir didino ginklavimą, gi pralenkę branduolinių ginklų gausumu Vakarų valstybes, taikos vardan, sušuko “freeze”. Į šūkį ne vien Maskvos agitatorių suklaidinti “useful fools”, bet ir aukšti dvasiškiečiai su eile liberalų intelektualų, nuolankiai pritardami atsiliepė. 1982 m. lapkričio mėn. 2 d. visuotiniuose balsavimuose buvo klausimas, ar balsuotojas pritaria “freeze” judėjimui. Maskvos pasitenkinimui, santykiu 2:1 buvo nubalsuota tolimesnę branduolinių ginklų gamybą “užšaldyti”, neatsižvelgiant prez. Reagan įspėjimų, kad prieš gamybos sustabdymą, reikia branduolinių ginklų kiekį galingumu sulyginti, nes dabar rusai viršija branduolinėmis raketomis santykiu 1,7:2,9. (Reikia įsivaizduoti, kokia yra propaganda ir koks menkas balsuotojų supratimas, vedantis į naują pasaulinį ginkluotą konfliktą).

Nuo pabaigos II Pas. karo, taikos vardan rusai okupavo laisvas Pabaltijo valstybes: Lietuvą, Latviją,

Estiją. Prisijungė Gudiją ir Ukrainą. Pastatė tarp Rytų ir Vakarų Vokietijos “geležinę” sieną. Tebelaikomos vergų koncentracinės stovyklos nepaklusniems komunistiniam režimui. “Tautų išlaisvinimo” vardan savo įtakon prisijungė eilę kraštų. Okupavo Afganistaną. Nesilaikė tarptautinių sutarčių, visur melavo, apgaudinėjo, kiek tik rado sau naudinga. Gi Vakarų valstybės, su J.A.V. priekyje, įtakoje branduolinių ginklų karo baimės ir gerai užmaskuotos komunistinės propagandos, diena diena dabodamos savo gyventojų gerbūvį, šelpdamos neturtinuosius (net ir rusus), biudžetų balansavimo vardan ginklavimą stūmė paskutinėn vieton, tuo būdu, pirmavimą užleisdamos Sovietų Sąjungai. Marksistinė propaganda tiek apakino demokratinius Vakarų kraštus, kad Trečiojo pasaulinio karo pavojus dabar slypi juose pačiuose (ypatingai J.A.V.). Pastangos sudaryti stiprią Europos valstybių ekonominę sąjungą, kuri būtų užtvarena rusų ekspansijai vakaruose, nepavyko; prie to daug prisidėjo de Gaulle ir angliai. Būklę blogino Europos valstybių nepritarimas dėstyti branduolines raketas Vakarų Europos valstybių teritorijose, nes tai būtų išprovokavimas rusų panaudoti taip pat branduolinius ginklus Europoje. Kadangi Vakarų Europą rusai puls masinėmis žemės jėgomis, jų invazijai sustabdyti Europos valstybės ginklus galinčios pasigaminti pačios, be J.A.V. pagalbos, ir be branduolinių ginklų, tuo būdu, būtų išvengta viską nekinančių branduolinių ginklų karo. Prie Vakarų valstybių nesutarimo daug prisidėjo J.A.V. vyriausybės sąstato pasikeitimai — kiekvienai nauji rinkimai, su partijų pasikeitimais atneša pasikeitimus ir vyriausybėje, kurie būna nenaudingi ne vien sąjunginėms valstybėms, bet ir pačiai Amerikai. Nustatyti karinę doktriną ir ją fiziniai įgyvendinti reikalingas ilgesnis laikas ir atatinamai pastovus kiekis (pagal numatomų aplinkybių reikalavimus) išteklių. Dažnai keičiantis vyriausybėms, su jų skirtingomis politinėmis ir socialinėmis programomis, tai yra sunkiai įvykdoma.

Dar kita priežastis, tai kad Vakarų Europos su J.A.V. energijos šaltiniais priklauso nuo arabų alyvos; Izraeliui tiekiamą iš J.A.V. parama yra nepriimtina arabams, nes teroristinė Izraelio vyriausybė sauvaliaujanti užkariautose srityse, nepaisydama ją remiančios J.A.V. vyriausybės reikalavimų ir tarptautinių taisyklių, todėl tiek arabai, tiek Europos valstybės čia įžiūri J.A.V. silpnybę ir nenori būt nuo amerikiečių priklausomos, be to, taip skaldoma J.A.V. politika. Sukurta Atlanto Sąjunga, apimanti Europą, Viduržemio jūrą ir šiaurinę Atlanto dalį, neapėmė visų Vakarų valstybių interesų, tas silpnino vakariečių rytų frontą prieš rusus. Prie to reikia pridėti žmonių skirtingas gyvenimo sąlygas ir tempą, kurie dažnai būvę priežastimi netinkamo reikalų įvertinimo, todėl ir visokios sąjungų idėjos baigdavosi tik konferencijomis (pav. dėl Sueso kanalo — pasikeista tarp Anglijos, Prancūzijos ir J.A.V. rezoliucijomis, tačiau nieko konkretaus nenuveikta). Bene vienintelis pastovesnis po II Pas. karo ryšis tarp J.A.V. ir Vak. Europos, tai kad Vakarų Europos užpuolimas reikštų tą patį, ką ir J.A. Valstybių.

(Nukelta į 392 psl.)

SAVANORIO UŽRAŠAI

IV DALIS

(Pradžia KARIO I Nr.)

(Netolimos praeities prisiminimai)

Majoras KAZIMIERAS DAUGVYDAS

Rugpjūčio mėnesio kažkurį dieną gavau krašt apsaugos ministro d. gen. V. Vitkaus įsakymą atvykti į karininkų suvažiavimą Kaune ir išklausti grįžusios iš Maskvos delegacijos pranešimo. Paskirtą dieną į Kauną suvažiavo daug kariuomenės dalių ir karinių įstaigų atstovų. Kiek atsimenu, kalbėjo visi bolševikų didieji, kaip J. Paleckis, gen. Vitkauskas, gen. Čepauskas ir dar kaž kas. Jų kalbos buvo vieno sukirpimo: propaganda ir neišpaskaitas Stalino liaupsinimas už Lietuvos prijungimą prie Sovietų Sąjungos, o taipogi už 29-to korpo įsteigimą, kaip Stalino ypatingą malonę lietuviams. Iš gen. Vitkaus kalbos sužinojau, kad Lietuvos kariuomenės pulkai ir įstaigos bus likviduoti, o karininkai ir kareiviai bus išskirstomi po visas 29-to teritorinio šaulių korpo dalis. Gen. Vitkauskas pakartojė rusiškai: "29-ty teritorialny strelkovej korpus". Suvažiavę karininkai buvo didžiai nusiminę ir mažai plojo jų kalboms. Paskutinis kalbėjo b. gen. A. Čepauskas, į generolus pakeltas prie J. Paleckio. Jis į salės vidurį išėjo ant pirštų galų su padėkos telegrama Stalinui. Ilga buvo Stalino pagarbinimo litanija, o baigdamas skaityti pasakė, kad trūksta žodžių išreikšti padėką ir dėkingumą. Dėl padėkos telegramos turinio Stalinui dauguma karininkų plačiai šypsojasi. Susirinkimui baigiantis gavau progą asmeniškai susitikti su b. ger. Čepausku, su kuriuo buvau geras pažįstamas tarnaujant 1-am p. pulke, kai dar buvome leitenantai ir kulkosvaidininkai kulkosvaidžių kuopose. Jis labai išgyrė dabartinį prezidentą J. Paleckį, kaip didelį Lietuvos patriotą. Pasakiau, kad padaviau prašymą pasiliuosuoti iš kariuomenės dėl sveikatos. Jis apgailestavo mano nutarimą ir pasakė, kad kas moka rusiškai dabar gera proga padaryti karjerą. Atsisveikinant palinkėjau gen. Čepauskui sėkmės.

Grįžęs iš karininkų suvažiavimo Kaune, padariau pranešimą įstaigos karininkams ir civiliniams tarnautojams. Pranešimą visi išklusė ramiai, tik mano padėjėjas kpt. B. Kaletka balsiai replikavo, kad žinios niekam vertos, geriau būtų buvę nieko nesakyti. Kpt. Kaletkos paklausti negalėjau, nes toks buvo gen. Vitkaus įsakymas.

Netrukus po karininkų suvažiavimo, Lietuvos komisarų taryba viešai paskelbė nutarimą perorga-

nizuoti Lietuvos liaudies kariuomenę į raudonosios armijos 29-ąją šaulių korpa, kuriame bus dvi raud. armijos divizijos suformuotos iš Lietuvos liaudies kariuomenės divizijų. Taip pat, kad naujokų registracija bus privaloma ir vykdoma per suorganizuotus karinius komisariatus.

Tuo pat metu buvo gautas įsakymas likviduoti int. sandėlį, kuriame laikoma aprangos, ginklų ir kito turto neliečiamoji atsarga, skirta mobilizacijos reikalui. Šitą turtą su apyskaita reikėjo pristatyti į int. sandėlius Kaune ir atiduoti rusams. Turtą turėjau lydėti į Kauną ir perduoti aš pats, nes buvo toks įsakymas. Čia paminėsiu vieną epizodą. Kai Šančiuose prie int. sandėlių buvo sukrautas turtas, priėmėjas raudonarmietis kapitonas (jo pavardės neatsimenu) pastebėjo žalią didelį butelį, apie 40 litrų talpos, ir paklausė kas tame butelyje? Pasakiau, kad tai spirito butelis ir priklauso prie sanitarinio turto. Kapitonas pašaukė vieną uniformuotą sandėlio tarnautoją ir paliepė tą butelį nunešti prie sandėlio durų, o man pasakė, kad jie sandėlyje turi sanitarą. Dar neužbaigus turto perduoti, atėjo tie sanitarai prie butelio, nuplėšė lakuotą antspaudą ir prisipylė skardinę spirito. Baigiant perduoti turtą atėjo kiti du sanitarai ir prisipylė skardinę spirito dingo. Pagalvojau, kad iki vakaro jie šitą butelį ištuštins, bet kapitonas pasirašė, kad turtą priėmė tvarkoje, ko man ir reikėjo.

Utenos karinė įstaiga, kaip minėjau anksčiau, tilpo vietinės šaulių rinktinės nuosavam mūriniam name. Šitas namas atrodė bene geriausias visoje Utenoje, todėl krito į akis vietos bolševikams. Vieną dieną atsilankė įstaigon NKVD viršininko padėjėjas vyr. ltn. Želiaznikovas su pasiūlymu užleisti šaulių namus vykdomajam komitetui, o karinę įstaigą perkelti į dr. Svilo namus, kurie dabar esą valdžios nusavinti. Aš mėginiau nesutikti kraustyti į dr. Svilo nusavintus namus, aiškindamas, kad šaulių namai yra Krašto Apsaugos ministerijos nuosavybė, todėl negalima jų užimti be ministerijos žinios. Nurodytu laiku nepaliosavau šaulių namų ir nutariau nuvažiuoti į 29-to korpo štabą Vilniuje, kuris dar tebeadministruoja likviduojamas Krašto Apsaugos ministerijos įstaigas. Susidarė ir daugiau reikalų, kurių negalėjau išspręsti vietoje. Tai Utenos apskrities kai kurių valsčių sąskaitos apie raudonosios armijos padarytus nuostolius gyventojams pražygiuojant birželio mėnesį ir vėliau. Valsčiai tokias sąskaitas paruošė remdamiesi kariuomenės vado gen. V. Vitkaus įsakymu, išleistu prieš raudonosios armijos žygį į Lietuvą, būtent:

M. Dobužinskis, Šaričių bažnyčia Kaune →

reikia imtis visų galimų priemonių, kad Sovietų Sąjungos kariuomenė būtų apsaugota nuo bet kurių išsišokimų ir tt. ir kad už padarytus gyventojams nuostolius bus atlyginta. Šitas įsakymas buvo paskelbtas gyventojams. Nuostolių buvo padaryta, o sąskaitos suplaukė į karinę įstaigą, kuri neturėjo nurodymų, kur tas sąskaitas nukreipti.

Rugsėjo mėn. kažkurią dieną nuvykau į korpo štabą Vilniuje, įsikūrusį tuomet Gedimino pilies papėdėje. Čia pirmiausia susitikau su b. gen. J. Černium, kuriam plačiau papasakojau apie savo karinės įstaigos reikalus. Su b. gen. J. Černium turėjau gerą pažintį iš seniau, todėl jis papasakojo man viską atvirai. Sakė, kad šaulių namus reikės užleisti. Dabar Lietuvoje veikia karo stovis, todėl NKVD turi teisę vietoje į visus pastatus ir patalpas. Esą dabar tas pats vyksta Vilniuje. NKVD sutvėrė ir apginklavo taip vadinamą darbininkų ir tarnautojų komitetą, kuris užiminėja visas lietuvių įstaigas. Kas liečia sąskaitas už padarytus nuostolius, jis mano, kad nieko neišeis. Lietuvos biudžete pinigų šiam reikalui nėra numatyta, o raudonoji armija padarytų nuostolių niekad neatlygina. Dėl viso ko jis pasiūlė rytojaus dieną paruošti pasimatymą su korpo vadu d. gen. V. Vitkausku.

Kitą dieną priėmė mane d. gen. V. Vitkauskas savo kabinete. Prisistačiau su raportu, pranešdamas savo pavardę ir einamas pareigas, nes ligšiol asmeniškai nebuvau su generolu pažįstamas. Pasisveikino ir trumpai paklausinėjo kaip einasi. Tuomet padaviau ryšulėlį sąskaitų apie sovietų kariuomenės padarytus nuostolius. Pavartęs sąskaitas užtiko vienos moters skundą apie išprievartavimą. Generolas supykęs net iš kėdės pašoko. "Kaip drįstate tokius skundus priimti? Tai draugiškos mums raudonosios kariuomenės įžeidimas", išrėkė jis ir pametė man sąskaitų glėbį. Ramiai generolui paaiškinau, kad kai valsčiai siuntė sąskaitas, prisiuntė drauge ir šį skundą. O padarytų nuostolių sąskaitas surašė pagal kariuomenės vado įsakymą, sutinkant ir sovietų kariuomenę. "Žinau", iškošė, generolas ir nenorėdamas toliau kalbėti, padavė ranką atsisveikint. Papasakojau gen. Černiui apie pasikalbėjimą su korpo vadu ir paklausiau, ką turiu daryti su sąskaitomis? Patarė sunaikinti, nes jeigu jos patektų į saugumo rankas, nuostolių ieškotojai galėtų nukentėti. Atsisveikinęs su gen. Černium grįžau į Uteną nieko nepešęs. Kelionės metu pergalvojau apsilankymą pas krašto apsaugos ministrą ir naujai paskirtą 29-to korpo vadu d. gen. V. Vitkauską. Padariau sau išvadą, kad gen. Vitkauskas silpnai atstovauja lietuvius, yra bailus ir perdaug taikosi rusams.

Grįžęs iš Vilniaus tuojau pranešiau vykdoma-

jam komitetui, kad perduodu jam šaulių namus ir paprašiau duoti darbininkų, karinei įstaigai perkelti į dr. Svilo namus. Karinę įstaigą sutalpinau keturiuose kambariuose antrajam namų aukšte. Vietos užteko, tik įėjimas vedė per pirmojo aukšto kambarį.

Rugsėjo mėnesiui įpusėjus, gavau įsakymą apie parinkimą kandidatų į žemesnę karo mokyklą Vilniuje. Kandidatų kvalifikacijos: pradinės mokyklos cenzas ir mokėjimas šiek tiek skaityti bei rašyti rusiškai. Nustebau, kas tai per karo mokykla? Lietuvoje, stojant į Karo mokyklą, reikėjo turėti aukštesniosios mokyklos cenzą. Pamaniau, kad gal padarė klaidą, rašydami įsakymą, gal čia turėta galvoje puskarininkų mokykla? Patikrinau įsakymą dar kartą: žemesnė karo mokykla. O apie jos įsteigimą žinių neturėjau. Įsakymas lieka įsakymu, tad išsiuntinėčiau valsčiams pranešimą parinkti kandidatus.

Kandidatų į žemesnę karo mokyklą susirado nemažai. Ypač gausu iš žydų tautybės, kuriuos tinkamais rekomendavo Vykd. Komiteto sekretorius Ozaras. Utenos apskrityje iš seniau gyveno apščiai rusų kolonistų, tai kandidatavo nemažai ir rusų. Mažiausias kandidatų skaičius pasireiškė iš lietuvių.

Priėmimo komisijon dalyvauti pakviečiau NKVD viršininką Lenskį ir vykd. komiteto pirmininką Kutką. Rusų kalbos egzaminavimą pravesiti pakviečiau Lenskį, bet jis atsisakė egzaminuoti, pastebėjęs, kad dėl kalbų tinkamo mokėjimo atsakingas yra karinis viršininkas. Rusų kalbą silpnai mokėjo žydų ir lietuvių kandidatai, bet NKVD ir vykd. komiteto atstovai juos priėmė. Buvo priimta 30 kandidatų: 12 rusų, 10 žydų ir 8 lietuviai. Priimtuosius kandidatus reikėjo pristatyti Karo mokyklon Vilniuje. Savo pavaduotoją kpt. B. Kaletką su kandidatais pasiunčiau į Vilnių. Sugrįžęs kpt. Kaletka nusiskundė, kad Karo mokyklos viršininkas, rusų pulkininkas, pasižiūrėjęs į kandidatus griausmingai užriko, kodėl kandidatai tik žydai? Jis nenorįs jų priimti. Kpt. Kaletka padavė kandidatų sąrašą ir paaiškino, kad žydų tik 12, kurie stovėjo pirmose gretose, o kiti, 18 ne žydai. Po to, pulkininkas kandidatus priėmė. Po kiek laiko karinėje įstaigoje apsilankė dviejų į Karo mokyklą priimtų kandidatų motinos, žydų tautybės, iš Utenos miesto, su dovanomis. Prašė jų "berniukus" (taip vadino savo sūnus) paleisti namo, kadangi jų "berniukai" esą silpnos sveikatos ir negali pakelti mokyklos užsiėmimų. Motinoms paaiškinau, kad "berniukus" priėmė sveikatos tikrinimo komisija, kuri priėmė tik sveikus ir tinkamus karo tarnybai, tai apie silpnumą negali būti ir kalbos. Motinos dar skundėsi, kad jų

“berniukai” išėjo į mokyklą be tėvų sutikimo. Paaiškinau joms, kad berniukai buvo subrendę ir jiems tėvų leidimas nebūtinai ir kad berniukus rekomendavo vykd. komiteto sekretorius Ozaras, todėl patariau kreiptis į vykd. komitetą. Vykd. komitetas, matyt, motinų prašymą galėjo išpildyti, nes mačiau “berniukus” sugrįžusius į namus, tik neteko sužinoti, kokiū būdu vykd. komitetas tai galėjo padaryti.

Karinė įstaiga gavo gen. Vitkausko įsakymą karininkams užpildyti asmenines žinių anketas rusų kalba, dviejuose egzemplioriuose, pridėdant dvi nuotraukas. Anketoje be asmeninių žinių apie gimimo metus, vietą, išeitą mokslą ir tarnybą, buvo visa eilė politiškai neaiškių klausimų, kurie neturėjo nieko bendro su karine tarnyba, pav. kaip vertini Lietuvos prijungimą prie Sovietų Sąjungos ir pan. Atsčiau tik į asmeniškų žinių klausimus. Per politinius klausimus išilgai ankietos užrašiau tik vieną sakinį, kad dėl sveikatos padaviau prašymą iš kariuomenės pasiluosuoti. Karinės įstaigos karininkai atsakė ir į politinius klausimus diplomatiškai. Jie manė, kad mano anketą gražins papildyti, bet negražino. Kaip parašiau, taip buvo ir gerai.

Čia paminėsiu vieną nuotyki, kuris dar pasiliko mano atmintyje. Norėdami iškilmingiau paminėti spalio mėn. šventę, Utenos bolševikai sumanė surošti koncertą, kviesdami aktorius iš Kauno, bet neturėjo pakankamai žinių apie dainininkus. Kreipėsi pas mane ir prašė nurodyti liaudies dainų dainininkus. Nurodžiau keletą operos solistų. Koncertas įvyko. Gražiai padainavo, o pertraukos metu klausėm propagandos kalbų. Paskutinę koncerto programos dainą sudainavo operos solistė J. Augaitytė. Labai visiems patiko. Plojo be pertraukos. Scenoj vėl pasirodė sol. J. Augaitytė ir pranešusi, kad bisui padainuos dar vieną dainą, užtraukė “Oi greičiau, greičiau, jauni bernuželiai.../, tebūna laisva Lietuvos šalėlė”. Nelaukdami dainos galo, bolševikų elitas iš pirmos eilės suolų tyliai pranyko. Jaunųjų bernuželių dainą užbaigus, salėje kilo audra plojimų ir valiavimų. Nei vienam koncerto dalyvių nebuvo taip triukšmingai plota, kaip solistei Augaitytei. Kitą dieną susitikau apskrities viršininką Brasiškį ir paklausiau, kodėl nelaukė koncerto pabaigos? Atsakė, kad negalėjo laukti pabaigos, nes daina “Oi, greičiau, greičiau” buvo kurstanti prieš Lietuvos valdžią. Atrėžiau Brasiškiui, kad jie koncerto programoje pageidavo liaudies dainų, o “Oi greičiau, greičiau” kaip tik yra liaudies daina, tik buvo programon neįrašyta.

Pagal Lietuvos kariuomenės tradicijas, Utenos karinės įstaigos karininkai ir civ. tarnautojai Visų Šventųjų ir Vėlinių dienomis dalyvavo parapijos

bažnyčios pamaldose, o Vėlinių dieną lankė karių kapus bažnyčios šventoriuje ir uždegė žvakes prie kritusių karių paminklų. Į kapines susirinko daug žmonių, taipogi vietos gimnazijos ir pradinės mokyklos mokiniai. Palikdamas kapines mačiau nemažą milicijos ir saugumiečių, kurie šen ir ten maišėsi tarp žmonių. Matyt, tikijosi rasti aukų.

Tos dienos vakare namo šeimininkas, kur nuomavau kambarį, pasakojo, kad saugumiečiai ant kapinių suėmė daug gimnazistų, tik maža jų dalis pabėgo. Esą gimnazistai sugiedojo Tautos Himną prie karių kapų, tai saugumiečiai pradėjo juos suimti. Kitą dieną karinėje įstaigoje lankėsi uteniškis. B., kuris papasakoja, kad jo sūnus gimnazistas buvo kapinėse suimtas ir tardomas. Tardymas buvęs žiaurus, mušant, stumdamt ir grąsinant. Po tardymo visus paleido, tik 5 gimnazistus uždarė į kalėjimą. Dar pasakojo, kad NKVD vyr. lt. Želiazniakovas prisispyręs klausinėjo, kas paliepė giedoti himną, gal karinis viršininkas? Jo sūnus atsakęs, kad niekas nepaliepė, bet kai visi giedojo, tai ir jis giedojo. Šitas uteniškio B.pasakojimas suteikė man papildomų žinių, kad esu sekamas ir įtariamas.

Apie vidurį gruodžio gavau žinių, kad būsiu paleistas iš kariuomenės tarnybos. Šita žinia gerai nuteikė, nes labai jau įgrįso saugumas. Neilgai trukus, atvyko rusų kapitonas Furmanovas užimti Utenos karinio viršininko vietos. Perėmęs pareigas ir įstaigą, gražiai padėjo ir pareiškė didelį pasitenkinimą, kad dabar bus pakeltas į aukštesnį laipsnį, nes esąs senas kapitonas ir turįs kovų pasižymėjimo ordiną, todėl šiandieną 5-tą val paprašė būtinai atvykti į jo butą, nes norį pavaišinti. Pažadėjau atvykti. Tik įėjus į butą mane pasitiko kokių 6 ar 7 metų berniukas, iš kariškos medžiagos sudurtais drabužiais aprengtas, kariškai saliuotuoja jis ir garsiai šaukia: “da zdravstvet Stalin”! Kapitonas Furmanovas supažindino su savo žmona, kuri dėvėjo taipogi kariškus rūbus: kelnes ir palaidinę, o ant viršaus užsimetus kailiniokus. Tuojau atnešė lietuviško krupniko butelį ir dvi arbatines stiklines. Sklidinai pripylusi pasakė: “nado vypit”. Kapitonas paėmė stiklinę ir išgėrė iki dugno. Aš tokio gėrėjo nebuvau matęs. Atsiprašiau, kad negeriu ir padėkojau. Kapitonas apgailėstavo, kad atsisčiau tokį gerą gėrimą gerti. Taip ir atsisveikinau su kapitonu bei jo šeima.

Išvykdamas iš Utenos dar panorėjau atsisveikinti su vykd. komiteto pirmininku P. Kutka, su kuriuo teko bendradarbiauti. Man svarbu buvo gauti kokį pažymėjimą, kad galėčiau kur nors įsidarbinti. Tuo metu be pažymėjimo gauti darbą buvo neįmanoma. Tokį pažymėjimą gavau ir įsi-

darbinau civ. tarnyboje Taupomose kasose, o vėliau — Valstybinio Plano komisijoje.

Tarnybą Lietuvos kariuomenėje užbaigiau 1940 m. gruodžio 31 d., išstarnavęs 22 metus.

Darbo beiėskant

Atleistas iš kariuomenės, iš apskrities karinio viršininko pareigų, oficialiai su nieku neatsisveikinau, išskiriant Utenos apsk. vykdomąjį komitetą, kur kreipiausi gauti pažymėjimą. Privačiai atsisveikinau su vietos parapijos klebonu kun. Lape, kuris nuoširdžiai apgailestavo mano išvykimą iš Utenos. Jis parašė laišką prof. B. Česniui ir paprašė Kaune įteikti jam asmeniškai, ką tuojau atlikau atvykęs į namus. Namuose prasidėjo pilnos abejonių ir neramios dienos. Bedarbiu niekad nesu buvęs. Po keletos savaitių, be darbo būnant labai nusibodo. Pradėjau rūpintis kur nors įsidarbinti. Pirmiausiai aplankiau buvusį savo viršininką kariuomenėje ir profesorių VD universitete, J. Acų Acuką ir paprašiau patarimo dėl darbo. Patarė kreiptis į Taupomąsias Kasas, kurios randasi Laisvės Alėjoje, prieš Valstybės teatrą. Ten esą reikalingi ekonomistai. Ten gavau darbą ir pradėjau dirbti. Pora savaitių dirbau normaliai, o po to pradėjo darbą kaitalioti, kasdieną vis kitokį, paruošti statistikas be reikalingų dokumentų. Kai pradėjau teirautis duomenų, be kurių negalėjau atlikti darbo, sužinojau, kad mane norima iš čia išstumti, ta prasme sudarant intrigas. Nenorėdamas veltis į painiavas, Taup. Kasų direktoriui B. Kasakaičiui pareiškiau, kad iš darbo pasitraukiu.

Tą dieną iš darbo išėjau anksčiau kaip paprastai. Matyt, buvau kiek supykęs. Leidžiantis laiptais žemyn, susitikau prof. D. Budrį, buvusį mano profesorių VD universitete. Pamatęs mane ir sako: “Ko toks susirūpinęs?”. Paklausiau ar jis turi kiek laiko mane išklausti. Atsakė teigiamai. Trumpai pasakiau ką turėjau ant širdies ir užbaigiau, kad “nebeturiu darbo”. Dr. D. Budrys išklausęs mano nusiskundimo nuoširdžiai užjautė ir dar pridūrė, kad atsimenąs mane iš universiteto kaip rimtą studentą. Jis pažadėjo rekomenduoti Valst. Plano Komisijos pirmininkui P. Glovackiui, kad priimtų į darbą. Pasiūlė sekančią dieną atvykti į tuos pačius Taupomų Kasų Rūmus tik į 3-jį aukštą, kur yra įsikūrusi Valstybinio Plano Komisija.

Rytojaus dieną atvykau į nurodytą įstaigą, kur dr. D. Budrys pristatė mane Komisijos pirmininkui P. Glovackiui. Šis, nieko neklausinėjęs, ant mano prašymo užrašė rezoliuciją, kad priima į tarnybą jaunesnio ekonomisto pareigom vienam mėnesiui su 700 rub. atlyginimo. Dar pastebėjo, kad tas mėnuo yra bandomasis.: “Jei sugebėsi čia dirbti,

būsi patvirtintas nuolatiniam darbui”. Po mėnesio patvirtino darbui medžiaginių fondų skyriuje. Čia darbas buvo daugiau buhalterinis. Man pavedė tvarkyti išvežamų iš Lietuvos ir atvežamų iš Sovietų Sąjungos prekių balansą rubliais, o taipogi išdavinėti prekes įstaigoms ir įmonėms iš Kauno prekių bazės.

Atleisti prekes darbas lengvas — reikėjo tik uždėti antspaudą “Išduoti” ir padėti savo inicialus. Bet buvo sunkumų kiek, kam ir ką išduoti. Neturėjau žinių kiek ir kokių prekių turi Kauno bazė ir kokios buvo leistinos išdavinėti normos. Medžiaginių fondų skyriaus viršininkas buvo dr. Volsonokas, žydų tautybės, plačiai išsilavinęs ekonomistas. Už disertaciją apie Klaipėdos ekonominę reikšmę Lietuvai, VD universitetas jam suteikė doktoratą. Susidariau nuomonę, kad jis gerai pažįsta sovietinio ūkio sistemą. Jis dažnai važinėdavo Maskvon ūkio planavimo reikalais. Kai kartą dr. Volsonokas atėjo į mano darbo kambarį, turėjau gerą progą paklausti apie siuvėjų artelės reikalavimus. Šita siuvėjų artelė dažnai reikalaujavo didelių kiekių angliškos vilnonės medžiagos. Ligšiol jų reikalavimus pilnai tenkinau, bet dabar turėjau neoficialių žinių, kad medžiaga išsibaigė. Klausiau, ką turėčiau daryti? Mano klausimą dr. Volsonokas atsakė maždaug taip. Vytauto D. Universiteto Ekonominių Mokslų Fakultetas savo mokslo programoje sovietų ūkio ir prekybos sistemos neturėjo, todėl pasitaiko nemaža klaidų. Jis pripažino, kad sovietinė sistema gana sudėtinga ir paini. Lietuvos Prekybos Komisariato specialūs ekspertai paruošė dabar prekybos planą, pritaikinę sovietų sistemą. Šitą planą patvirtino Prekybos komisariatas Maskvoje, todėl ir Lietuvoje prekyba ir prekių paskirstymas vyksta pagal sovietinę sistemą. Dr. Volsonokas patarė nesukti galvos dėl medžiagų trūkumo. Tuo reikalu rūpinasi Prekybos komisariato Paruošų komitetas. Jeigu Kauno urmo bazėje pritrūktų reikiamų medžiagų, tai Prekybos komisariatas turi dar tris urmo bazes: Vilniuje, Panevėžyje ir Šiauliuose. Baigdamas dr. Volsonokas padarėsi mane tęsti prekių išdavinėjimą be rūpesčio dėl tariamų trūkumų. Jo padaršimus priėmiau su abejojimais, nes turėjau neoficialių žinių, kad visose urmo bazėse labai trūksta prekių. Tas buvo greit patirta ir praktikoje. Didžiausias rangovas, taip vadinamas, Prekybos komisariato Paruoštų, komitetas, likvidavęs visuomeninę ir privačią prekybą su visu turtu bei prekėmis, be jokio atlyginimo, kurį laiką pasišvaistęs, prekių pritrūko. Tai buvo sovietinės sistemos pasekmė.

Siuvėjų artelė oficialiai pranešė, kad dirbs tik savaitę. Jeigu medžiagų negaus, tai darbas artelėje

sustos. Be to, dar pranešė, kad artelės sandėliuose ir krautuvėse yra trys tūkstančiai pasiūtų vilninių eilučių (kostiumų), kurių kiekvienas vienetas įkainuotas po 700 rublių, bet nesą pirkėjų. Tuo pat metu susitikau vieną pažįstamą siuvėją lietuvį, kuris kaip tik dirbo toje artelėje. Jis papasakojo, kad artelės administracijoje dirba daugumoje žydai ir ten eina didelė spekuliacija: daug gautos medžiagos eina į juodąją rinką, o kai kas rūbus gaudavęs už pusę kainos.

Siuvėjų artelės pranešimą referavau dr. Volsonokui ir paklausiau, kas darytina šiuo reikalu? Trumpai atsakė, kad šį ir kitus reikalus patvarkys jau naujasis Medžiaginių Fondų skyriaus viršininkas dr. L. Vladimirovas. Dr. Volsonokas nė žodžiu neprasitarė, kas su juo pačiu atsitiko, pats pasitraukė ar buvo atleistas.

Valstybinio Plano Komisijos tarnautojai turėjo dvi skirtingas užkandines. Skirtingas pagal sovietinę sistemą. Vyresniųjų tarnautojų užkandinėje duodavo įvairesnius užkandžius ir veltui, o žemesniųjų — be pasirinkimo: sumuštinis, arbata ir obuolys, už ką reikėjo užsimokėti. Kai buvau priimtas tarnybon, Planavimo Komisijos administracijos pareigūnas Bulota painformavo mane apie darbo laiką ir tvarką, o taipogi apie esančią užkandinę, veikiančią pertraukos metu. Kai atėjo priešpiečių laikas, visi tarnautojai ėjo užkąsti. Nuėjęs užkąsti, patyriau netikėtą nesmagumą, ne pataikiau ne į tą užkandinę. Čia užkandžiavo Planavimo Komisijos pirmininkas P. Glovackas, jo pavaduotojai Maniušis, Petrovas, dr. Volsonokas, dr. L. Vladimirovas, dr. D. Budrys ir kiti. Pasisveikinęs galvos linktelėjimu, nuėjau prie bufeto, pasiėmiau sumuštinį ir atsisėdau valgyti. Nė nepastebėjau, kai daugumą dalyvių sužiūro į mane. Greitai priėjo užkandinės tarnautojas, sumuštinį padėjo atgal į bufeta ir nurodė, kad į mano užkandinę yra sekančios durys. Po užkandžių pertraukos administracijos pareigūnas apgailėstavo, kad neišpėjo manęs apie dvi skirtingas užkandines.

Žemesniųjų tarnautojų užkandinėje radau keletą pažįstamų tarnautojų, jų tarpe ats. mjr. J. Laucevičių, ekonomistą M. Pečeliūną, Edę Jankutę ir kitus. Ši užkandinė buvo gera vieta sužinoti pasakytines naujienas, gandus apie karą ir kt. Ypač daug žinių turėjo Edė Jankutė, kuri palaikė ryšį su lietuviais rezistentais.

Grįžtant prie siuvėjų artelės problemų, naujas Medžiaginių Fondų skyriaus viršininkas dr. L. Vladimirovas sukritikavo jos veiklą. Artelė spaudėsi kuo daugiausiai pasiūti, o nematė, kad nėra pirkėjų. Dabar šiuos 3000 kostiumų teks parduoti rusams, kurie pamainom duos cukraus, padangų ir dar ką

nors, bet už kostiumus apmokės sovietų kainomis. Tačiau, pamainom prekių šiemet negausime. Žada duoti tik ateinančiais metais, kai bus užplanuota, pasakė naujasis skyriaus viršininkas ir dar pridūrė, kad reikalavimus prekėms gauti reikės tikrinti. Reikalaujamus kiekius galima bus mažinti iki pusės. Atrodo, kad greit visko pritrūksime. Aš dabar priminiau, kad dr. Volsonokas patarė drąsiai dėti antspaудus ant reikalavimų ir nesukti galvos dėl prekių trūkumo. Dr. L. Vladimirovas į tai atsakė, jog dr. Volsonokas nežinojo ką kalbėjo.

Medžiaginių Fondų skyrius netrukus paskelbė, kad prekių ištekliai bazėse baigiami. Po paskelbimo reikalavimai sumažėjo, bet pradėjo lankytis čia rusų karininkai su įvairių prekių reikalavimais. Man atrodė, kad rusų karininkai turėjo žinoti, jog civilinės įstaigos kariuomenės neaprūpina.

Čia noriu paminėti pora būdingų pavyzdžių. 1941 m. pavasario pradžioje į Valst. Planavimo įstaigą atvyko gražiai pasipuošęs su ordenais rusų pulkininkas ir pateikė reikalavimą gauti 5 centnerius sėlenų bei tiek pat kažkurių ten kiaulinių grūdų. Paklausiau pulkininką ką jie mano daryti su sėlenomis? Tuojau paaiškino, kad jo kariuomenės dalinys šeimų reikalams laiko 3 karves ir 3 kiaules, kurias reikia gi šerti. Atmečiau pulkininko reikalavimą kaip neteisėtą. Pulkininkas labai supyko ir pareikalavo nurodyti mano viršininką. Nuvėdžiau pas dr. L. Vladimirovą, kuris peržiūrėjęs reikalavimą sugrąžino pulkininkui pasakydamas, kad jie gali tuos produktus nusipirkti, nes gauna geras algas, o Lietuvoje žemės ūkio rinka yra laisva. Pulkininkas atrodė labai nepatenkintas ir net neatsisveikinęs išėjo.

(Bus daugiau)

Dėl dr. Jono Balio straipsnio “Lietuva Diplomatiniėse Pinklėse”

J. V.

Šis straipsnis buvo patalpintas “Tėvynės Sargo” 2(52) Nr., 1982 m. Lauktumėm, kad pasirinkta tema bus moksliskai ir nuodugnai išnagrinėta. Labai gaila, bet taip nėra. Dr. Balys šokinėja nuo vieno klausimo prie kito; ką vienoj vietoj pristatė vienaip, tai kitur jau sau prieštarauja; jis dergia lietuvių tautą, rasdamas joje tik bloga; verkšlena dėl didžiųjų tautų nemoralios politikos, nenurodydamas, kaip tai reiktų pataisyti. Pagal jį “būsimas Lietuvos sienas padiktuos naujas nugalėtojas, neatsižvelgdamas į jokias senas sutartis ir visokias linijas”. Reiškia, nieko nedaryk, nes niekas į tai nekreips dėmesio.

Iš tikrųjų, neaišku, ką jis šiuo straipsniu norėjo pasiekti? Argi jo tikslas ir buvo, kad mes nieko nedarytumėm? Juk to rusai tik ir siekia.

Dr. Balys ir anksčiau yra rašęs panašiom temom, kur jis labai puolė p. Gustaitį už jo išleistą žemėlapi: “Niekas nepasiklaus nuomonės mūsų specialistų, kaip Gustaitis ar Regis, kaip reikia pravesti Lietuvos sienas”.

Į visą tą p. Balio mišrainę nesirengiu atsakyti, bet kai ką iškelsiu.

I MAŽOJI LIETUVA.

Negražiai p. Balys rašo, kad “Klaipėdos kraštą mes prisijungėm 1923 m., kai buvo inscenuotas neva vietinių gyventojų sukilimas, kai ištikrųjų jį vykdė civiliai perrengti ir apginkluoti Lietuvos kariai ir šauliai savanoriai, vadovaujami Lietuvos karininkų”. Klaipėdos krašto atvadavimo komitetas buvo sudarytas iš vietinių klaipečių. Be vietinių gyventojų pritarimo tas sukilimas vargu ar būtų pavykęs. Šitoks p. Balio “teisybės” pristatymas tikrai nepasitarnauja Lietuvos reikalams.

Pagal p. Balį, Mažoji Lietuva — tai kraštas, kuris buvo prūsų apygventas, kai kryžiuočiai įsiveržė į jį. Karnuose tarp kryžiuočių ir lietuvių - žemaičių tas kraštas buvo taip sunaikintas, kad nebeliko gyventojų. Tai po Žalgirio mūšio, kai atėjo taika, lietuviai ir žemaičiai masiškai kėlėsi per sieną į vokiečių valdomą Mažąją Lietuvą ir ją apgyvendino. Mat, žmonės bėgo nuo žiaurios baudžiaavos Lietuvoje į švelnesnę vokišką baudžiaavą. Ir, matote, kokie stebuklai įvyko. Tie beteisiai ir beraščiai baudžiauninkai, atvykę į svetimą kraštą, sugebėjo tą kraštą sulietuvinti, primesti savo kultūrą, įsteigti raštą, parapijas,

laikraščius ir t.t. Argi tai nėra perdaug naivi prielaida?

Mat, pagal kryžiuočių kronikininką Dusburgą, nuo Vyslos iki Nemuno buvo vienuolika prūsų genčių. Juk kryžiuočiai atėjo iš pietų per prūsų žemę, tai ir visą kraštą pavadino prūsais, taip kaip mažos lybių srities vardą primetė visai Latvijai ir Estijai. Vėliau Prūsijos vardą primetė visai vokiškai valstybei, į kurią įėjo ir Berlynas, nors ten jokių prūsų nebuvo.

Kitas vokiečių mokslininkas Hartknochas randa, kad iš tų 11 genčių tik 6 buvo prūsiškos, o kitos 5 lietuviškos. Toepenas ir Bezenbergeris moksliskai įrodė, kad skalviai, nadruviai ir sūduviai tikrai buvo lietuviai ir sudarė tikruosius Mažosios Lietuvos gyventojus. Ši teorija vyravo iki 1921 m.

Kai 1918 m. Mažosios Lietuvos Taryba iškelė mintį atskirti Mažąją Lietuvą nuo Vokietijos ir prijungti prie Lietuvos, tai vokiečiai išrado dar iki tol negirdėtą teoriją, kad ten lietuviai yra tik atėjūnai, taip kaip ir vokiečiai. Žymiausi tos teorijos autoriai yra vyras ir žmona Mortensenai. Jų teorija remiasi tuo, kad XV ir XVI šimtmety vokiečių administracija išdavinėjo žmonėms žemės perdavimo dokumentus, nustatydami jiems teises ir pareigas. Bet tai juk nereiškia, kad tie žmonės buvo atėjūnai, to niekur nėra užrašyta. Pagal Mortenseną kare tarp lietuvių - žemaičių ir kryžiuočių žmonės tame krašte nebuvo išnaikinti, bet buvo išretėję ir pasitraukę į girias, kuriose neturėjo pastovių gyvenviečių. Karams pasibaigus, jie gavo žemės, kurioje jau pastoviai gyveno.

Dr. Baliui reiktų paskaityti dr. Juozo Jakšto “Žvilgsnis į Mažosios Lietuvos Istoriografiją”, Lietuvių Katalikų Mokslų Akademijos metraštis IV, Roma, 1968. Čia dr. Jakštas išnagrinėja visas tas teorijas ir išvadoje nurodo, kad vokiečiai sukūrė lietuvių imigraciją į Mažąją Lietuvą grynai politiniais sumetimais.

Taigi, Mažoji Lietuva yra lietuvių tautos etnografinėse ribose, ir mes turime siekti, kad ji įeity į atsikuriančios Lietuvos valstybės ribas.

Dr. Balys apie tuos, kurie nori Mažosios Lietuvos įsijungimo į Lietuvos valstybę, sako: “mūsų lietuviški imperialistai reiškia pretenzijas į dalį Rytprūsių, arba vadinamą “Mažąją Lietuvą”. Toliau jis rašo: “mums būtų geriau, jei Rytprūsius

valdytų ar vokiečiai, ar lenkai, tik ne rusai”, ir, žinoma, pagal jį, ne lietuviai.

Dar toliau jis rašo: “Lenkija neišlaikys nei Breslavo, nei Stettino, turės pasitenkinti Dancigu ir Gdynia. Tada ir vėl reikės lenkams “kompensuoti”. Visų Rytprūsių gal neužteks, ko gero jie užsipašys visos Lietuvos. Čia lenkai galės pasinaudoti “istoriniu argumentu”, kurį mėgsta kelti kai kurie trumparegiai mūsiškiai”. Tokia dr. Balio kalba yra žemiau kritikos ir klasiškas trumparegystės pavyzdys. Jis mano, kad Mažosios Lietuvos prijungimas prie Lietuvos erzintų Vokietiją. Erzintų tik Mažosios Lietuvos vokiečius, bet ne Vokietijos vyriausybę. Juk ir p. Balys pripažįsta, kad Dancigas turi priklausyti Lietuvai, tai Mažoji Lietuva gali priklausyti Lietuvai, arba Lenkijai, bet ne Vokietijai, kaip kad atsitiko po I pas. karo ir dėl ko kilo II pas. karas. Todėl Vokietija mielai sutiko su Mažosios Lietuvos įjungimu į Lietuvos valstybę, kad ši netektų lenkams. Tikriausiai įjungimas įvyks po sekančio karo. Įjungus Mažąją Lietuvą į Lietuvos valstybę, kaip tą kraštą reiktų apgyvendinti ir kaip tvarkyti, kiek ten liktų svetimo elemento šiuo metu sunku atsakyti.

Peržvelkime, kur mes stovime dabar. Nežiūrint okupanto padarytos ir tebedaromos žalos mūsų tautai, vis dėlto dabar Lietuvoje yra virš 80% lietuvių, iš kurių 61% gyvena miestuose ir 39% kaimuose. Visur yra didelis būtų trūkumas. Todėl nesunku būtų iškelti bent 5% iš dabartinių perkrautų miestų į Karaliaučių ir kitus Mažosios Lietuvos miestus. Juk Karaliaučius su Piluva būtų labai svarbus uostamiestis prie neužšalančios jūros. Įvairūs verslininkai varžytųsi jame gyventi.

Ir iš 39% Lietuvos žemdirbių nebūtų sunku iškelti 5% į Mažąją Lietuvą, ten kuriant privačius ūkius. Lietuvos pogrindžio spauda rašo, kad atsikūrusioje Lietuvoje turės būti laisva ūkio sistema. Tai reiškia, kad kolchozai ir sovchozai bus išdalinti laisviems ūkininkams, kuriems tiek Lietuvoje, tiek Mažojoj Lietuvoje reikės kurtis iš naujo. Tai didelis uždavinys, kurį išspręsti ateina palengvinančios aplinkybės, kurių 1918 m. dar nebuvo:

1. Nauja, didžiulė technikinė pažanga, kuri įgalina viską padaryti greičiau ir su mažesne darbo jėga.

2. Lengviau gaunamos ilgalaikės tarpautinės, žemų procentų, paskolos.

3. Padidėjęs žemės gyventojų kiekis pareikalauja daugiau maisto gaminių užtikrintomis aukštomis kainomis.

Tuo būdu į Mažąją Lietuvą nusikeltų žymus skaičius Lietuvos gyventojų.

II LIETUVOS VALSTYBĖS SIENOS.

Iš dr. Balio straipsnio gaunasi vaizdas, kad jam yra žinoma būklė Europoje po sekančio karo, kur jis laisvai dalina ir kompensuoja Lietuvos žemėmis vokiečiams, lenkams ir kitiems. Tik lietuviams jis lieka labai šykštus, kviečia pasitenkinti debartinėmis, sovietų nubrėžtomis sienomis, sakydamas: "mums yra labai neapdairu kelti visokias "Lietuvos sienų problemas", reikšti pretenzijas į Karaliaučių ir pan. Niekas nemėgsta visokių "troublemakers".

Nežiūrint p. Balio išreikštų neigiamų minčių, turime siekti atstatyti Lietuvos valstybę lietuvių tautos etnografinėse sienose. Tuo rėmėsi Lietuvos atgimimo darbuotojai, tuo rėmėsi ir mūsų valstybininkai, atkurdami Lietuvą 1918 m. Tos sienos yra žinomos ir užsienių valstybių žinovams. Į jas įeitų visa Mažoji Lietuva, panašiai kaip nubrėžta pagal Potsdamo liniją, taip pat — Suvalkų trikampis su Seinais. Tiksliau apie tai p. Baliiu būtų pravartų susipažinti su Lietuvos sienomis, nubrėžtomis Lietuvos Tyrimo Instituto leidinyje "Rytų Lietuva" — Studia Lituanica IV, 1980, redag. Algirdo M. Bucreckio.

Sienų klausimą reikia studijuoti ir turėti bent keletą variantų, kuriais pagal reikalą galėtume pasinaudoti. Netiesa, kad Lietuvos sienos bus nubrėžtos ateinančio karo laimėtojų, o mes nieko negalėsime padaryti. Mūsų valstybės sienos bus tokios, kokias išsikvosime.

Valstybės sienoms nustatyti kalba yra svarbus veiksnys, bet ne svarbiausias ir ne vienintelis. Yra visa eilė kitų veiksnių, kurie lemia žmones jungtis į valstybę: ekonominiai, istoriniai, kariniai, geografiniai ir kt. Juk ir dr. Balys pripažįsta, kad "pakeisti kalbą galima per vieną generaciją... priklausymas tautybei yra nusiteikimo dalykas. Čia nieko nereiškia kilme ar kraujas, lemia aplinka ir kultūra". Net mūsų pogrindinė spauda rašo, kad senųjų rusų palikuonys Lietuvoje, kurie rusams Lietuvą okupavus, stovėjo okupanto pusėje, dabar patyrę bolševikinę santvarką, daugelis jų pasidarė geri lietuviai.

Kraštutiniai nacionalistinės valstybės, kurios bazuojasi savo rase, kaip Izraelis, arba religija — kaip Iranas, dabar nėra madoje. Dabar yra norima apjungti didesnius plotus į vieną valstybę, kad geriau tvarkytųsi ekonomiškai. Taip, kad Lietuvos valstybė, kuri apjungtų visas lie-

tuvių etnografines sritis, gali turėti daug pritarimo, ypač iš Jungt. Amerikos Valstybių.

III. TEISĖ IR TARPTAUTINĖS SUTARTYS.

Tiesa yra, kad tarptautinės sutartys gali būti ir labai dažnai būna laužomos. Tačiau netiesa, kad jos neturi reikšmės. Turint teisę savo pusėje, galima uždegti savo tautiečius siekti tos teisės įgyvendinimo, o svetimus nuteikti sau palankia kryptimi. Geras pavyzdys yra Vilniaus lenkų okupavimas. Visa lietuvių tauta siekė jį atgauti, ir lenkai jautė, kad pasielgė neteisėtai. Net tokia tamsi asmenybė, kaip Stalinas, Vilnių priskyrė Lietuvai.

Netiesa ir tai, kad Lenkija niekad Lietuvos valstybės nepripažino, o laikė ir vis tebelaika Lietuvą Lenkijos provincija, pasiremama Liublino unija. Lenkija pripažino Lietuvą keletą kartų, nors ir labai keistomis aplinkybėmis. Juk Lenkija sudarė Suvalkų sutartį su Lietuvos valstybe, bet ne su provincija. Lenkija įteikė ultimatumą Lietuvos valstybei, bet ne savo provincijai, ir vėliau atsiuntė savo atstovą į Lietuvos valstybę. Visa tai yra aiškūs Lietuvos valstybės pripažinimas.

Turėti teisę dar nepakanka norimą uždavinį pasiekti. Bet ja remiantis galima ir reikia išvystyti atitinkamą veiklą. Jeigu Amerikos lietuviai būtų išvystę veiklą tuoj po II Pas. karo, keldami Lietuvos nepriklausomybės atstatymo klausimą amerikiečių spaudoje, ruošdami masines demonstracijas miestuose, panašiai kaip, kad S. Kudirkos reikalui, tai tikriausiai prez. Trumanas būtų buvęs priverstas ką nors daryti, kad prez. Roosevelt'o pažadas, jog Lietuvos nepriklausomybė yra tik "temporarily set aside", būtų tikrai laikinas ir nepriklausomybė atstatyta. Bet tam nebuvo pasiruošta, o buvo patikėta prezidento žodžiams. Iš to pasimokykim, kad ateityje žinotume, ką ir kaip daryti.

IV. MŪSŲ VEIKLA LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBEI ATGAUTI.

Dr. Balys šiuo klausimu nenurodo jokių veiklos planų, tik pataria "neturėti tuščių vilčių... nedalinti kailio, kurio dar neturime patys... būsimas Lietuvos sienas padiktuos naujas nugalėtojas" ir t.t. Kitaip sakant, sėdėk, lauk, verk ir nieko nedaryk. Netiesa, šimtą kartų ne! Tik nuo mūsų veiklos priklausys Lietuvos likimas. Nuo mūsų — aš turiu galvoje visus lietuvius, tiek čia, tiek tėvynėje.

Dr. Balys sako: "supraskime, kad amerikiečiai nekariaus dėl Baltijos valstybių". Tačiau supraskime, kad įvykių niekas nesulaikys, jie aiškiai rieda konflikto tarp

Amerikos ir Sov. Sąjungos kryptimi. Mūsų reikalas bus sprendžiamas kaip vienas iš daugelio klausimų. Toks laikas tikrai ateis, ir tam reikia ruoštis.

Amerikoje mes turime tris pagrindinius veiksnius, tai Vyriausiasis Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas — VLIKas, Amerikos Lietuvių Taryba — ALTA ir Lietuvių Bendruomenė — LB. Nebekelkime klausimo, ar geriau būtų turėti vieną, ar tris veiksnius. Turime tris ir su tuo sutikime. Jie visi siekia Lietuvos išlaisvinimo ir tuo yra labai vieningi. Padėkime bet kuriam iš jų pinigų ir darbu pagal savo nuožūrą ir pajėgumą, nederdami kitų dviejų.

Mano patarimas tiems trims veiksniams sudaryti du planus: vieną — kasdieniams klausimams spręsti, kitą — tolimom, galimom problemom spręsti. Tam pasiekti reikia sudaryti detalų planą ir kviešti atskirus specialistus tiems klausimams nušviesti ir įvykdyti. Turime daug šviesių žmonių, įvairių sričių. Įjunkime juos į darbą. Tam būtų labai naudingi dar pajėgūs pensininkai, kurie jau turi atliekamo laiko ir labai dažnai, gerą materialinį pagrindą. Įjunkime šiame krašte išsilavinusius ir dažnai aukštas pareigas einančius jaunuolius ir vidurinės kartos žmones. Labai dažnai jie yra įtakingų amerikiečių bendradarbiai. Kombinacija iš šių dviejų grupių sudarytų, kaip amerikiečiai sako, "brain trust", kuris garantuotų tinkamą uždavinių išsprendimą.

Šiuo metu bene svarbiausias uždavinys yra informuoti svietimtaučius ir jų vyriausybes Lietuvos reikalu. Tuo reikalu jau daug padaryta, bet dar daugiau reikia padaryti.

Kiekvienos kolonijos lietuviai turėtų sudaryti ryšį su amerikiečių laikraščių korespondentais ir užsakyti už atlyginimą, kad parašytų straipsnių Vasario 16-tosios, Birželio išvežimų proga, religijos persekiojimo reikalu ir panašiom progom. Tom pačiom progom prašyti vietinį amerikietį kleboną atlaikyti mišias ir pasakyti atitinkamą pamokslą. Šis pastarasis būdas yra pats pigiausias ir bene daugiausia atsiekiamas, nes tikinčiam yra natūralu patikėti savo klebonu. Abiem atvejais atitinkama medžiaga turi būti kruopščiai paruošta ir pateikta.

Rasti būdų, kaip prieiti prie amerikiečių didžiųjų fondų, kaip tai Rockefellerio Fondo ir kt., kad išgavus pinigų lietuviškam reikalui.

Skatinti pensininkus, kad iš savo palikimų testamentu skirtų pinigų lietuviškam reikalui.

Pravesti išsamią studiją Lietuvos sienų klausimu, minimaliom ir maksimaliom sienom nustatyti.

Studijuoti Baltijos tautų federacijos reikalą.

Glaudinti ryšius su mūsų kaimynais: lenkais, vokiečiais, gudais, ukrainiečiais ir rusais. Ypatingą dėmesį kreipti į mums draugiškus ukrainiečius. Taip pat su lenkais turėti glaudžius ryšius, nes jie taip kaip ir po I Pas. karo, bus mūsų didžiausi varžovai.

Istorijoje yra žinomas dėsnis — iššūkis ir atkirtis. Jei kuri tauta yra iššaukta kitos tautos į žūtibūtinę kovą ir toje kovoje nepasimeta, o suorganizuoja atkirtį ir išlieka gyva, tai ji, nežūrint pakeltų nuostolių, išeina stipresnė negu pirma buvo. Rusai pasmerkė mūsų tautą išnaikinimui ir pražūčiai. Į tai lietuvių tauta atsakė sukilimu, kuris tęsėsi virš 8 metų, o dabar perėjo į pogrindį. Ji sugebėjo išlaikyti Lietuvoje virš 80% lietuvių, ji palaiko gyvą tikėjimą, leidžia pogrindinę spaudą. Suimtieji teismuose sako didvyriškas kalbas. Taip, be jokių abejonių, lietuvių tauta yra gyva ir turi daug veržlumo.

Dr. Balys sako, kad didžiosios tautos nekreipia dėmesio į mažąsias. Čia yra daug tiesos, jeigu tos neskaitlingos tautos neišvysto veiklos. Techniškai, kinetinė energija yra išreiškiama formule $1/2 mv^2$, kur m — masė ir v — greitis. Kaip matome masė nėra labai svarbi, ji sumažinama per pusę. Tačiau greitis yra labai svarbus, jis keliamas kvadratu. Taigi, neskaitlingos tautos turi išvystyti didesnę veiklą (greitį) ir tuo su kaupu kompensuos už savo, palyginti, nedidelį žmonių skaičių (masę). Kad tai yra tiesa, matome pažvelgę į mūsų tautos istoriją. Palyginti neskaitlinga lietuvių tauta atlaikė 200 metų trukusį kryžiuočių puolimą, o jie rėmėsi Vakarų Europos aukšta technika ir finansais; sulaukė totorius, kurių niekas neatlaikė; užėmė žemes į rytus, prašokdami seniau baltų gyventas sritis. Galų gale, ir 1918 m. nedidele mase, bet patvaria veikla išsikovojome Lietuvai nepriklausomybę. Unijoje su Lenkija, nors ir rutėjome didesnę masę, pralaimėjome,

nes mūsų veikla buvo labai kritusi. Taigi, kuo daugiau dėmesio kreipkime į savo veiklą, nes nuo jos priklausys mūsų ateitis.

Išvadoje noriu pasakyti, kad visa tai rašau ne dėl to, kad norėčiau dr. Baliui įgelti. Aš tokios minties neturiu. Tačiau, atmintime, kad mūsų spauda yra skaitoma ne vien lietuvių patriotų, bet ir mūsų svetimtaučių draugų, bei priešų, kurie iš mūsų spaudos susidaro apie mus vaizdą ir, reikalui esant, tuo naudojasi. Pavyzdžiui, vokiečiai ar lenkai jau gali rašyti, kad žymus lietuvių mokslininkas dr. J. Balys moksliskai įrodo, kad Mažoji Lietuva jokiū būdu nepriklauso Lietuvai... Pagaliau, kodėl priešui nepagirti asmenį, jei jis jiems palankiai dirba? O mūsų žurnalų ir laikraščių redaktoriai turėtų būti labai akylūs ir budrūs, kad tokie straipsniai nebūtų spausdinami. Aš nelaukau rimtu argumentu nuomonę, kad kiekvienas turi teisę pasisakyti taip, kaip jis nori. Tuo atveju turėtų būti spausdinama ir bolševikinė propaganda. Taip pat nesutinku, kad reikia spausdinti, kas gaunama, nes mažai kas rašo. Geriau tegul žurnalas išeis rečiau ar plonesnis, bet aukštos kokybės.

Lietuvių tauta visais laikais turėjo ir turi taurių, drąsių, veiklių ir pasišventusių lietuvių, kurie buvo knygnešiais, savanoriais, partizanais, pogrindžio veikėjais ir kitokiais didvyriais. Jiems priklauso ateitis, jie atkurs ir ateities Lietuvą su jos visomis etnografinėmis sritimis. □

"K A T U T Ė S"

Ant sienos smarkso
Paveikslas Markso:
Barzdos jo — hektarai.
Bet čia komisarai
Visi apsiskutę,
(Na, ūsų truputį),
Visi išsiėdę.
Stovyklos papėdėj

(Su "laiminu" žestu)
Lietuvių ir latvių ir estų
"Atstovai" sužiurę į "Brolį",
O šis "minko molį",
Įmaišęs citatų, aukščiausių idėjų,
(kurios jau nuėjo, ištirpo su vėju).
"Atstovai" apstulbę, visai sužavėti —
Na, ir katučių nereikia gailėti! . . .

ARĖJAS VITKAUSKAS

TREČIASIS PASAULINIS KARAS

(Atkelta iš 383 psl.)

Kai 1980 m. J.A.V. nukreipė daugiau dėmesio į Vidurinius Rytus, pietvakarinę Aziją ir centrinę Ameriką, supuolamai visur padidėjo demonstracijos ir pasisakymai valdžių pareigūnų prieš branduolinių ginklų įvedimą į Vakarų Europą ir, iš viso — prieš branduolinius ginklus; buvo sumažinti ginklavimo biudžetai Olandijoje, Belgijoje ir kitur, nes vyriausybėms reikėjo klausyti sovietų propagandos suklaidintų vox populi ir aprūpinti vargš-

tančius. Tuo tarpu, rusai okupavo Afganistaną, sudarė sąlygas įvesti Lenkijon karinę valdžią. Dėl to amerikiečiai tegalėjo laikinai nutraukti rusams kviečių tiekimą, gi Europos valstybės, nežūrint J.A.V. protesto, suteikė rusams paskolas ir priemones tęsti statyti dujų vamzdžių liniją Europon. Gi 1982 m. pabaigoje amerikiečių kviečiai vėl pradėjo plaukti sovietinėn Rusijon. J. Hackett matydamas pražūtingą vakariečių laikyseną sušunka: "... laimei karas prasidėjo kada jis prasidėjo, ne vėliau, nes kitaip J.A.V. ir Vakarų Europos keliai būtų pasisukę priešinga kryptimi" (čia autorius pramato vakariečių laimėjimą, galimo Trečiojo Pasaulinio karo atveju).

M. MINIAUSKAS
(Vak. Vokietija)

PAGARBOS BALSAS

Skiriu šito krašto šauniam
prezidentui—

Jis žino žmonijos skriaudas . . .

Tešvinta aušra! Jos vardas bus
šventas,

Jei laisvę vergijoms atneš.

Amerika išrenka nuostabų vyrą,

Nebijantį žodžio tiesos,

Tai Kremliaus valdovams net ašaros
byra

Iš tos nesekmės jų visos.

Jie rūsčio ir pykčio begalo pritvinę,

Grąšina atomų ginklais,

Pagrobę jie smaugia ir mūsų Tėvynę,
Vergijos lengvai nepaleis.

Šiandieną žemelėj gyventi būt rojus—

Pasaulyj, juk, visko gana,

Bet žmogų baugina neaiškus rytojus,
Visų pavergtų aimana.

Tad šaukiame laimės šauniam

prezidentui

Visų pavergtųjų vardul. . .

Teaušta aušra, te rytas bus šventas

Ir mūsų Tėvynėj kartu!

TREMTIES TRIMITAS

Redaguoja —
S. Kaunelienė
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

BERNARDAS BRAZDŽIONIS

KAPAS KAZACHIJOJ

*Ledas. Sniegas. Vėjas. Negyvenami plotai.
Kazachijos TSR. Kustanajaus sritis.
Ir toliausių tolybių tolybėj miglotoj
Nuogu durklu žiemos perverta pilnatis.*

*Kažkas tarė: "Pakaks . . . Nusileido žvaigždė jo . . ."
Suklupau pusės kelio uolotam take.
Ir palaidojo. Daug kas dalios pavydėjo
Po plėšinių žemių velėna sunkia.*

*Kryžių beržo rauplėto užnešė pusnys,
Ir jo niekas neras (o ieškos . . . o ieškos . . .)
Kai ant manojo kapo giedodamos usnys
Pasitiks dieną grįžtančios žemėn taikos.*

Lapkričio lietūs Lietuvoje, sudaužyti, išmėtyti kryžiai, koplytėlės, išniekintos lietuvių širdžiai brangios šventovės sukelia liūdesį, didina Vėlinių nuotaką. Nežiūrint nuolatinių persekiojimų, vis didėjančio naujų kankinių skaičiaus, Vėlinių vakarą sužibės žvakutės ant partizanų ir karių kapų, gėlių puokštės papuoš jauno Romo Kalantos susideginimo Kaune vietą . . . Gal tik niekas neaplankys Sibiro taigose palaidotų aukų kapų, niekas neuždegs žvakutės ant tolimojoj šiaurėj amžinu miegu miegančių jaunų ir senų lietuvių kapų, nes jų kaulus gal alkani žvėrys išnešiojo, ar pūga jų mirties vietas pėdsakus užpustė . . .

Tur būt nei viena tauta neturi tiek kankinių ir tiek daug didvyrių, kaip mūsų tauta. Amžiais teriojo mus priešai, bet nei vienas nepareikalavo tiek aukų, kaip raudonasis komunistas . . .

Vėlinių vakarą prisiminkime visus, uždekime simbolinę žvakutę, sukalbėkime amžinąjį atilsį.

Lietaus ašaros, krintantys lapai, rudens gelės ir mūsų maldos — tai lietuvių tautos mirusiems gyvųjų dovana.

ROMO KALANTOS AUKOS DEŠIMTMEČIUI

ESMĖ, PRIEŽASTINGUMO RYŠIAI IR PRASMĖ LAIKO TĖKMĖJE

Dr. K. ĖRINGIS

Turiu garbę ir malonią progą pakviestas padaryti pranešimą ir pagerbti didelį, paženklintą liūdesiu ir ryžtu lietuvių tautos įvykį — neseniai praėjusį dešimtmečio jubiliejų, kai pasirinkęs ypatingą protesto ir aukos būdą prieš pavergimą, Kaune susidegino jaunuolis, moksleivis Romas Kalanta. Romas nėra atsitiktinis ir anaipolt ne vienintelis atvejis naujausioje mūsų tautos istorijoje.

Mano pranešimo tikslas ir garbinga pareiga nušviesti šio naujo geliančio skausmingo reiškimo esmę, atsiradimo priežastis ir tarpusavio ryšius visų pastangų ir aukų, sudėtų ant Tėvynės aukuro. Pirmiausia, noriu pažymėti, kad žiaurių įvykių grandinė yra giliai prasismelkusi į Lietuvos užgrobimo ir karo aukų kapinynus ir šaukiasi Pasaulio užtarmos, Europos valstybių ir Jungtinių Tautų sprendimo, nuolatinė Amerikos, kurioje mūsų daugelis nelaimėje gavome globą, pastangų. Tos pastangos Jungtinių Amerikos Valstybių Vyriausybei išplaukia iš 1941 metų Atlanto chartos principų ir Sovietų Sąjungos 1940 m. įvykdyto Lietuvos užgrobimo nepripažinimo politikos.

Toliau glaustai apie naikinančią ir kuriančią ugnį. Ugnis senovinėje lietuvių religijoje turėjo keleriopą simbolinę ir ritualinę reikšmę. Amžinosios Ugnies kultas visiems yra žinomas. Gyvybės Aukos ugnyje kultas sutinkamas žilos senovės lietuvių legendose, kurios gal remiasi ir žiauria tikrove. Plačiai žinomas lietuvių istorijoje yra žūtūbūčių kovų epilogas, kai išsekintas ir pralaimėjęs mūšis su kryžiuočiais, Pilėnų valdovas Margiris pilies kieme viską sudegino ir, nutaręs gyvas nepasiduoti priešui, pats su šeima ir gynėjais susidegino. Tai žiauri, tačiau herojinė kovų etika, nes nuožmus ir negarbingas priešas ir šiais laikais nevisados ima belaisvius. Tuo tarpu asmenybės susideginimas, susinaikinimas, arba pasmerkimas mirtinam pavojui, siekiant aiškaus politinio tikslo, yra naujas lietuvių etikos reiškinys pavergtoje tėvynėje. Jis atsirado tada, kai dėl vergijos žiaurumo ir rafinuotumo visiškas aukos ir aukojimosi beprasmiškumas įgavo aiškią prasmę. Tokių pasiaukojimų, beje tik aktyvių kautynių atveju, mes žinome praėjusio karo japonų etikoje.

Prisiminkime, kad Antrajame Pasauliniame kare Japonijos karinėse oro pajėgose buvo mirtininkų daliniai, kurių lakūnai buvo skirti įvykdyti vieną vienintelį kovos uždavinį ir besąlygiškai žū-

ti. Tai specialių lėktuvų, teisingiau sviedinių, pilotai, taip vadinami kamikazės, pasiryžę mirti už imperatorių be jokių išlygų. Tai kova pagal žiaurių ir beatodairišką karinį statutą, sunkiai suvokiama ir pateisinama kitose pasaulio valstybių armijose. Bet, pagal negailestingą karinę logiką, kai nebėra kam išnešti iš kovos lauko dalyvavusių kautynėse pulkų vėliavas, kamikazių dalia lengviau suprantama, net pateisinama.

Pabaltijo valstybių suvereniteto sunaikinimas ir šio regiono tautų pavergimas neturi sau lygių Antrojo Pasaulinio karo ir pokario istorijoje. Praėjusio karo rezultatai visiems žinomi, neužmirštami. Neįmanoma užmiršti, dėl kokių kėslų dauguma mažų ir didelių Vakarų Europos valstybių buvo hitlerinės Vokietijos okupuotos. Tolygų agresijos aktą Rytų Europoje įvykdė Sovietų Sąjunga, užpuldama 1939 m. Lenkiją ir Suomiją, atplėšdama 1940 m. nuo Rumunijos teritorijos dalį — Moldaviją ir 1940 m. birželio 15 d. okupuodama Lietuvą, Latviją ir Estiją. Agresijos prieš Lenkiją, Suomiją ir Rumuniją rezultatai kraupūs, bet vienok jie neprilygsta savo žiaurumu ir tautų išniekinimu, kokį ištiko Lietuvą, Latviją ir Estiją.

Vakarų Europos, kaip ir Pabaltijo tautų neapyaknta valstybinio suvereniteto ir laisvių naikintojams yra nepermaldaujama ir mums giliai, sukrečiančiai suprantama. Mes džiaugiamės Vakarų ir kitų Europos tautų valstybinio suvereniteto atkūrimo karo pabaigoje rezultatais ir parlamentinių laisvių vaisiais. Kartu mes norime ir siekiame, kad niekas neužmirštų Pabaltijo valstybių ir tautų tragedijos, prasidėjusios 1940 metais ir, priešingai Europos likimui, tebesitęsiančios ir dabar. Tai Sovietų Sąjungos ir hitlerinės Vokietijos — tų Antrojo Pasaulinio karo žmogėdrų įtakos sferų pasidalinimo ir nepasitenkinimo tuo pasidalinimu rezultatas. Tai pietvakarių Lietuvos sovietų pirkimo iš Hitlerio už 31,5 milijono markių, pavadinto "laisvais rinkimais" ir "laisvu prisijungimu" prie Sovietų Sąjungos rezultatas. Tai pabaltijo tautų pavergimo ir išniekinimo pasekmė, kartu tai Europos, laisvių grindėjos ir gynėjos silpnumo ir neprincipingumo ženklas, gėdos stulpas, ant kurio užkarta tįso apspaudymui Sovietų Sąjunga. Deja, apie tą stulpą rikiuojasi trumpos atminties, vakar dienos nelaimės, Vakarų Europos valstybės. Gal tai pergriežtai pasakyta, bet susidaro įspūdis, kad komerciniai mi-

nėtų valstybių sandėriai su Sovietų Sąjunga yra svarbesni už valstybinio suvereniteto ir žmogaus teisių ir tautų laisvės gynimo vertybes.

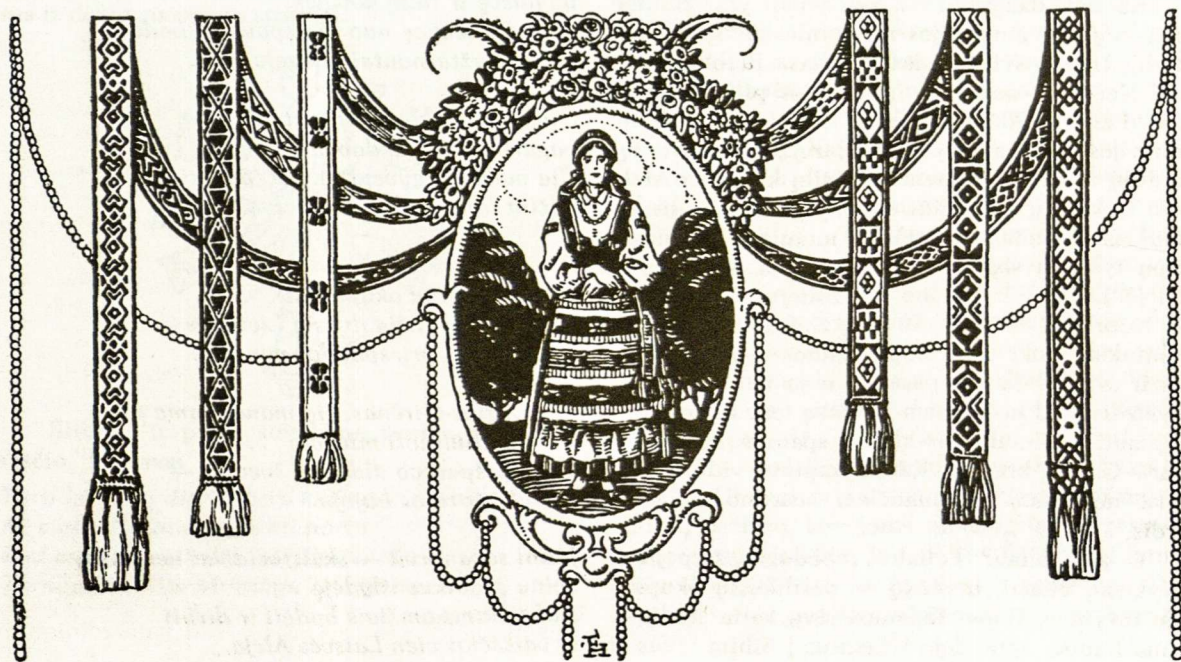
Daug nelaimių atsitiko pasaulyje po Antrojo Pasaulinio karo, kurias bene geriausiai atspindi pabėgėlių begalinis srautas, bet tai nėra tolygu amžinajam ištrėmimui iš pavergtos tėvynės į poliarines sritis, nepadarius jokio nusikaltimo. Pavyzdžiui, dėl socialinės ir politinės suirutės, iš Etiopijos į Somaliją pabėgo 1.5 milijono ir į Sudaną — 400 tūkstančių žmonių. Palestiniečių pabėgėlių skaičius siekė 1.8 mil. Dėl Sovietų Sąjungos agresijos prieš Afganistaną iki 1981 m. pabaigos į Pakistaną pasitraukė apie 2 mil. afganistaniečių. Šimtai tūkstančių jų pabėgo į Iraną.

Bet tie pabėgėliai, šalia agresijos, dalinai yra susiję ir su klajoklinio gyvenimo būdo pažeidimu, ir su nepritarimu politinei santvarkai jų tėvynėje, kuri pagal savo išmanymą, priešingai Pabaltijo tautoms, naudojasi suvereniteto ir tarptautinės teisės vertybėmis. Tiesa, Palestinos pabėgėliai yra tarpvalstybinių konfliktų bedaliai, tačiau, priešingai pabaltiečiams, jie nėra besiveržiančio prie strateginių pozicijų didžiaivalstybinio agresyvaus galiūno auka. Be to, palestiniečiai yra nuodėmingi siekimu sunaikinti Izraelio valstybę ir tuo, kad tapo agresyvosios Sovietų Sąjungos įrankiu, įrankiu valstybės, kuri kol kas negalėdama užkariauti naftingo pasaulio regiono, siekia bet kuria kaina padegti šio rajono kraštų naftą ir tuo smogti Vakarų vals-

tybėms rimtą smūgį.

Tolygi Pabaltijo valstybių ir tautų tragedijos tąsa yra būtent Afganistano įvykiai. Čia yra 1940 m. nusikaltimų braižas tos pačios agresyvosios didžiosios socialkolonijinės valstybės — Sovietų Sąjungos. Tai tolygu 1939 m. Suomijos užpuolimui ir 1940 m. Lietuvos, Latvijos ir Estijos okupacijai. Tai neišprovokuotas agresyvus karas prieš ilgai “myluotą” ir pūdytą iš vidaus nepriklausomą Afganistaną. Tai karas siekiant įgyvendinti panašią, kaip ir Pabaltijyje, melagingą tautų “apsisprendimo”, tariamojo užsienio pagalbos šauksmo, socialinio “geraširdiškumo” politinę formulę. Kas tai per apsisprendimas ir “geraširdiškumas” byloja du milijonai afganistaniečių pabėgėlių Pakistane ir keli šimtai tūkstančių — Irane. Pavergtų Pabaltijo tautų simpatijos yra visuotinai afganistaniečių pusėje. Pabaltiečiai kareiviai agresoriaus armijoje yra tikras dieglys pasaulio užkariautojui, o mūsų išeivių kontaktai su Afganistano laisvės kovotojais teikia vilčių išgelbėti šio nusikalstamo karo aukas — Pabaltijo tautų kareivius.

Tokie tad išoriniai faktoriai, audrinusieji ir audrinantys mūsų generacijos ir mūsų vaikų kartos protus ir jų lankią jaunystės vaizduotę. Kam to visko prireikė priminti ir paryškinti šiandien, švenčiant tautos Aukos — Romo Kalantos susideginimo dešimtmetį? Ką aš tuo priminimu norėjau pasakyti? Kas ir koks šviesulys, toks geliančiais skausmingais ir šviesus tas Romas Kalanta, sušvitęs

tokią tamsią ir kraupią vergijos naktį? Arčiausiai tiesos būsime, jeigu prilyginsime Romą ugnikalnio šypsniui vergvaldžių kalne ledkalnio smūgiui į vergijos laivą. Čia ir vienu ir antru atveju veikia nekontroliuojamos gelmių jėgos. Taigi, Romo auka — tai tautos giluminių jėgų proveržis, nepermaldujamas ir nesulaikomas. Ne tik Romas Kalanta, bet ir Vilniaus Universiteto profesoriai, Jonas Kazlauskas ir Vytautas Skuodis, lygiai kaip ir jūreivis Simas Kudirka ir kiti yra XX-to amžiaus pabaigos lietuvių tautos, Pabaltijo tautų pasišventėliai. Neapsiriksiu pasakęs, kad Lietuvoje šimtai Romų vaikšto pilnoje aukos parengtyje ir renkasi prasmingiausių mirtį už Tėvynės laisvę. Man asmeniškai visiškai savas Romo veiksmų braižas ir kiti aukos pasirinkimo variantai, su parako jėga plėšę širdį, kol ir aš pasirinkau savąjį, praradimo visko kas brangiausia, ir aukos bei protesto vergijai variantą. Gal būt mūsų aukų nesupras kai kas čia, Amerikoje, kaip ir pavergtoje Tėvynėje, ypač tie, kuriems tautos kančios ir aukos, gramzdinamos užmarštin, yra tik tolima žvaigždė ar net terra incognita! Su atbukusiais gal būt jau klastingai žaidžia ir žais tamsiausios anoniminės priešų jėgos, nes viešai jos čia negali reikštis. Bet visus mus teis Aukščiausias. Amžinoji gėda ir prakeikimas ištiks tuos, kurie čia, emigracijoje, taip pat Tėvynėje, tarnauja okupantui.

Norint nuodugniau nušviesti Romo Kalantos aukos priežastingumą, manyčiau, reikia pažvelgti į tai, kokios Kauno ir visumoje Lietuvos apylinkės audrino vyresniosios ir jo kartos protą ir vaizduotę.

Kaunas daugeliui iš skaitytojų yra gimtinė arba svajingų gimnazijos metų miestas, sparnuotų studijų metų šviesiausias miestas. Raibuliuojantieji Nemunai santakoje ir senosios pilies griuvėsiai, Laisvės Alėjos ir Karo Muziejaus sodelio relikvijos, Žaliakalnio jaukumas ir Ažuolyno šventųjų girių atšvaistai, Panemumės šilų kvapai ir Aleksoto išskleistų skrydžiui sparnų gaudimas, nenutraukiamais saitais susietas su mumis ir su miesto kapų tyla, su sparnuotų sakalų alėja, kurios pradžioje Dariaus ir Girėno mauzoliejus, kiek toliau — Nepriklausomybės kovose žuvusiųjų kapai ir paminklai. Toks tas trumpai, mums visiems bendras ir šviesus Kauno pasaulis ir jo nemarus gamtovaizdis. Gal ne vienam iš mūsų ten, Kaune, prilygstanti tik saulei, išskleidė sparnus meilė nemari. Gal tų brangių Kauno kapinių vidurnakčio nyka nevienam praeinančiam suartino sielas ir širdis.

O kas toliau? Toliau... bedugnė tarp jūsų, atvykusių čionai, ir mūsų — pasilikusių okupuotoje tėvynėje. Romo Kalantos tėvų karta studijuo-dama Kaune, apraudojo išstremtus į Sibirą tėvus ir

išžudytus brolius — partizanus, ir amžinai prakeikė okupantą už padarytas tautai skriaudas ir niekšybes. Jie čia reikšmingus veiksmus įprasmindami, neat-sargiai kėlė Trispalves ir patys buvo tremiami į Sibirą. Likusieji spiečiais beveik penkiolika metų Vėlinių vakarais telkėsi prie karžygių ir didvyrių kapų, ir mėšlungiškai siutino bei varė siaubą ir neviltį okupantui ir jo pakalikams, tuo išreiškdami krikščionišką ir tautinį protestą už Tėvynės iš-niekimą. Okupantas, kaip tikras kerštininkas, vie-toje to, kad duotų pagrindines laisves žmonėms ir tautai, Kauno kapines sunaikino. Pilniausiai api-bendrino visuotinę šių veiksmų pilnatį iš profesijos gydytojas, berods, buvęs Kauno studentas, dabar pa-talpintas Černiachovskio psichiatrinėje ligoninėje, Helsinkio Akto vykdymo stebėjimų Lietuvos gru-pės narys gyd. Algirdas Statkevičius, eilėraštyje "Kauno Kapuose". Įsidėmėkime Tėvynės kankinio Algirdo Statkevičiaus žodžius, pajuskime jų di-džią prasmę ir tautos tragizmą.

Gyd. Algirdas Statkevičius
(1982.VIII.23)

KAUNO KAPUOSE

KAIP OŠIA KLEVAI! ČIA RIMTIS VIEŠPATAVO.
DEŠIMTMEČIAI VIRTINĖ BĖGO.
ČIA POILSIUI GRĮŽO Į AMŽINĄ NAMĄ
PAVARGĘ TETULĖS IR DĖDĖS.

*Nežinomas karžygis poilsį radęs
už laisvę ir tiesą kovojęs,
apgynęs tėvynę nuo priespaudos, bado,
ramiai, užtarnautai miegojo.*

*Čia aš, tarp klajonių sustojęs,
pagarbiai nulenkdavau galvą.
Čia mokiaus gyvent, mylėt, aukotis,
pažint laiko dvasių ir spalvą.*

*Čia kapo vis ieškau sesers mylimos
(Nužudė ją čia okupantai).
Alsavo laisvai čia dvasia Lietuvos
Sutraukiusi priespaudos pančius.*

*Čia Darius-Girėnas, čia mano mama
klevų užlialiuoti miegojo...
Tyla viešpatavo didinga, šventa, —
ramybė ir tujos bujojo.*

*Jauni savanoriai — skaistveidžiai neramūs,
švinu grobikus išlydėję
įsakę mums amžiais budėti ir dirbti
ir vaikščiot vien Laisvės Alėja.*

*Ne kartą sunkiose dabarties kovose
beblaškomi svetimo vėjo,
širdim pakilia ir dvasia neramia
čia minios lyg mūras stovėjo.*

*Ir giesmę pakeisdavo žodžiai Kudirkos:
“Šviesa ir tiesa mus telydi . . .
“Marija, išgelbėk nuo priešo baisaus . . .
“Te laisvė, vienybė težydi . . .*

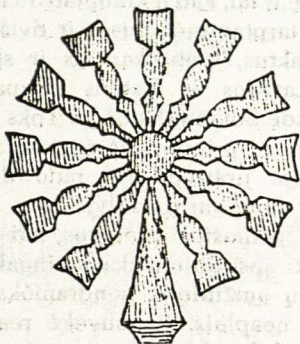
*Tie akmenys, antkapiai, kryžiai, paminklai,
lyg seno vaidilos giesmė,
lyg viešas, bausis, nesučiuopiamas ginklas,
senolių gyvoji versmė.*

*Tautos išdavikams tai peilis širdy,
išverti, pakelt negalėjo —
išgriovė, išdraskė, išniekino tai,
kas — LAISVĖS DIENŲ EPOPEJA! . .*

*Dabar okupantų vaikai per dienas
keiksmus čia ir akmenis svaido . . .
Išplėšta šventovė . . . Užgauta siela . . .
išniekintas protėvių aidas.*

*Kur buvo muziejus paveikslų senųjų,
kur aisčių širdis šiandieną plaka
Lyg kūjis — Dabar nusiminę klevai . . .
Vergijon vingiuojantis takas.*

Eilėraštis paimtas iš geliančio dėl tėvynės nelaimių skausmo, įniršio ir nevilties Algirdo Statkevičiaus poezijos tomo, laimingai pasiekusio Vakarų ir dabar ruošiamo spaudai.

Širdimi ir protu suvokime posmą iš jo eilėraščio “Lietuvai”,

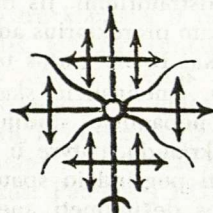
*Tarp kruvinų dienų, tarp keiksmo ir maldų
Aš vien dėl Tavęs gyventi noriu,
Kad amžių kryžkelėje ateities vardu
Tarnaučiau Tau pirmuoju savanoriu.*

Osetrovo, 1955

33-čio eilėraščio “Pranašystė” posmą,

*Tie kur gims gal rytoj — mus pakeisti ateis —
Stos į šventąjį karą už laisvę
Juos vėl šaudys, apkaltins, išjuoks ir nuteis
Jų nerimstantį kraują išlaistys . . .*

1952

109 eilėraščio posmą “Prispaudėjams”,

*Nebauginokit kančia, negrasinkit mirtimi, —
Širdyje man ugnis amžina
Idealai šventi mane kviečia pirmyn
Nebaisi man kapų nežinia.*

Tai Romo Kalantos tėvų kartos balsas, kurios vardu gyd. Algirdas Statkevičius, iškalbėjęs apie 7 metus, vėl buvo persekiojamas už gėrio vertybių gynimą Lietuvai ir kaip minėjau, buvo patalpintas Černiachovskio psichiatrinėje ligoninėje politiniam susidorojimui, kurioje gal ir dabar tebelaikomas.

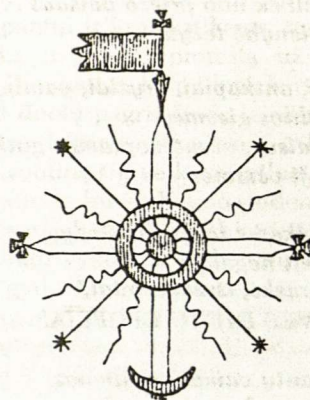
Taip ir kiekvienas vertas lietuvių vardo žmogus, kiekviena šeima neša savąjį ir bendrąjį tautos kryžių pavergtoje tėvynėje. Ypatingai tragiška yra Romo Kalantos šeima. Čia pasinaudosiu savo išgyvenimais ir 1976 m. Vytauto Alanto surinktomis ir paskelbtomis žiniomis knygoje “Romas Kalanta”, taip pat naujai iš Lietuvos atvykusiųjų paliudijimais. Pažymėtina, kad nemirtingumu pasiženklinusio Romo tėvas buvo 1944 m. mobilizuotas į sovietų armiją. Kai kas, kaip jau gal žinote, ir aš tais metais buvau mobilizuotas, ir neatsiradus palankiai galimybei ir prasmei pabėgti pas partizanus, visą žiemą ir iki karo pabaigos buvau fronte Vokietijoje. Man ypač gerai žinoma šių karo aukų kaina ir tos mūsų kartos dalies psichologija. Mes buvome to amžiaus suplėštos žmonių kartos dalis, sovietų vykdomo genocido lietuvių tautos aukos, žmogienos duoklė vergijai nuo Lietuvos. Vienok mes buvome priversti kariauti vardan bendros Aliantų pergalės. Mes buvome priversti mirti ir patyrę nedalią dauguma, suvokę išskylančius Atlanto Chartos principus, nepriklausomai nuo politinių pažiūrų, kovojome už daug laimesnę tėvynę negu šiandien ją turime. Tėvynės Lietuvos išdavikų eilės jau buvo gerokai praretėję. Daug jų jau buvo paguldę galvas Kursko laukuose, o

likę gyvi, kažkiek praregėję, spietėsi lietuvių at-sarginiuose pulkuose, o vėliau dauguma, kartu su 1944 m. mobilizuotaisiais, krito Kurše. Tuo tarpu, nemaraus didvyrio Romo tėvas, taip pat kovojęs už laimingesnę tėvynę ir jos neišvydęs, kažkad vėliau tapo Sovietų Sąjungos komunistų partijos nariu ir stambiu administratoriumi. Jis buvo Kauno Politechnikos Instituto prorektorius administracijos ir ūkio reikalams. Kai Romo kartos tėvų generacijai tylių praeiksmų, smengančių skardžiais žemėn, nebeužteko, jie nepamiršę studijų metų Kauno kapų šturmo ir skriaudų, patyrę ir praregėję, pradėjo ruošti leisti pogrindžio spaudą. Štai, švėsdami Romo aukos dešimtmetį, mes turime daug pogrindžio spaudos, tame tarpe ir "Perspektyvų" 21-ąjį numerį, kuris ištiesai pašvęstas Sovietų Sąjungos naujosios "Konstitucijos" analizei ir kritikai, sakyčiau, tos konstitucijos politinės klastos nunuoginimui. Kodėl aš tą konstitucijos atvejį čia paminėjau? Tik todėl, kad šis faktas, mažų mažiausiai formaliai yra glaudžiai susijęs su Romo Kalantos likimu.

Visiems žinoma, kad moksleiviai kai kuriuos dalykus mėgsta mokyti ne atskirai po vieną, o grupėmis. Taip buvę ir 1972 m. gegužės mėn. toje vietoje, kur Romas susidegino. Matyt, aukštesniųjų klasių gimnazistai, pagal visuomenės mokslo programą, o gal studentai, mokėsi Sovietų Sąjungos pompastinę konstituciją. Pakartoję pagal klausimą konstitucijos paragrafus ir pasiaiškinę, skaitovai klausia viens kito, ar sovietai įgyvendino tuos konstitucijos punktus, ir visi choru atsako— Ne...! Tuomet išplėšia iš konstitucijos tų neįgyvendintų paragrafų puslapius ir čia pat juos sudegina. Mačiusieji tvirtina, kad tokiu būdu buvusi sudeginta, matyt, visa konstitucija. Toks dienos metu darbingos nuotaikos aktas, "viską" girdintiems ir matantiems "tvarkos" saugotojams galėjo ir neužkliūti. Ar buvo tų jaunuolių tarpe Romas Kalanta, kol kas nežinoma. Tokio pobūdžio veiksmai Lietuvoje suaugusių žmonių nepogrindinėje grupėje yra negalimi, bet jaunimo tarpe — įtikėtini. Tokios ir panašios jaunimo nuotaikos ir nekaltos svajonės apie laimingesnę Tėvynę sklinda iš šeimos į šeimą, iš mokyklos į mokyklą, iš darbovietės į darbovietę. Jos dramatinėja, kaitina jaunuolių smegenis ir vaizduotę, priveda pasišventėlius prie veiksmų ir skausmingų aukų.

Ir taip vaikystėje įžiebęs širdyje meilę pavergtai Lietuvai, Romas Kalanta 1972 m. gegužės 14 d. vidurdienyje Kaune suliepsnojo ir jau 10 metų neužgęsta visų lietuvių protuose ir širdyse pavergtoje tėvynėje ir pasaulyje. Ir niekadoms neužges. Didvyris kančiose suliepsnojo priešais Kauno

miesto vykdomojo ir komunistų partijos komiteto rūmus (priešais buv. Taupomąsias Kasas), suliepsnojo sodelyje prie Kauno Valstybinio Teatro, kuriame 1940 m. liepos mėn. 21 d., pagal iki dantų ginkluotos daugiatūkstantinės armijos ir NKVD kariuomenės okupantų režisūrą, Lietuvos išdavikai,

varu suvarę liepos 14 d. "išrinktą" durtuvų panksmėje tariamąjį "liaudies seimą", nutarė "prašyti" Stalino, kad šis jo jau sutryptą Lietuvą "primtų" į Sovietų imperijos sudėtį. Kančių didvyris suliepsnojo tuo metu, kai į Sovietų Sąjungą su vizitu buvo atvykęs Jungtinių Amerikos Valstybių prezidentas Richardas Nixonas. Kai Vilnių pasiekė kraupi aukos žinia, tai daugumas nuovokesnių žmonių giliai paliesti skausmo iš karto suvokė aukos kryptingą politinį priderinimą prie JAV prezidento vizito. Visi liūdėdami, lengviau atsikvėpė, pajutę aukos prasmę ir tai, kad ji kraupiausiu būdu primins prezidentui tarptautinės teisės ir dvišalių sutarčių sutrypimo faktus, tautų kančias ir skriaudas dėl Lietuvos, Latvijos ir Estijos okupacijos, kurią 1940 m. įvykdė Sovietų Sąjunga. Toks skausmingas JAV prezidentui priminimas sovietų žiaurių nusikaltimų turėjo prasmę, nes rado didelį atgarsį Amerikoje ir daug kur pasaulyje.

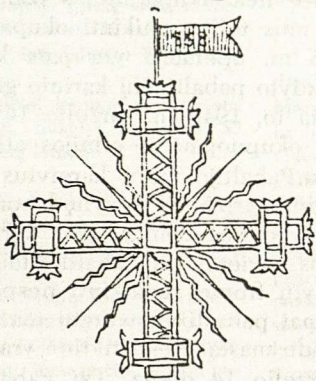
Kai dėl jaunosios Lietuvos, tai ji tą dieną, tą valandą iki apstulbimo skausmingai išvydo savo didvyrį — jų amžininką bendramokslį, kurio jie neužmirš ir neapleis. Jie suvokė realios ir iš jų pačių tarpo iškilusios aukos ir pasiaukojimo prasmę, jo kainą ir baisią galimybę. Jie tą dieną ir svarbiausių įvykių savaitę žymiai ūgtelėjo, vertindami okupaciją ir okupantą.

Romo Kalantos suliepsnojimo priežastys be jokių abejonių yra politinės, nukreiptos prieš Lietuvos pavergimą ir pavergimą, ir yra negęstantis protestas prieš laisvės idealų slopinimą ir laukinį tyčiojimąsi iš žmonių ir tautos.

Kai dėl Romo Kalantos žuvimo aplinkybių, tai jas gaubia neaiškumai dėl daugybės priežasčių. Atrodo, kad tikrai buvo kažkaip paauglystės metų gimnazistiškai organizuotas ryžtas. Vieni mačiusieji tvirtina, kad į suliepsnojimo vietą Romas atėjo vienas, kiti sako, kad atėjo trise, ištraukę burtus kiekvienas turėjo būti kitokia auka ant Tėvynės aukuro. Tie dviese neva neleidę praeiviui degančio Romo gesinti švarku. Vienas jų turėjęs nušokti nuo priešais Teatrą esančio septynių aukštų Kauno miesto vykdomojo komiteto pastato (buv. Taupomųjų Kasų) stogo, bet nenumatytos aplinkybės sutrukde.

Mačiusiųjų įtikinamiausias tvirtinimas, kad benziną atsinešė dviese. Ir tuoj vienas po trumpo politinio prologo, suliepsnojo, skausmo agonijoje bėgiojo po klevo laja pievutėje vis šaukdamas, kaip visi girdėjusieji tvirtina — „Laisvės Lietuvai!...“ „Laisvės Lietuvai!...“ Sukniubo po lajos kraštu ir ugnis Aukos ir Didvyrio nemirtingumo ženklą įdėjo tų metų pavasario medžių lapijoje ir amžinai — lietuvių tautos protuose ir širdyse. Po kurio laiko ta sugruzdusių lapų sodriai ruda „duobė“ žiojėjo kaip vergijos nasrai žalumos pasaulyje, kol „viską matanti akis“ privertė šakas išgenėti.

Romas Kalanta mirė tą pačią dieną, vidurnaktį, ligoninėje. Prieš mirdamas vis kartojęs — „Aš žūstu už Lietuvos laisvę“. Jo minčių knygutė neilgai buvo praeivių rankose, kurioje buvo įrašyta: „Geriau garbinga mirtis, negu gėdingas gyvenimas! Aš nepatenkintas visuomene, visuomenė nepatenkinta manimi!“ Savo mergaitei Romas įrašęs: „Aš kitaip negalėjau!...“ Ligos istorija iš ligoninės dingo ir pagal mano gyvenimo kartų patyrimą,

neabejotinai, kaip ir užrašų knygutė, atsидūrė visą slepiančiose KGB rankose.

Priešingai, negu buvo paskelbta, kad Romą Kalantą laidos Kleboniškių kapinėse gegužės 18 d. 4 val. po pietų, Romas, pagal valdžios nurodymą, buvo palaidojamas slaptai 2-3 valandomis anks-

čiau, Romainių kapinėse. Tai įskaudino Kauno jaunimą, įžeidė ir pažemino kauniečius, visą tautą.

Romo tėvas, sovietų armijos II Pasaulinio karo veteranas, kovojęs už laimingesnę Lietuvą ir Alijantų bendrą pergalę prieš hitlerizmą — praradęs sūnų, areštuojamas. Komunistų partijos juodašimčiai ir KGB agentai duoda direktyvas sudaryti įprastinę psichiatrų komisiją ir paskelbti, kad Romas yra beprotis, kadangi rimtai abejojo Sovietų rojaus gausybės rago „gėrybėmis“. Sudarytoji komisija, deja tik iš velionio eilėraščių, piešinių, dienoraščio ir laiškų, neturėdami medicininio ištyrimo duomenų, „nustatė“, kad Romas Kalanta buvęs psichiškai nesveikas. Patekęs į KGB nagus, partinis Romo tėvas patyrė šlykščiausių direktyvinę aukščiausios partinės vadovybės prievartą eiliniam nariui. Jis privalėjo sutikti su neutralizuojančia žuvusio sūnaus politinį nusiteikimą komisijos išvada ir tuo visai šeimai „amžinai“ nutilti, užčiaupti burnas. Tai plačiai žinomas, maskolijoje komunistų išbandytas susidorojimo su kitaip manančiais, metodus. Šių eilučių autorius tokios rūšies prievartą medicinos įstaigose yra patyręs net ne tragiškose situacijose. Taigi, ne tik partija, bet ir KGB kartais kišasi į medicininių įstaigų administratorių išvadas ir turi priemones tokių išvadų prielaidoms parengti, vienokiu ar kitokiu būdu pastatydami prieš įvykusį faktą pasišventusį profesijai eilinį gydytoją.

Tokiu būdu komunistų partijos ir KGB vadovybė, valdžios ir medicinos įstaigų vardu, siuntė Romui Kalantai žuvus, neturėdama takto, gėdos ir ribų. Tai lietuvių tautos išniekinimas skausmo valandą, nesilaikant jokių teisės ir etikos normų. Todėl netenka stebėtis dėl įvykusių Kaune neramumų per pirmą savaitę, žuvus Romui Kalantai ir dėl to kas vyko Lietuvoje ir emigracijoje — po metų, po dešimties metų, nes tai savitai skaudus amžinasis Tautos Aukuras. Romo žuvimo ir laidojimo savaitės Kaune įvykiai, kaip minėjome, aprašyti Vyt. Altanto knygoje (1976). Nebent galima papildyti, kad ne vien guminėmis lazdomis, bet ir guma aptrauktu storu elektros kabeliu tramdytojai mušė žmones ir trupino jiems raktikaulius. MBD smogikai kabelį kapojo gabalais čia pat, Ožeškienės gatvėje!

Švęsdami Romo Kalantos aukos dešimtmetį, mes negalime neatžymėti skausmo, kuris gaubė lietuvių tautą tėvynėje ir pasaulyje, kai Lietuvoje suliepsnojo kiti Gyvieji Deglai. Vienas iš labiausiai sietinu su Romo auka ir reikšmingiausiu Lietuvos Šaulių Sąjungai ir lietuvių politinėms organizacijoms iševijoje, yra sovietų armijos kareivio Antano Kalinausko susideginimas 1976 m. rugp. 10 d.

Latvijoje, vadų ir kareivių akivaizdoje. Antanas, pagal pagrindžio ir išeivių spaudą (Aušra, 1978, 12; Elta, 1979; Laisvoji Lietuva, 1982, 7) apeliavo okupantams: "Žiūrėkite, kaip dega lietuvius patrijotas! Už Lietuvą, už Laisvę, už Dievą! Aš jums netarnauiu!" Antanas Kalinauskas mirė baisiose kančiose sekančią dieną. Okupantas ir šitą auką matyt paskelbė psichiniu ligoniu, bet tikrumoje ne mūsų aukos, o XX-to amžiaus vandalai, okupavę Lietuvą, Latviją ir Estiją, yra bepročiai, dar blogiau — nusikaltėliai ir sulauks tarptautinio teismo. Jie sulaužė dvišalius ir tarptautinius su tomis valstybėmis susitarimus ir karine jėga okupavo jas. Okupantas pagal Hagos Tarptautinės Konvencijos 52 straipsnį neturėjo teisės nei Romo Kalantos tėvo, nei manęs, dabar kalbančio žuvusių vardu, nei šimtų tūkstančių pabaltiečių mobilizuoti į sovietų armiją ir priversti mirti už jų grobiškiškus interesus. Lygiai taip pat sovietai neturi teisės versti tarnauti savo agresyviausios pasaulyje armijos gretose Antano Kalinausko ir jo bendraamžių, Pabaltijo tautų generacijos! Nėra abejonės, kad Antanas Kalinauskas bus pats garbingiausias karys iš visų žuvusiųjų pabaltiečių Čekoslovakijoje, Sirijos ir Egipto uostuose Izraelio oro antpuolių metu, ir gėdingiausiame sovietų Afganistano kare.

Man lemta, aš privalau kalbėti už 1944-1945 metais Sovietų mobilizuotus žuvusius ir gyvuosius Pabaltijo tautų Vokietijos frontų karius, už A. Kalinausko žuvusiųjų ir gyvųjų karių generaciją. Mes neutralios valstybės kariai jėga ir apgaule buvome priversti ir kovojome už naujai iškilusius, 1941 m. rugpiučio 14 d. paskelbtus ir 1942 m. sausio 1 d. Sovietų Sąjungos pasirašytus, deja šią dieną daugelio primirštus, Atlanto Chartos principus vardan bendros Alijantų pergalės prieš vokiškąjį nacizmą. Mes kovojome už sovietų paminto tautų suvereniteto pilnutinį atkūrimą, sutinkamai su tarptautine teise, Jungtinių Tautų Charta ir Jungtinių Tautų nuostatais. Mes atmetame visus sovietų agresyvius karus ir konfliktus, tarptautinį terorizmą ir šantažą, kokiomis maskavimo formomis ir apgaule jie besidangstyti.

Tai reikšminga žinoti visoms lietuvių politinėms organizacijoms, taip pat Lietuvos šauliams, tai yra, sukarintos sąjungos palikimo paveldėtojams, Nepriklausomybės kovų dalyviams, 1941 m. birželio sukilimo dalyviams, kalbėti partizaninio karo dalyvių vardu, kurių mūsų tarpe beveik nėra. Mūsų visų testamentas privalo būti bendras, nepriklausomai nuo to, kurioje barikados pusėje mes atsidūrėme, įstrigome visi kaip aukos tėvynės nelaimių metais. Tada pritarusios ir pasirašiusios Atlanto Chartą dvidešimt penkios valstybės, įskai-

tant ir Sovietų Sąjungą, paskelbė, cituoju, kad "jos nesieks teritorinio ar kitokio padidėjimo ir nepritaris jokiai teritoriniam pakeitimui, jeigu jis yra nesuderintas su suinteresuotų tautų laisvai pareikšta valia. Kiekviena šalis turi teisę pasirinkti tokią valdymo formą, kokią ji laiko tinkamą. Suvereninės teisės ir laisvas valdymas tautų, kurios buvo jėga pajungtos, turi būti atstatytas... Būsimoji taika, turi patikrinti kiekvienai tautai saugų gyvenimą jos sienose, taip pat ir visų šalių žmonėms egzistenciją be baimės ir trūkumų..." Citatos pabaiga. (Pagal LE, 1953, 1, 353).

Lietuvių politinių organizacijų uždavinys savo veiklos išeities pozicijas paremti Atlanto Chartos principais ir išvystyti veiklos programas pagal naujus tarptautinius susitarimus pasirašiusiose Chartą valstybėse, taip pat ir tose, kurios buvo praradusios Antrajame Pasauliniame kare valstybinį suverenitetą, vėl jį sėkmingai atkūrė, tačiau Atlanto Chartą kitiems primiršo. Dabar pribrendo laikas iškelti Pabaltijo tautų prievartinį karinį įnašą, ne teisėtai mobilizuotų pabaltiečių kareivių sudėtas didžiules aukas, dėl bendros Alijantų pergalės prieš hitlerinę Vokietiją, nes tų tautų žymi generacijos dalis vardan Atlanto Chartos kovojo už laimingesnę tėvynę, ir šiandien, praėjus beveik 40 metų nuo karo pabaigos, vis dar jos neturi. Pabaltijo tautų valstybinio suvereniteto byla yra daugiaplanė ir dabar palanki tarptautinės teisės atžvilgiu. Pabaltiečių karinis įnašas už Alijantų 1945 metų pergalę, lygiai kaip ir 1941 metų sukilimas prieš sovietiškąjį okupantą No. 1, taip pat 1944-1952 metų Partizaninis karas sudaro kovų už laisvę vieningą grandinę. Šiandien neatsakinga mums skaidytis, kad ir kaip siekia mus toliau naikinti okupantas. Kuršo karinė 1945 m. operacija yra pats kraupiausias Sovietų įvykdyto pabaltiečių karinio genocido pavyzdys. Šalia to, 1945 m. birželio 14 d. sovietai iš Vokietiją okupuojančios armijos atšaukė visus pasklidusius Pabaltijo tautų kareivius ir, remdamiesi melagingo grįžimo į Tėvynę lozungu, nukreipė juos į Japonijos frontą. Dėl karo su Japonija pabaigos sovietai šių Pabaltijo tautų kareivių Tolimųjų Rytų fronte sunaikinti nespėjo. Vienok tai papildomai paliudija pavergtų mažų tautų karinio genocido mastą. Neatsitiktinė yra ir karių atšaukimo birželio 14 diena. Tai Pabaltijo valstybių okupavimo ir šio regiono tautų naikinimo nusikaltimų penkmečio diena.

Mūsų visų aukos kaltina Sovietų Sąjungą už įgytą naudą iš Antrojo Pasaulinio karo Pabaltijyje, kurios ji ne tik čia neatsisakė, bet ir išžudė, sudarė sąlygas žūti, ištrėmė, arba išprovokavo palikti tėvynę beveik vieną trečdalį gyventojų. □

NAUJOSIOS ANGLIJOS ŠAULIŲ RINKTINĖS STOVYKLAI KENNEBUNKPORT, MAINE PRAĖJUS

Kasmet rengiama darbo dienos savaitgalį N.A. Šaulių Rinktinės kultūrinė stovykla praėjo sėkmingai gražioje Tėvų Pranciškonų vasarvietėje.

Stovyklos štabą sudarė: stovyklos viršininkas — Eduardas Meilus, sr., viršininko pavaduotojas — Antanas Šeduikis ir štabo narys — Vladas Pajėda.

Stovykla prasidėjo šeštadienio ryte, registraciją pravedė Janė Bajarčienė ir Stasys Augonis. Antrą val. p.p. įvyko iškilmingas stovyklos atidarymas; dalyvavo uniformuoti su vėliavomis: "Jono Vanagaičio" kuopa iš Bostono, "Martyno Jankaus" kuopa iš Brocktono ir "Dr. Vinco Kudirkos" kuopa iš Worcesterio.

Giedant Lietuvos himną stovyklos aikštėje buvo iškelta mūsų trispalvė vėliava. Susirinkusiems stovyklautojams sveikinimo žodį tarė Rinktinės pirmininkas inž. Juozas Stašaitis, apibūdindama vertingą šaulių stovyklavimo tikslą, linkejo visiems pasidžiaugti gražioje gamtoje — Tėvų Pranciškonų išgarsintoje sodyboje. Po to, pristatė stovyklos viršininką — Rinktinės vicepirm. E. Meilų, sr.

Stovyklos viršininkas savo sveikinimo žodyje pabrėžė, kad atvykome ne kaip paprasti vasarotojai, bet kaip organizacinis vienetas su tikslu išpildyti iš anksto numatytą programą.

Kvietė stovyklautojus sekti dienvakarį ir pagal ją visur kartu dalyvauti.

Trečią val. p.p. vyko šaudymo varžybos. Pradžioje ėjo varžybos kuopose, kurias pravedė kuopų pirmininkai, "Martyno Jankaus" kuopoje pirmą vietą laimėjo E. Šaulienė, surinkusi 32 taškus iš galimų 50., antrą vietą laimėjo V. Rupšys, surinkęs 31 tašką.

"Jono Vanagaičio" kuopoje pirmą vietą laimėjo kun. R. Šakalys, surinkęs 33 taškus, antrą vietą laimėjo P. Tyla, surinkęs 27 taškus.

"Dr. Vinco Kudirkos" kuopoje pirmą vietą laimėjo Al. Zenkus, surinkęs 37 t., antra vietą laimėjo E. Meilus, surinkęs 28 taškus.

Nauj. Anglijos Šaulių Rinktinės pereinamosios taurės varžybose rezultatai sekanti: "Martyno Jankaus" kuopa surinko 92 taškus, "Jono Vanagaičio" kuopa surinko 86 taškus, "Dr. Vinco Kudirkos" kuopa surinko 57 taškus.

Rinktinės pirmininko pereinamoji taurė perėjo "Martyno Jankaus" kuopai. Vakare stovyklos dalyviai rinkosi į didžiąją salę kur buvo ruošiamas susipažinimo vakaras su šokiais. Vakaro metu prie programos išpildymo kaip ir kasmet prisi-

Naujosios Anglijos Šaulių Rinktinės stovyklautojai žygiuoja į Tėvų Pranciškonų koplyčią pamaldoms, su stovyklos viršininku priešakyje.

Nuotr. E. V. Meilaus, Jr.

dėjo iš New Yorko atvykę trys sesutės — Marytė, Onutė ir Jultė Antanaitytės ir jų brolis Ed. Antanaitis. Už jų bendradaraviavimą šaulių veikloje, Rinktinės pirm. įteikė jiems po padėkos raštą.

Sekmadienį, rugsėjo penktą dieną, 9:30 val. ryto, Šaulių Sąjungos garbės pirm prof. dr. V. Mantautas skaitė paskaitą pagrindinės šaulių idėjos klausimais. Po paskaitos, organizuotai, su vėliavomis stovyklautojai žygiavo į Pranciškonų koplyčią pamaldoms. 11:30 val. buvo atnašautos mišios už gyvus ir mirusius šaulius ir šaules. Mišias atnašavo Rinktinės kapelionas kun. R. Šakalys. Laike mišių sutartinai giedojo šauliai ir šaulės. Po mišių buvo padėtas trispalvis, gėdulo kaspinais papuoštas, vainikas prie lietuviško stiliaus kryžiaus vienuolyno aikštėje. Ten trumpą žodį lietuvių kankinių atminimui tarė Si-biro kankinė, rašytoja Elena Juciūtė.

3:00 val. p.p. įvyko Maironio 50-ties metų mirties sukakties minėjimas. Paskaitą skaitė inž. Eduardas Meilus, jr. Savo paskaitoje prelegentas apibūdino Maironio įnašą į mūsų tautos literatūrinį lobį, ir jo įnašą mūsų tautos atbudimo laikotarpyje. Maironis tikrai gyvens amžinai visų lietuvių širdyse, pabrėžė prelegentas. Maironio mintys parašytos praeito šimtmečio pabaigoje ir dvidešimto amžiaus pradžioje, yra aktualios ir šiandieną.

Pacitavęs keletą ištraukų iš Maironio poezijos, baigė paskaitą šiais žodžiais: Minėdami Maironio 50-ties metų mirties sukaktį visi ryžtingai eikime jo pėdomis, visas savo jėgas skirkime lietuviybės išlaikimui ir Lietuvos išlaisvinimui.

Po paskaitos meninę dalį išpildė solistas Benediktas Povilavičius, akomponuojant komp. Jeronimui Kačinskui. Jie išpildė šias dainas: Kad širdį tau skausmas —

Naujalis, Oi kas — Simkaus, Už aukštųjų kalnelių — Talatkausko, Ateisi tylią naktį — Kačinsko, žodžiai Maironio, Mano gimtinė — Kačenausko, Nuplasnok — Talatkausko, Teka mėnuo, teka žvaigždės — Simkaus, Oi ant kalno — Gruodžio.

Koncerto pertraukos metu skaitė Maironio eilėraščius: Elena Šaulienė, Anelė Maskeliūnienė ir Elena Juciūtė. Minėjimui pasibaigus 5:40 val. p.p., sesės šaulės dalyvavo susirinkime, kurį pravedė Rinktinės Moterų Vadovė Anelė Maskeliūnienė.

8:00 val. vakaro didžiojoje salėje surošėme tradicinį laužą, kurį pravedė E. Meilus, jr. Laužo pradžioje buvo uždegtos 3 simbolinės žvakutės. Pirmąją uždegė Lietuvos savanoris - kūrėjas Kazimieras Kriaučiūnas mirusių savanorių-kūrėjų ir partizanų atminimui. Antrą žvakutę buvusi Sibiro kankinė Elena Juciūtė — prisimenant mirusius Sibiro kankinius ir tuos, kurie tebekencia priespaudą Sibiro taigose dabar. O trečią žvakutę uždegė V. Mantautas už visus gyvus ir mirusius brolius ir seses šaulius.

Laužo metu buvo gražių pasirodymų, skambėjo Maironio sukurtos dainos, o jų garsai visus jungė į vieną didelę lietuvišką šeimą. Pabaigoje visiems sustojus ratu apie simbolinį laužą, programa buvo baigta su tradicine skautų malda Ateina Naktis.

Pir Kun. Steponas Ropolas prašė visus pasilikty salėje ir pranešė, kad būsime pavaišinti kavute ir vasarvietės šeiminkės iškeptu tortu. Stovyklautojai dar ilgai svečiavosi, vaišinosi skanumynais, kuriuos paruošė Tėvai Pranciškoniai. Tai buvo lyg išleistuvės, nes visi žinojo, kad sekančią dieną turės grįžti į namus.

Pirmadienį, 8 v. ryto, rinkomės į kopyčią lietuvių pamaldoms, kurias atnašavo kun. R. Šakalys. Po pusryčių didžioje salėje Šv. Pranciškaus 800 metų gimimo sukačėiai paminėti kun. R. Šakalys skaitė paskaitę — kaip Šv. Pranciškus suprato ir vykdė Evangelijos skelbimą.

Po paskaitos, šaudymo varžybų laimėtojams, buvo įteiktos trofėjos. Jas įteikė Rinktinės pirmininkas ir stovyklos viršininkas. Tada visi rinkosi į aikštę vėliavos nuleidimui. Čia Rinktinės pirm. J. Štašaitis tarė atsisveikinimo žodį: “Širdingai dėkoju, jums visiems, už praleistas taip gražias dienas, prasmingai kultūringai ir tvarkingai. Čia ir yra mūsų pagrindiniai ideologijos dėsniai, kad mes visur ir visuomet tokie būtume. Mūsų tėvynė, kuri yra vargstanti ir okupuota, iš mūsų laukia ne vien tiktai žodžių, ne, vien tiktai gražių linėjimų, arba dejonijų, bet laukia ir darbų. Ir šis mūsų susirinkimas čia, ir yra vienas iš tų darbų kuris mus jungia, kuris mums pakelia dvasią, kurs

mus net apaštalais padaro. Kad mes iš čia eidami į savo miestus ir ten jau apsilpusią lietuvišką veiklą keltume ir aukotumės. Šaulio pareiga ir yra ne vien tiktai dirbti — bet ir aukotis. Aukoje yra viskas, nepaprasta Dievo ir žmogaus įstatymų paslaptis paslėpta aukoje. Gal būt dėlto ir Kristus save aukavo, kad duotų pavyzdį. Aukoje mes net ir savo asmeninę laimę galime rasti. Tai aukokimės ir dirbkime. Aš linkiu jums visiems laimingai grįžti į namus, o mūsų Tėvynės labui tikiu, kad šie darbai istorijoje bus neužmiršti.”

Giedant Lietuvos himną buvo nuleista trispalvė vėliava ir stovykla uždaryta.

E.M.

KALIFORNIJOS ŠAULIŲ VEIKLA

Š. m. rugpjūčio 22 dieną Los Angeles, Kalifornijoje, “Juozo Daumanto” šaulių kuopa, Julijos ir Emilio Sinkių rezidencijoje, surošė savo metinį, tradicinį išvažiavimą — gegužinę. Gegužinė praėjo pakilioje nuotaikoje, susirinko daug žmonių ir davė gražaus pelno. Ponai Sinkiai šauliams visuomet labai daug padeda. Santa Monikos centre, pačiam pajūry jie turi virš keturių akrų žemės. Kada aš p. Sinkiaus paklausiau, kodėl jis savo nuosavybes skaičiuoja ne namų skaičiumi, bet akrais, jis paaiškino, kad namai yra tik priedas, visas turtas yra žemė.

Lietuvoje Emilis Sinkis, teisininkas, atsargos karininkas, šaulys, buvo Šilutės šaulių kuopos vadu. Jis ir dabar šaulių reikalais sielojasi, visada piknike taria kelis žodžius ir linki vienybės, apsieiti be teismų.

Kaip žinome, šauliai yra apolitinė organizacija. Šį kartą gegužinėj teko papolitikuoti. Albinas Markevičius, nuosavybių pardavėjas, Santa Monikos Lietuvių Klubo pirmininkas, atsivedė respublikoną Mr. Robinson, kandidatuojančią į Kalifornijos senatorius. Pristačiau susirinkusiems svečių ir jam leido per garsiakalbį pakalbėti. Be to, jis asmeniškai su kiekvienu pasikalbėjo. Svečiui priminė apie trijų Pabaltijo valstybių — Lietuvos, Latvijos ir Estijos pastangas atgauti nepriklausomybę, apie Lietuvos garbingą istoriją, kultūrinį įnašą.

Asmeniškas kontaktas su JAV senatoriais, kongresmanais ir kitais pareigūnais mums labai svarbus ir naudingas. Laikas mums iš savo kiemo išeiti į platesnius vandenius ir visur ir visuomet kelti mums opius klausimus ir ieškoti užtarėjų tarp amerikiečių ir kitataučių. Nesvarbu, kad ir su akcentu kalbame, svarbu, kad mokame iškelti mums padarytą žalą, kad pasirodome, kaip sąmoningi, kultūringi žmonės, kurie žinome apie ką kalbame. Pono

Markevičiaus pasikvietimas p. Robinson sveikintinas ir sektingas.

Gegužinėj dalyvavo gen. konsulas Vytautas Čekanauskas su ponija, buvęs ALT-os p-kas p. Masaitis su ponija, dabartinis Los Angeles ALT-o p-kas Antanas Mažeika su ponija, ilgametis Ramovėnų sk. p-kas Vladas Šimoliūnas, kuopos garbės šaulys Kazimieras Karuža su ponija, monsijnoras kun. Celiešius ir kiti.

Atrodo, kad gegužinės dalyviai buvo patenkinti maistu ir greitu sesių patarnavimu. Nuoširdus acių Moterų vadovei Juditai Paškauskienei, sesėms: Virbylienei, Tampuskienei, Orlovienei, Dženkaitienei, Vaičekauskienei, Uksienei, Kantienei ir kitoms. Prie loterijos dirbo Vl. Račius, J. Avižienis, Plukienė, Mažeikienė, Šišienė, Ant. Pinkus ir Plukas. Kasmet šauliams tortą paaukoja Aleksandra Kybartienė, kurį šiemet atvežė dr. Raulinaitienė. Paveikslą loterijai paaukojo pulk. Andrašiūnas. Visiems nuoširdus acių. Prie baro dirbo Dženkaitis, jam padėjo Vaičekauskas. Stalus ir kėdes sustatė Kvečas, Narkevičius, J. Paplauskas, St. Paškauskas, Rimas Paškauskas, Orlovas ir kiti.

Po gegužinės nebebuvo kam stalus ir kėdes sunėsti, teko man pačiam, talkinant dr. Skirgailai, kapitonui, kariuomenės gydytojui, garbės š. Karužai, Em. Sinkiui ir dar keliems.

Visiems gegužinės dalyvams ir vienu ar kitu būdu prie gegužinės pasisekimo prisidėjusiems nuoširdi padėka.

Juozas Ruokis

“VYTAUTO DIDŽIOJO” ŠAULIŲ RINKTINĖS VEIKLOJE

Rinktinė turi savo namus, surengia įvairius renginius, minėjimus. Dalyvauja organizuotai ir kitų rengiamuose minėjimuose, kaip Vasario 16 ir kitur. Ir pinigine auka dažnai paremia lietuviškus reikalus. Metams einant į pabaigą, visuomet stambesnę sumą paskiria mūsų kultūriniam reikalams. Šių metų spalio 17 d. įvykusiame rinktinės valdybos posėdyje paskirta: Pasaulio Lietuvių Dienoms ruošti komitetui — 500 dol.; spaudai: Draugai 50 dol., Laisvajai Lietuvai 50 dol., Sandarai 25 dol., Kariui 25 dol., Lituanus žurnalui 25 dol., Europos Lietuviai 25 dol., Mūsų Žinioms 20 dol. **Knygoms leisti:** Lietuvos Bažnyčios Kronikai 25 dol., Istorikų draugijai 25 dol., Dariaus ir Girėno 50 metų sukakties leidiniui 50 dol. **Radio programoms:** Margučiai 50 dol., Lietuvos Aidams 50 dol., Sophia Barcus programai 50 dol. **Lituanistinėms mokykloms:** Market Parko 100 dol., Brighton Parko 100 dol., Donelaičio 100 dol., Vasario 16 gimnazijai 100 dol., Lituanistinės Katedros steigimui 500 dol. Be to, dar pa-

Detroito Lietuvių Klubo tarptautinės mugės skyriuje lankytojų dėmesį traukė Antaninos Jonynienės šiaudinukai ir Baltic Associates pagaminti lipinukai automobiliams, ypač apie žmonių teises pavergtoji Lietuvoj. Nuotrauka foto koresp. Kazimiero Sragausko

skirta L. Kultūros muziejui 20 dol. ir Jaunimo Centriui 20 dol.

P. Venclova

Graži šaulių šeimos šventė

Džiaugiamės, kada sukuriamos naujos jaunos šeimos. Taip pat malonu prisiminti, o kartu ir pasidžiaugti ir senesnių šeimų ilgamečiu darniu sugyvenimu. Spalio 2 dieną Čikagoje "Vytauto Didžiojo" šaulių rinktinės namuose Salomėja ir Juozas Petrauskai atšventė savo vedybinio gyvenimo 50 metų sukaktį. Tai aktyvi šaulių sąjungos šeima. Juozas yra rinktinės kultūriniam reikalams vadovas. Jis ir pats yra scenoje pastatęs kelis veikalukus.

Pasidžiaugti šia reikšminga šeimos sukaktimi atvyko virš 100 Petrauskų giminių ir draugų. Sukaktuvininkus su duona ir duska pasitiko "V. D." š. rinktinės pirmininkas Vl. Išganaitis ir Adelaidė. Vakarui vadovavo J. Mackonis. Svečius priiminėjo Rasa Tolis. Visiems buvo prisegtos gėlytės. Kun. Kirielis sukalbėjo invokaciją, pasveikino ir įteikė Švento Tėvo palaiminimą, kurį išrūpino Kolumbijoje gyvenantis kun. Tamošiūnas. Nuoširdžiai pasveikino Šaulių S-gos Centro valdybos

pirmininkas Milkovaitis, "V. D." š. rinktinės pirmininkas Išganaitis ir Vengianskas. Sveikinių gauta laiškais ir telegramomis. Iš pavergtos Lietuvos sveikino seserys ir brolis. Pusseserė iš Broktono atsiuntė sveikinimą ir gražių dovanėlių.

Vaišėms stalai buvo papuošti gėlėmis ir degančiomis žvakėmis. Jau tik įėjus į salę įspūdis buvo malonus, šventiškas. Sukaktuvininkams sugiedota Ilgiausių metų ir pakeltos šampano taurės. Vestuvinį tortą dalino Rasa Tolis ir Kazė Brazis. Sukaktuvininkams įteikta ir daug dovanų. Gražų išdirbinį, Vilniaus Vaizdas, įteikė "V. D." šaulių rinktinė. Sukaktuvininkas J. Petrauskas visiems padėjo už atsilankymą, sveikinimus ir dovanas.

Svečius linksmino B. Pakšto orkestras. Pirmieji išėjo valsui sukaktuvininkai. Po jų pilna šokių aikštelė sukosi porų. Jau vėliau svečiai skirstėsi sukaktuvininkams linkėdami sulaukti ir deimantinės sukakties.

P. Venclova

PAMINĖTA TAUTOS ŠVENTĖ SUDBURY, ONT., CANADA

Lietuvos Šaulių Sąjungos tremtyje "Maironio" kuopa suruošė Tautos šventės

minėjimą rugsėjo 18 d. Minėjimas buvo pradėtas Kanados, Lietuvos, "Maironio" š. kp. vėliavų įnešimu į salę ir Kanados himnu. Kuopos pirm. Zigmas Labuckas tarė atidaromąjį žodį ir paskaitai pakvietė "Vl. Pūtvio" kuopos šaulį S. Jokubaitį. Paskaitininkas kalbėjo apie Lietuvos valstybę Vytauto Didžiojo laikais, kovas ir jos vargus. Vytauto D. prisiminimui švenčiame mūsų Tautos šventę. Pabaigai, sekant mūsų istorikų žiniomis ir rašytojų sukurtų veikalų ištraukomis, įjungė įrašytą juostelę apie paskutines Vytauto dienas ir jo mirtį. Be to, savo kalboje paminėjo mūsų tautos dainiaus poeto Maironio gimimo 120 metų ir mirties 50 metų sukaktį. J. Stankutė padėklavo jo eilėraščių. St. Jokubaitis, buvęs "Vl. Pūtvio" kuopos pirm. Toronte, už paramą steigiant "Maironio" šaulių kuopą Sudburyje, buvo išrinktas šaulių kuopos garbės nariu. Pažymėjimą įteikė kuopos pirm. Zigmas Labuckas.

Po paskaitos pasirodė Toronto "Gintaras", pasižymėjusi tautinių šokių grupė, gražus, drausmingas ir mandagus jaunimas, viso 28 šokėjai. Vadovaujami Ritos ir Juozo Karasiejų, "Gintaro" šokėjai pa-

šoko daug šokių, kurie Sudbury buvo dar nematyti. Sudburio lietuviams ir svečiams buvo tikrai didelė tautinė atgaiva, gražus ir įspūdingas Tautos šventės minėjimas. "Maironio" kuopa ir sudburiškiai yra dėkingi "Gintarui" ir jų vadovams už tokią gražią programą ir už jų atvykimą.

Šokėjai buvo palydėti audringais plojimais, o jų vadovai apdovanoti gėlėmis, kurias įteikė "Maironio" kuopos moterų grupės pirm. Birutė Stankienė ir šaulė Audronė Albrektienė. Po minėjimo sugiedotas LietuvosnHimnas, išneštos vėliavos.

Prasidėjo vakarienis ir linksmoji dalis. Šokiams grojo taip pat iš Toronto atvykęs pasižymėjęs orkestras, kurio vadovas — Jonas Adomaitis. Salė buvo pilna svečių. Nors kuopa jauna, bet pasižymėjusi savo darbais, visuomet pasikviečia meno grupes iš didelių kolonijų, nes savo neturi. Rytojaus dieną, po pusryčių, teko atsisveikinti su mielais svečiais ir išlydėti į tolimą kelionę. Šokėjai atsisveikindami padėkojo šeiminkams, tuo pačiu Jadvyga Labuckienė tarė jiems šaulišką ačiū.

Jadvyga Labuckienė

A. A. B. BUKAUSKAS

1982 m. rugsėjo 30 d. Čikagoje mirė Bonifacas Bukauskas, sulaukęs 75 m. amžiaus. Velionis guvo gimęs Vainerionyse, Vaškų valšt., Biržų apskr., gausioje 8 vaikų šeimoje.

1929 m. baigė Linkuvos gimnaziją ir persikėlė gyventi į Kauną.

1931 m. baigė Karo mokyklą ir buvo pakeltas į atsargos leitenanto laipsnį. Vėliau įstojo į Vytauto D. Universitetą,

Algirdas Budreckas

RUDENS NOSTALGIJA

Saulė aplanko mus trumpiau,
Spinduliai nešildo kaip ankščiau.
Dangus aptemęs, dažnai ašaroja,
Žvarbus šiaurys veidus išbučiuoja.

Šešėlis ilgėja, miškai geltonuoja,
Rudens lapai šalnos pakąsti.
Voratinkliai pinas rugienų arimuos,
Išskridusių paukščių lizdai palikti.

Mėlynė spindi žvaigždžių takais,
Išskrenda paukščiai tais keliais.
Gluosniai nusvirę nelyg verkia,
Ruduo atkeliauja su nostalgija.

Teisių fakultetą. Mokėsi ir kartu dirbo Teisingumo ministerijoje.

Kaip ir daugelis lietuvių, nenorėdamas vergauti rusams, 1944 m. pasitraukė į Vieną, Austriją, o vėliau gyveno Salzburge.

1949 m. emigravo į JAV ir apsigyveno Cicerroje ir vertėsi privačiu bizniu. Vėliau persikėlė gyventi į Floridą. Dirbo ten iki 1973 m., kol išėjo į pensiją.

Prieš 3 metus sunkiai susirgo. Liga jį labai kankino, bet gerų samaritėčių Jankūnų šeimos globoje, buvo jam lengviau tai išgyventi ir kentėti.

Velionis Bonifacas priklausė "Aušros" šaulių kuopai Floridoje, Korp. Neo Lituania ir Lietuvių klubui Miami.

Bonifacas buvo gero būdo ir mokėjo su visais gražiai sugyventi, todėl turėjo daug draugų ir buvo visų mėgiamas. Tai buvo didžios inteligencijos žmogus ir jis liks mūsų atminime kaip šviesi asmenybė.

Liko nuliūdime jo giminės: broliai ir seserys Lietuvoje ir pusbroliai Amerikoje.

Buvo pašarvotas Marquette koplyčioje. Su velioniu atsisveikinimas įvyko spalio 3 d.

Lietuvos Šaulių s-gos ir "Vytauto Didžiojo" šaulių rinktinės vardu atsisveikinimo kalbą pasakė Algirdas Budreckas, Korp. Neo-Lituania ir Lietuvių Teisinių vardu atsisveikino Vytautas Račkauskas, velionio draugų vardu — Juozas Senkus ir "Laisvosios Lietuvos" laikraščio vardu — Jonas Balčiūnas.

Sermoninėje prie karsto budėjo šaulių garbės sargyba, vadovaujant šauliui Juozui Gurevičiui.

Iš koplyčios spalio 4 d. velionio palikai buvo perkelti į Šv. M. Marijos Gimimo parapijos bažnyčią ir po gedulingų pamaldų buvo palydėti į Šv. Kazimiero lietuvių kapines.

Grabešiai buvo ir garbės sargybą prie karsto bažnyčioje ir kapuose ėjo uniformuoti šauliai.

Atsisveikinimą pravedė A. Budreckas. Velionis priklausė "Aušros" šaulių kuopai Floridoje. Į Čikagą velionis buvo atvykęs gydytis.

Al Bud

KARIO Nr. 6, "Paminklo dedikacija a.a. K. Petrauskui" autorius yra ALGIRDAS BUDRECKAS.

Savanoriui-kūrėjui, šauliui

A. A. JONUI ČEKANAUSKUI

mirus, jo sūnui Lietuvos gen. kons. inž. Vytautui ir Janinai Čekanauskams, trims dukrelėms: Daivai, Ritai, Vidai ir giminėms, reiškiamo gilią užuojautą ir kartu liūdime.

"Juozo Daumanto" šaulių kuopos valdybos ir kuopos nariai

A. A. HENRIKUI RAŠTIKUII

mirus, jo broliui, buvusiam nepriklausomos Lietuvos kariuomenės vadui, div. gen. Stasiui Raštikiui ir jo žmonai p. Elenai Raštikienei, reiškiamo gilią užuojautą.

LKVS "Ramovė" Los Angeles skyriaus valdyba ir nariai

A. A. HENRIKUI RAŠTIKUII

mirus, jo broliui šauliui, gen. Stasiui Raštikiui, jo žmonai Elenai ir kitiems giminėms, reiškiamo gilią užuojautą ir kartu liūdime.

"Juozo Daumanto" šaulių kuopos valdybos ir kuopos nariai

Šauliui, teisin.

A. A. STASIUI J. PALTUI

mirus, jo sūnui mokytojui Alfredui Paltui ir giminėms, reiškiamo gilią užuojautą ir kartu liūdime.

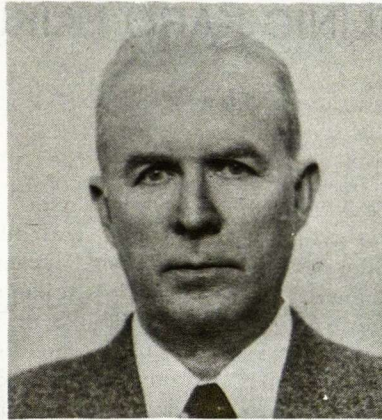
"Juozo Daumanto" šaulių kuopos valdybos ir kuopos nariai

PALYDĖTAS AMŽINYBĖN

A. A. ŠAULYS LEONAS RAMANČIONIS

Visai netikėtai, staigiai, mirė š. m. rugpjūčio 28 d. mūsų mielas, malonus "Simo Kudirkos" šaulių kuopos New Yorke narys a. a. Leonas Ramančionis. Giliame liūdesyje liko žmona Eleonora ir sūnus su šeima, inž. Kęstutis. Palaidotas š. m. rugpjūčio 31 d. Cypress Hills kapinėse, kuriose jau iš anksto turėjo pirkę sau amžino poilsio vietą.

Velionis kilimo šiaurės aukštaitis. Lietuvoj saulės šviesą išvydo 1903 m. birželio 20 d., Jukiškių vienkiemyje, Radviškio valsč., Šiaulių apskr., gausioje aštuonių vaikų ūkininko šeimoje. Pradžios mokslą gavo Šiaulių miesto pradžios mokykloje; ten baigė ir Šiaulių gimnaziją. Dėl gausios šeimos toliau mokslan leisti tėveliai buvo nepajėgūs. 1928 m. Leonas buvo priimtas į Šiaulių apskr. Valdybą, finansų skyrių. Pradžioje sąsąkaitybininku, vėliau vyr. buhalteriu. Tose pareigose išsilaikė iki paskutinės rusų bolševikų antros okupacijos. Frontui priartėjus prie Šiaulių miesto, dieną ir naktį nuolatos bombarduojant iš viršaus ir žemės, teko su šeima pasitraukti kur nors už miesto į kaimą, kad išsaugojus šeimos gyvybę. Vėliau, frontui pajudėjus, turėjo trauktis toliau į vakarus. Taip besitraukiant, atsirado Vokietijoje. 1949 m. iš V. Vokietijos pasiekė New Yorką ir čia pasiliko nuola-

A. A. Šaulys
Leonas Ramančionis

tiniam gyvenimui, nes čia susirado giminiių.

Velionis Leonas turėjo labai malonų būdą, visuomet su šypsena lūpose, buvo ramus, mandagus, neužgauliojantis, nepriekabus. Su velioniu išdirbau daugiau nei septynerius metus, bet nebuvo atsitikimo, kad būtume bent kada pasisakę po blogą žodį, kaip dažnai pasitaiko darbininkų ir draugų tarpe. Blogoje ar geroje nuotaikoje, visuomet likdavo tas pats: linksmas, kalbus, su ta pačia šypsena.

Mylėjo spaudą. Prenumeravo kelis laikraščius ir žurnalus, juos rėmė: Draugą, Dirvą, Darbininką, Karį ir kt. Iš savo kuklus uždarbio, vėliau iš pensijos, visuomet pridėdavo kiekvienam savo auką.

Nepriklausomos Lietuvos laikais buvo tautinės minties atstovas, čia atvykęs toks ir pasiliko. Buvo Tautininkų Klubu narys, kol jis dar veikė. Nepriklausomoje Lietuvoje buvo Šaulių Sąjungos narys, Šiaulių skyriuje. Čia, New Yorke, įsteigus "Simo Kudirkos" šaulių kuopą įsiregistravo į kuopą ir buvo pareigingas, drausmingas kuopos narys, laiku sumokėdavo nario mokesčių. Kol sveikata leido, uoliai lankė visus didžiuosius tautinius ir kultūrinius rengimus, šventes. Jam nepajėgiant, jį pavadavo jo gyvenimo palydovė Eleonora.

Kuopa su savo nariu gražiai atsisveikino. Vicepirm. Vaclovas Butkys pravedė atsisveikinimo ceremonijas, pasakė gražų atsisveikinimo žodį šermininėje ir kapinėse. Prie velionies karsto šauliai nešė Garbės Sargybą, pasikeisdami. Šermenų dalyviai buvo pakviesti į Kultūros Židinio patalpas pusryčiams.

Krintant gėlėms, žemės gabalėliams, kiekvienas praeidamas savyje šnibsdėjo: "Išsekis ramybėje, mielas Broli, šioje, svečioje šalyje, kurioje užbaigai šią žemišką kelionę". Likusiai šeimai išreikšta gili užuojauta.

(skb)

Šaulei

A. A. BRONEI MACKEVIČIENEI

mirus, jos dviems dukrelėms: Birutei, Mildai ir giminėms reiškiamo gilią užuojautą ir kartu liūdime.

*"Juozo Daumanto" šaulių kuopos
ir valdybos nariai*

L. K. Sav-Kūr. Červenės mirtininkų kolonos dalyviui, šauliui

A. A. VYTAUTUI EIDUKEVIČIUI,

užbaigus šią žemišką kelionę, žmonai Antaninai, dukrai Inai, žentui Tadu su šeima, sūnui Vytautui ir kitiems šeimos artimiesiems, čia ir ten okup. Lietuvoje, reiškiamo gilią užuojautą.

*L.Š.S.T. "Simo Kudirkos" Šaulių
Kuopos N.Y. Valdyba ir Nariai*

Šauliui

A. A. LEONUI RAMANČIONIUI

netikėtai amžinybėn į Anapilį iškeliauvus, žmoną Eleonorą, sūnų Kęstutį su šeima bei kitus šeimos artimuosius čia ir ten, okup. Lietuvoje, giliai užjaučiame.

*L.Š.S.T. "Simo Kudirkos" Šaulių
Kuopos N.Y. Valdyba ir Nariai*

"Vytauto Didžiojo" šaulių rinktinės visuotinas narių susirinkimas įvykis 1983 m. sausio 30 d., 2 val. p.p. Šaulių namuose, Čikagoje.

ANTROJO PASAULINIO KARO LAIKŲ PRISIMINIMAI

(P a b a i g a)

S. PAČESA

Spalio 2 d. Pajudėjome anksti, apie 5 val. ryto. Pradėjome kelionę Sueso kanalu, kurio gylis apie 12 metrų, plotis apie 130 metrų. Jo krantai plytomis ir akmenimis išmūryti. Pakraščiuose matėsi palmės. Matėsi keletas vasarnamių, kuriuose gyvena kanalo administracija ir darbininkai. Abiejose kanalo pusėse ėjo geležinkelis ir meksfaltuoti keliai. Judėjo traukiniai ir mašinos. Prie gyvenamų palapinių matėsi kupranugarių. Priplaukus Ismaylą, laivas sutojo Timosah ežere ir laukė, kad praplauktų kiti laivai, nes apsilenkti negalima, kanale per siaura.

Pradėjome plaukti toliau. Saulė nepaprastai kaitino, tačiau dauguma keleivių buvo ant denio, nes įdomu pamatyti istorinį kanalą ir jo apylinkes. Ant kranto matėsi milžiniškas paminklas 1914-1918 metų kare žuvusiems. Priplaukėm Biter ežerą, kurio vanduo labai sūrus ir kartus. Apie 19 val. priplaukėm Port-Suez, kuriame nakvojame. Spalio 3 d. rytas buvo labai gražus. Apie 8 val. ryto pradėjo rinktis arabai pirkliai su įvairiomis prekėmis. Laivo vadovybė pradėjo juos vaikyti su vandeniniais švirksštais, nes kai kurie keleiviai pradėjo pardavinėti nuo lovų valdiškas antklodes. Apie 17 val. laivas vėl pajudėjo. Atrodė, kad plaukiame greičiau, nes sutaisė vieną motoro cilinderį. Nakties metu pradėjom plaukti Raudonąja jūra.

Spalio 4 d. Plaukėme toliau. Darėsi vis karščiau, nebuvo kur dėtis. Keleiviai ruošėsi gulti ant denio, kad nors kiek atsigaiventų.

Spalio 5 d. Tęsėme kelionę Raudonąja jūra. Temperatūra vis kilo. Laivo viduj 33 laipsniai Celsijaus, saulėje 55, pavėsyje 38 C.

Spalio 6 d. Kad keleiviai galėtų atsigaiventi, jūrininkai įrengė dušus - maudykles. Pastatė keleta kibirų, išbadė skyles ir taip leido vandenį, o keleiviai maudėsi, prausėsi ir kovojo su karščiu.

Spalio 7 d. Jau baigėme kelionę Raudonąja jūra. Temperatūra krito, keleivių nuotaika gerėjo. Vakarop gerokai atvėso, todėl vėl šokiai vyko ant denio. Pradėjom plaukti Arabijos įlanka. Ryt prasidės kelionė Didžiuoju Indijos vandenynu, juo turėsime plaukti arti dviejų savaičių, atsiskyre nuo viso pasaulio, nematysime nieko, išskyrus vandenį ir dangų. Keleivių nuotaika buvo nebloga, nes oras buvo gana geras. Vis dar buvo nepaprastai šilta ir tai vargino keleivius. Būtų gera buvę turėti lengvesnius rūbus, bet mažai kas juos turėjo nes netikėjom, kad

bus taip karšta. Išplaukėm iš Europos rudenį ir galvojom, kad bus šalta, visus lengvesnius rūbus sukrovėm į lagaminus. Niekas nepainformavo kokius rūbus reikėjo turėti prie savęs.

Spalio 8 d. Truputį atvėso. Kabinoj 28 laipsniai C. Dangus buvo truputį debesuotas. Jau plaukėme Indijos vandenynu. Nuobodu plaukti per tokį milžinišką vandenyną, tačiau esant geram orui keleivių nuotaika buvo nebloga. Visi troško greičiau pasiekti tikslą.

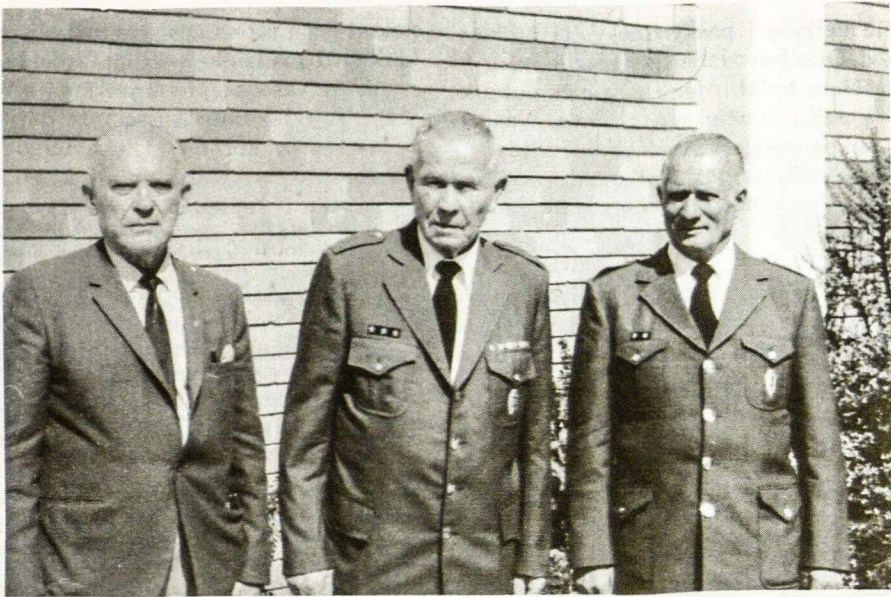
Spalio 9 ir 10 plaukėme toliau. Pagal vandenyno dydį, bangavimas buvo mažas.

Spalio 11 d. Šiandien priplauksim pusiaują, maždaug 14 val. ir atsiveikinsim su karščiais. Antroje pusiaujo pusėje bus vėsiau.

Laivo vadovybė, palaikydama senas tradicijas, persiritinimo į antrą pusiaujo pusę, rengė atitinkamas ceremonijas. Visi nepaprastai laukė skirto laiko, 14 val., o paskiau visi grūdosi prie įrengto ant laivo vandens baseino. Laukėm atvykstant artistų. Kaip buvo duotas signalas, iš visų pusių pradėjo eiti (nusigrimavę) juodukai, juodukės ir raudonodžiai. Prasidėjo ceremonijos. Pavarde iššaukus atitinkamą asmenį, apžiūri savotiškas daktaras, duoda atitinkamų vaistų, paskui guldo ant stalo. Čia jau laukia du stambūs vyrai. Be jokio pasigailėjimo griebia tą auką, išteploja visokiais dažais ir meta į vandens baseiną. Nelaimingasis purtosi vandenyje, o visa publika plyšta iš juoko. Buvo įdomių numerių ir gana daug jūmoro. Už visą triušą artistai buvo apdovanoti cigaretėmis.

Spalio 12 ir 13 d. Oras buvo pakenčiamas. Pūtė gerokas vėjelis su lietumi. Jautėme nemažą bangavimą, tačiau keleiviai nesirgo, nes jau apsirato su jūros liga... Vakarop pakilo dar didesnis vėjas. Pradėjo gerokai supti laivą, keleivių nuotaika pablogėjo. Silpnesnieji pradėjo bėgti į kajutes.

Spalio 14 d. Visi keleiviai buvo be ūpo ir tik viena tema tekalbėjo: kada nustos audra? Visuose atsispindėjo ta baimė, kuri buvo išgyventa Šiaurės Jūroje. Visą naktį audra šėlo be jokio pasigailėjimo, o jos pabaigos nesimatė. Silpnesni jau vėl pradėjo sirgti (važiuoti į Rygą...) Milžinas Indijos vandenynas vis šėlo. Didelės bangos pradėjo taškyti keleivius, kurie buvo ant denio, todėl visus suvarė į kajutes. Apart vandens ir dangaus horizonto daugiau nieko nesimatė ir nieks nežinojo kada nustos audra. Visi atsidavė likimui...

Atminimų autorius S. Pačėsa (viduryje), Sydney "Dariaus ir Girėno" š. kp. pirm. Kairėje — K. Ankus — kasininkas, deš. — J. Gatavičius — kult. reik. vald. narys.

Spalio 15 d. Sveikų keleivių labai mažai matėsi didesnis procentas keleivių sirgo. Kad ir audringu metu, laivas plaukė vis pirmyn. Šiandieną buvome pačioje pavojingiausioje vietoje — Indijos vandenyno viduryje. Vandenyno gylis apie 2 kilometrai. Kankino vienuma, nes jau penkta diena buvome atsiskyrę nuo pasaulio. Dar dvi savaitės kelionės kol išlipsim į krantą. O gal dar ir daugiau reikės vargti, nes kada yra didelis bangavimas, tai laivo greitis sumažėja. Sunku aprašyti visą keleivių vargą, kurį tenka išgyventi. Svarbiausia, kad laivas nėra pritaikintas didelei kelionei. Tai buvęs kariškas laivas, todėl nėra įrengta jokių patogumų; nėra kur tinkamai pamiegoti, atsisėsti bei pailsėti. Daugiausia turi būti stačias, o tas ilgą laiką labai vargina. Nors maistas ir labai geras, tačiau tai nėra viskas, nes ir jis greit atsibosta. Svarbiausia, kad mažai gaunam rūkalų, tai rūkantiems atrodo kad viskas yra blogai. Kelionės metu, kiekvieną dieną laikrodį pasukamas pirmyn 15-20 minučių.

Spalio 16 d. Nakties metu audra vis šėlo, bangos plovė denį. Miegota labai prastai. Visi keleiviai vaikščiojo lyg girti, nes visų galvos buvo apsvaigusios nuo supimo. Rytas buvo gana gražus, diena saulėta ir didelio karščio neįjutėm, nes laivui slenkant jautėsi traukimas. Kabinose, visvien buvo labai šilta: 28-30 C., nes dėl didelio bangavimo kajučių langų negalima atidaryti.

Spalio 17 d. Šiandieną bangavimas gerokai sumažėjo, keleiviai geresnėje nuotaikoje. Kadangi

oras gana palankus, tai vakare 7:30 val. yra rengiamas kaukių balius. Vakaro programa pavyko gerai ir geriausios kaukės buvo apdovanotos cigaretėmis. Pažymėtina, kad vieną prizą laimėjo lietuviai, apsirengę D.P. kostiumais.

Spalio 18 d. Plaukėme toliau. Oras vis taisyti, jūra darėsi ramesnė. Dar 5 dienos ir sustosime pirmame Australijos uoste, o vėliau reikės dar 6 dienas plaukti pakraščiais kol pasieksime Sydnejaus miesto uostą.

Spalio 19-20 d. Oras atvėso ir ramiai plaukėme toliau.

Spalio 21 d. Visi keleiviai buvo gerai nusiėtikę ir nekantravo pamatyti senai lauktą sausumą, o ypač Australiją. Pagaliau, laivo vadovybė pranešė, kad į Australijos uostą įplauksim tik vakare 9 val. Apie 7 val. vakare pasirodė Australijos sausumos pakraščiai-iškyšuliai. 8 val. vak. prisiartinus prie uosto, laivas sustojo ir įleido inkarus. Netrukus atplaukė motorinis laivėlis su vadovu ir laivą įvedė į uostą, kuriame teks nakvoti. Laivui apsistojus, tuojau buvo suruoštas koncertas. Programą atliko latvių meninės pajėgos.

Spalio 23 d. Apie 8 val. ryto atvyko Australijos valdžios pareigūnai, patikrino mūsų dokumentus ir laivui leido plaukti į patį uostą vadinamą Freemantle. Tik laivui sustojus, mus pasitiko neseniai atvykę ir ten jau apsigyvenę Portz stovykloje lietuviai. Kol laivas pasiėmė kas jam reikalinga, tai mes pasidalinome įspūdžiais. Laisvas pajudėjo 15

val. ir pradėjo kelionę į paskyrimo vietą Sydney.

Spalio 24 d. Oras buvo labai gražus. Plaukėm visą laiką pakraščiais, todėl ir jokios baimės nebuvo. Žuvėdros visą laiką lydėjo mūsų laivą. Vakare, apie 7 val., rengiamos bokso rungtynės. Rungtynėse dalyvavo įvairių tautybių vyrai, o vadovavo latviai žinovai. Prasidėjo rungtynės tautybėmis, viena prieš kitą. Žinoma, latviai būdami komisijoje norėjo, kad jiems tektų nugalėtojo vardas, todėl buvo labai šališki ir neteisingi. Publika pradėjo triukšmauti. Netikslumą pastebėjo ir laivo vadovybė, todėl tuojau rungtynes uždarė ir jos liko nebaigtos.

Spalio 25-26 d. Temperatūra labai pasikeitė. Ant denio su švarku jau buvo per šalta. Reikia būtinai palto, todėl dauguma keleivių sėdėjo kabinose, arba koridoriuose. Dar liko 3 dienos. Jau visi ruošėsi išlipti į sausumą.

Spalio 27 d. Kas valandą artinamės prie Sydney miesto.

Spalio 28 d. Oras gana vėsus, bet vis viena reikia visiems būti ant denio, nes artinantis prie paskyrimo vietos laivas pagrindinai švarinamas. Po pietų, apie 16 val. pasigirdo lėktuvo balsas, kuris tiesiai ant mūsų laivo užskridęs sveikino atvykstančius. Pagal laivo vadovybės pranešimą rytoj, apie 18 val. būsime Sydney mieste.

Spalio 29 d. Plaukiame visai netoli sausumos

pakraščių ir artinamės prie Sydney miesto. Kaip su-
laukėm 18 valandos — tikrai įplaukėm į Sydnėjaus uostą. Laivas visai po truputį judėjo, bet kai atplaukė motoriniu laiveliu Australijos jūrų kapitonas, tai tuomet laivas vėl smarkiau pajudėjo ir paėmė kryptį prie krantinės. Teko įsitikinti, kad uostas, kaip gamtos dovana, nepaprastai didelis ir gražus. Laivui stovint ir pradedant temti, ne tik uostas, bet ir visas miestas paskendo šviesose. Prie laivo atsirado ir lankytojų, anksčiau atvykusių į Australiją lietuvių. Iš laivo mus iškeldino apie 22 val. nakties. Turėjome lipti į mažesnius laivus ir plaukti prie sausumos. Naktį, apie 1:30 val. susėdom į traukinį ir iškeliavom į Bathursto pereinamąją stovyklą, kuri yra apie 200 mylių nuo Sydnėjaus miesto.

Spalio 30 d. Ryte, apie 7:30 val. pasiekėm Bathursto stovyklą. Iš geležinkelio stoties auto mašinomis mus su daiktais nuvežė į stovyklą ir apgyvendino barakuose. Po 3 dienų turėjome užsirašyti į Australizacijos kursus, kur buvome mokomi anglų kalbos. Stovykloje pailsėjom ir atsigavom, nes čia buvo duodamas labai geras maistas.

Po trijų savaitių pradėjo skirstyti į darbus. Visi puikiai žinojom, kad būsime paskirti darbams ne ten kur mes norim, bet kur skirs, nežiūrint ar tas darbas patinka, ar ne. Tik po dviejų metų, atlikę sutartį, galėjome darbą patys pasirinkti. □

Nerijos pakrantė

— Padidinę karinį biudžetą, amerikiečiai gerins technologines priemones — pirmoje eilėje ryšių sistemą, kad galėtų ja naudotis elektromagnetinės radiacijos įtakoje, panaudojus branduolinės energijos ginklus; seka žemo dažnumo elektroninės ryšio priemonės povandeniniams laivams, kurios išvengtų priešo trukdymus (jamming), taip pat aukšto dažnumo ryšio priemonės žemės ir oro jėgoms palaikant ryšius per žemės satelitus. Labai didelio dažnumo elektromagnetiniai impulsai bus pritaikyti sekimo ir taikymo įrengimuose naudojimui naktį ir blogam ore. Visos ryšių priemonės turės prieš radiacinę apsaugą. Dėmesio centre tebėra radarai "nematomas" bombonešis "Stealth". Vykdomi tolesni pagerinimai prieš satelitinėms priemonėms, taip pat teikiama parama erdvių lėktuvo (shuttle) programai, kuri šiuo metu dalinai finansuojama privačių korporacijų. Žymi biudžeto dalis skiriama povandeninių laivų ir žemės balistinių raketų gerinimui, kreipiant ypatingą dėmesį į jų vidinę valdymo — vairavimo sistemą ir apsaugą nuo priešo trukdymų (jamming). Šia proga pastebėtina, kad rusai telkia daugiau pastangų įvairiais būdais iš amerikiečių išgauti technologines naujenybes, taikomas ginklavimui ir priemonėm, negu žinias apie ginklus.

Metų pradžioje išbandytas "Grumman" b-vės gamybos naujo tipo laivyno lėktuvas — naikintuvas F-14 "Tomcat", su G.E. gamybos DFE sprausminiais varikliais po 21,000 svarų stūmimo jėgos. F-14 pradininkas laivyne įvestas 1972 metais, visą laiką buvo gerinamas, daroma eilės pakeitimų, pritaikant nuolatos besikeičiančių aplinkybių reikalavimus.

— Anglai pagamino naujo tipo 10 tonų vikšrinį pėstininkų šarvuotą "Stormer", žemo profilio, su 7,62 mm kulkosvaizdžiu sukiojamame bokštelyje, talpina 10 kautynių aprangoje kovotojų; ant šarvuočio viršaus galima įrengti sunkaus kalibro kulkosvaizdžius, patrankėles arba raketas. "Stormer" varomas "Perkins" turbo-dieselinis variklis; sandarus su oro filtrais prieš chemines ir biologines dujas, aprūpintas apsauga prieš radioaktyvius kritulius. Veikimo spindulys 750 km, gali "kopti" į 60° statusos šlaitą, pritaikytas kilnoti helikopteriams. Gali važiuoti pelkėmis ir sekliais vandenimis.

— Žydai pagamino naują "supersoninę" raketą, kuri pakeis šiuo metu turimas "Gabriel" MK3, "Harpoon", "Otomat", "Exocet", pritaikytas kauti laivus, nes dabartinės yra nepakankamo galingumo, atsilikusios valdymų sistemos yra nepatikimos. Nauja raketa turi atitikti bent 1990 metų reikalavimus, turėti ap-

saugą prieš laserio spindulius ir elektromagnetinius trukdymus (jamming). Nauja raketa apginkluojami maži pakrančių apsaugos ir lengvi karo laivai.

— Anglai pagamino plačios skalės bangų dažnumo "Scimitar" radijo ryšio aparatą, skirtą taktinėms žemės jėgoms, kuris yra tinkamas naudoti visuose skaidiniuose ir globalinėje plotmėje; svarbi savybė, kad priešui susekti naudojamų bangų ilgi nebeik neįmanoma, nes jas galima nuolatos lengvai keisti, pav. kas 10 minučių, tokiu būdu priešas nespės klausytis arba trukdyti, nors bangas ir "pagautų", nes siunčiamų bangų dažnumas tuojau pat keičiamas. Bangų dažnumo skalė yra tokia plati ir pritaikyta naudoti taip lanksčiai, kad vienu metu galima naudoti tarnybiniams ir asmeniniams ryšiams, be to, labai aukšto dažnumo bangų priešas negalės trukdyti. Aparatas palyginamai mažas, lengvas ir nesudėtingas.

— Vakarų Vokietija gavo iš amerikiečių pirmuosius, iš pažadėtų 12, "Lynx" laivyno helikopterius, skirtus F-122 fregatoms. "Lynx" helikopteriai pirminiai skirti kovai prieš povandeninius laivus, turi pačių vokiečių pagamintus sonaro aparatus, antriniai uždaviniais — žvalgymui ir gelbėjimui. "Lynx" helikopterių turi anglai, prancūzai, olandai ir danai; iš viso laivyno tarnyboje, šiuo metu yra apie 300 "Lynx" helikopterių. "Beechcraft" lėktuvų, skirtų laivyno pilotų apmokymui, amerikiečiai davė Urugvajui tris, Marokas turi 12, Ekuadoras — 23, Peru — 6, Argentina — 15, Indonezija — 16, šešis užpirkto Alžyras. Pačių amerikiečių laivynas pilotų apmokymui turi 183.

— 1967 m. pabaigoje, Viduržemio jūros rytiniame pakraštyje, 2500 tonų žydų laivo naikintojo "Elath" įgula, su įtampa sekė, kaip nuo Port Said (Egipte) link jų lėtai artėjo ilga žalia raketa, kelių metrų aukštyje virš vandens bangų. Pradžioje atrodė raketa skrendanti pro šalį, kita kryptimi, tačiau padarius staigų posūkį ir praėjus per laivo priešlėktuvinės apsaugos kulklų lietu, apie porą met-

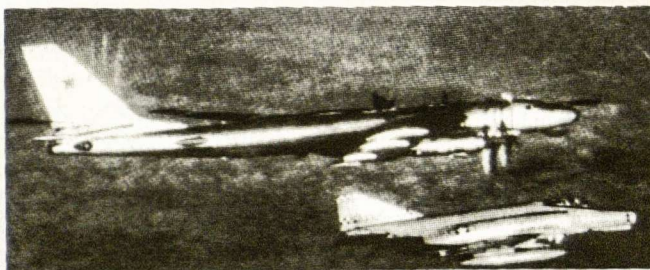
rų virš vandens lygio, smogė į laivo "Elath" vidurį. Nepraėjus nė dviem minutėm, antra tokia pati raketa kliudė jau degantį laivą ties mašinų skyriumi. Trečia raketa sprogo ant skęstančio laivo denio ir ketvirta — toje vietoje, kur "Elath" tik ką pasinėrė. Tai buvo egiptiečių raketos, laidomos iš laivo 16 km. atstume. Tas įvykis pradėjo istorinius "praktiškus" bandymus, 1950 metais rusų pagamintos 20 pėdų ilgio su delta sparnais raketos "Styx", radaro vairavimo įrengimais, didelio galingumo užtaisais, padariusi pradžią tolimesniam raketų vystymuisi ir jų pritaikymo žemėje, vandenyse ir ore, kurios keitė ir nuolatos gerinamos tebekeičia būsimų kautynių veidą. Šiandieninės raketos aprūpintos moderniomis elektroninėmis priemonėmis "... tankus pavertė labai pažeidžiamais ir šarvuočių panaudojimas kautynėse virto labai sudėtingu" (marš. Andrei Grečko). Didžiuliai kovos laivai gali būti skandinami tūkstančius kartų pigesnėmis už laivus raketomis, kurios gali būti laidomos iš šarvuotų helikopterių, kautynių lėktuvų, laivų arba nuo žemės. Šiandieninė rusų gamybos raketa "Sagger" sveria vos 25 svarus, nešanti apie dvi mylias didelio galingumo sprogstamą medžiagą, gali pramušti 16 colių storio plieno šarvą. "Sagger" savo veiksmingumą pademonstravo 1973 m. kare, padarydamos žydams didelių nuostolių Egipto ir Sirijos frontuose, kur apie 1500 tankų buvo sunaikinti tik "Sagger" pėstininkų raketomis. Prieš egiptiečius viena žydų tankų brigada 16 valandų bėgyje neteko apie 80 tankų.

Dabartinės amerikiečių prieštankinės raketos aprūpintos elektroninėmis taikymo ir valdymo priemonėmis (panaudojant radijo ir šviesos bangas) su padidintu šarvų pramušimo galingumu. "Maverick" aviacijos naudojamos raketos, taikinių suradimui, turi televizijos kameras, kurios iš skrendančios raketos, atitinkamus žemės vaizdus raketos skridimo kelyje, perduoda taikytojo priimtųjų ekranuose trijuose matavimuose. Tokiu būdu

taikytojas iš lėktuvo gali sekti raketos skridimo kelią ir esant reikalui daryti pataisais (radijo bangomis), iki raketa pasieks taikinį. Kitos raketos turi įrengimus, kurie ją nuvairuoja į infra-raudonų spindulių vėsmes, kaip lėktuvų ar šarvuotųjų dujų išmetimo vamzdžius; dar kitos vairuojamos laserio spinduliais iš bet kurios antrinės vietos (nuo žemės, kito lėktuvo, laivo). Yra pagerinti būdai užtaiso galingumui — veiksmingumui padidinti: raketai pasiekus šarvą, sprogdusio užtaiso aukštos temperatūros dujos nukreipiamos viena kryptimi, tarytum iš patrankos vamzdžio, detonuoja sudarydamos šarvo paviršiuje didelį slėgimą — nuo aukštos temperatūros suminkština masę iki raudonumo metalas, kurį dujos dideliu greičiu „įstumia“ tanko vidun, net pro 20 colių storio šarvą, „įsinešdamos“ ištirpusio metalo sriautą. Kitos raketos sprogdamos šarvo paviršiuje nuo detonacijos sukelia šarvo plokštės virpesius, nuo jų vidinės šarvo pusės metalas kristalizuojasi ir atskilę maži gabalėliai sklinda dideliu greičiu, žaliodami vidinę tanko aplinką. Pagerintų raketų našumo toliai siekia 3 mylias ir gali būti naudojamos visokiose laiko ir oro sąlygose, tai ypatingai svarbu pėstininkams judrioje gynyboje („Dragon“).

Paminėtina amerikiečių gamybos pagerinta „Copperhead“ taktinė raketa, laidoma iš 155 mm gaubicų ir gali būti panaudota prieš tankus, kurios tolianaša tarp 40 ir 125 mylių (žiūr. nuotrauką). Šiuo metu ši raketa išbandyta poligonuose davusi šimtaprocentinius klidymus, turės daug įtakos ateities kautynių veikmuose. Planuojama kita „DARM“ prieš-tankinė raketa laidoma iš 8 colių gaubicų, 50 mylių tolianaša, su trimis atskiromis galvutėmis — raketomis, kiekviena jų turinti savo trumpų bangų (tarp 30 ir 300 gigaherzų) atskirą valdymo sistemą, kurios jokios iki šiol žinomos priemonės negali sukliudyti. „DARM“ pasiekus taikinių rajoną „išmeta“ raketą su užtaisais, kurios savystoviai „pasirenka“ taikinius.

Nuolatinis raketų gerinimas veda prie taktikos keitimo, nes žymiai padidintų tankų nuostolių santykį su prieštankiniais ginklais; taip pav. 1972 m. pratinuose „Cobra“ helikopteris „TOW“ raketomis išvedė iš rikiuotės 18 „Leopard“ tankų, iki pats buvo „numuštas“; panašių „duomenų“ buvo apskaičiuota 1980 m. gruodžio mėn. Egipto dykumoje manevrų metu. Žemu skridimu šarvuoti helikopteriai, ginkluoti prieštankinėmis raketomis ir 30 mm automatiniais pabūklais virto mirtinu priešu visų rūšių tankams ir šarvuotiems. Kautynių lauke šarvuotiems teks pasiklauti judru-

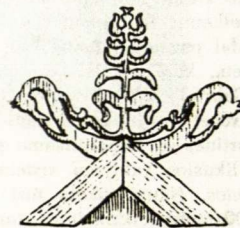
Rusų bombonešis TU-200 prie J.A.V. pakrančių, lydimas amerikiečių naikintuvo F-9

mu, išeinant iš dabartinių statutų nuostatų ribų, ieškoti galimybių vietoje, išnaudojant nelygumus ir priedangas. Judrumo reikalas palies vienodai ir antro skaidinio šarvuotus dalinius. Šarvų didinimas, atrodo, neturi galimybių — šiandieniniai 60 tonų tankai su 50 mpv greičiu keliuose, lengvai pažeidžiami vien pėstininkų turimais prieštankiniais ginklais. Prancūzai bando „sustiprinti“ tankus, pagal reikalą pridėdami ir nuimant antrines šarvų plokštes; anglai bando šarvams pritaikyti skirtingas sudėtines medžiagas; amerikiečiai neapsisprendžia ką daryti su naujų M-1 tanku. Visiems yra ta pati problema: didinant šarvų atsparumą prieš dabartines turimas raketas, apsaugos priemonė gali būti tik laikino pobūdžio, nes raketų gerinimas nesustoja, palyginamai pigus ir lengvai keičiamas, gi didinant tankų šarvus apsunkinama visa tanko struktūra — didinamas svoris, mažinama judrumas, proporcingai didinama tanko kaina, pakeitimams reikalingas ilgas laikas. Pavyzdžiui, amerikiečių gamybos prieštankinės raketos „TOW“ kaina — 7000 dol., „Stinger“ priešlėktuvinės — 50,000 dol., „Harpoon“ laivyno — 700,000 dol. Tankas „Abrams“ M-1 kainuoja 3 milijonus dol (už vieno M-1 tanko kainą galima pagaminti apie 350 prieštankinių pėstininkų raketų); tiesioginės pėstininkų paramos lėktuvas A-10 kainuoja 80 milijonų dol. (160 kartų daugiau už „Stinger“ raketą), lėktuvnešis — 2 bilijonus dol. (3000 kartų brangesnis ir „Harpoon“).

Su technologijos pažanga didėja ginklų tikslumas, galingumas, mažėja jų svoris ir dydis, suprastėja aptarnavimas. Priešingai sunkinant šarvuotus ir kitas priemones, apsunkinamas judrumas. Ieškant natūralių priedangų, kautynių laukas kryps į apgyventas, miškingas, kalnuotas vietas, keisdamas įprastinius taktikos dėsnius arba pakeisdamas veiksmų pobūdį daugiau panašų į partizaninius veiksmus. Atrodo, kad to šešėlyje sklinda terorizmas, kuris dideliu intensyvumu stumiamas į bandymų lauką: paskuti-

niam dešimtmetyje, apskaičiuojama, kiekvieną dieną visama pasaulyje įvyksta du terorizmo veiksmai, jei dar pridėti neapskaičiuotus diversijos veiksmus, tai gautume vaizdą, kuris bando pakeisti kautynių lauką, tikslu sugniuždyti kurios nors valstybės nepriklausomybę. Šiuometiniai teroristai jau moka pasigaminti įvairių rūšių granatas, bombas, priešlėktuvines ir prieštankines raketas ir net branduolinius užtaisus (be abejo, padedant suinteresuotoms valstybėms). Maži, bet galingi užtaisai, nešiojami portfeliuose ar rankiniuose krepšiuose, gali sunaikinti sunkiausio tipo šarvuotus. Su mažom bombom teroristai gali užpulti bet kokį lėktuvą, jėgainę ar įmonę, padarydami neįsivaizduojamus nuostolius medžiagomis ir žmonėmis. Partizaniniai veiksmai prieš sunkias šarvuotas priemones, rodo savo pajėgumą Afganistane, nors ir neturėdami tinkamos realios paramos iš kitur. Galima tikėtis netolimoje ateityje ir rusų puolamosios doktrinos pakeitimų, nes jų spaudoje pasirodo pasisakymų dėl puolimo manevro.

— Amerikiečiai pagamino radaro aparatą, kuriuo galima susekti žemai skrendančius lėktuvus, taip pat tiksliai nustatyti priešo artilerijos pabūklų pozicijas. Radaras diskas, skleisdamas radijo bangas, pilną ratą apsisuka per tris sekundes, tuo pačiu laiku judėdamas ir vertikaliai — aukštyn - žemyn, iš anksto nustatytu kampu. Radaras skleidžiamą elektromagnetinių bangų pluoštą priešui susekti būtų sunku, nes kaitaliojamas bangų ilgis ir horizontalinių apsisukimų periodai.

MOKSLAS IR TECHNIKA

SAULĖS ENERGIJOS JĖGAINĖ

Amerikiečiai suplanavo ir projektuoja pastatyti Kalifornijoje naujo tipo elektros jėgainę išnaudojant saulės energiją ir atmosferinius temperatūros skirtumus. Pusantrios mylios aukščio ir 900 pėdų skersmenio pamatuose, milžiniškame vamzdyje — bokšte, pastatytame kur nors Kalifornijos Mohavi dykumoje, kur prie Žemės temperatūra siekia 100 laipsnių F, bokšto viršuje įrengti vandens purkštuvai, per kuriuos vaizdžiais iš apačios pumpuojamas aukštą spaudimu vanduo, susmulkintas į mažas daleles, krinta žemyn ir aušina vamzdyje esantį karštą orą. Atvėšęs oras darosi sunkesnis ir krinta žemyn, traukdamas paskui save iš atmosferos karštą orą, (nes bokšto viduje susidaro vakumas), kuris savo ruožtu taip pat vėsina vandens purkštuvais; tokiu būdu susidaro oro masės srovė, kuri tekėdama bokšto viduje iš viršaus žemyn bokšto pagrinde nukreipiama į 10 turbinų. Turbinos oro srovės (apie 40 km/val. greičio) sukamos varo elektros generatorius, gaminančius po 2,5 milijono kilovatų elektros energijos.

Jau nuo 1965 metų dr. P. Carlson, Lockheed firmoje, panašiu principu buvo suprojektavęs panašią elektros jėgainę, bet tuo metu energijai gaminti žaliavų pakako ir projektas buvo atidėtas į šalį. Šiuo metu tokia jėgainė būtų ekonomiškai ir kainuotu pastatyti apie 2 milijonus dolerių, gi eksploatacija kainuotų tris kartus pigiau už dabartinių naudojamų elektros jėgainių.

Didelis vamzdis — bokštas yra reikalingas todėl, kad vanduo yra 1500 kartų sunkesnis už orą, gi išpurkšti dulkėmis vandens smulkūs lašeliai reikalingi išskirstyti šilto oro masėje, kad ją greitai atvėsintų. Pagamintos turbinose jėgos — energijos kiekis priklauso nuo masės kiekio, masės tankumo ir greičio praeinant per turbiną. Pagaminti 2,5 mil. kilovatų elektros energijos, per 10 turbinų reikia praleisti per sekundę 140 milijonų kubinių pėdų oro (prie tam tikro tankumo) ir per vandens purkštuvus apie 1000 kubinių pėdų vandens per sekundę. Oro srovės greitis, be abejo, priklausys nuo išorės temperatūros ir atvėsintos temperatūros bokšte: didesnis temperatūrų skirtumas — daugiau jėgos turbinose, todėl tokios jėgainės daugiau tinka šiltoje srityse ir dykumose, kur oras yra sausas ir šiltas. Taip pat yra svarbu turėti artimoje aplinkoje ir didesnius vandens išteklius (skaitantis su 1000 kubinių pėdų per sekundę sunaudojimu).

★ ★ ★

Valstybės kariauja ne todėl, kad pasigamina ginklus, bet kad jėga atsiektų pasistatytus uždavinius. Primityvūs ginklai neklidė Hanibalui vienoje kautynėse prie Cannae išžudyti tiek romėnų, kiek žuvo amerikiečių visame septynių metų Vietnamo kare, naudojant modernius ginklus. Istorija moko, kad ginklai žudo beginklius, arba silpnai ginkluotus, todėl yra logiška ginkluotis ir pasiruošti karui.

Seniausia augalo sėkla

Vakarinėje Virginijos dalyje, archeologinių kasinėjimų metu, buvo atrasta paparčio sėkla, apie 348 milijonų metų senumo. Tokių sėklų JAV atrasta Pensilvanijos ir Ohio valstybėse, tačiau jos buvo „jaunesnės“ penkiais milijonais metų. Atrastų sėklų amžius buvo nustatytas pagal tame pačiame žemės sluogsnyje ir sėklų artumoje rastų kitų suakmenėjusių augalų ir porų amžių.

NEPAPRASTAS REIŠKINYS PAUKŠČIŲ TAKO GALAKTIKOJE

Pietinėje hemisferoje (nuo Žemės matomame dangaus skliaute) yra žvaigždė Eta Carinae (matoma iš Floridės ir Teksaso) didžiausia Paukščių Tako galaktikoje, apie 100 kartų didesnė už mūsų saulę, (kuri irgi yra žvaigždė), t.y. 86.4 milijono mylių (apie 133 mil. km.) skersmenio ir tilptų Žemės orbitos lankė. Eta Carinae yra jau tiek „pasejus“, kad kiekvienu metu gali susprogti, atpalaiduodama labai didelius kiekius energijos staigaus sušvietimo pavidale, milijonus kartų didesnis už mūsų saulės šviesą. Toks sprogimas vadinamas „supernova“ (tokie didelių žvaigždžių sproginiai Visatoje pastebėti labai retai — kas keli šimtai metų laikotarpiais) ir įvyksta tada, kai žvaigždė sunaudoja savo „kurą“, t.y. vandenilį, kurio atomai (susidedantys iš vieno elektrono ir vieno protono branduolyje) prie aukštos temperatūros ir slėgimo formuojasi į sunkesnius atomus — pav. heliumą, tritiumą, litiumą, anglį, azotą ir t.t., atpalaiduodami didelius kiekius energijos, kaitros ir radiacijos formoje (apie 96% gamma radiacijos, kuri greitai laiku virstą į kaitrą ir apie 4% neutrinų, išsisklaidančių be stipresnių pasireiškimų).

Paskutinio šimto su virš metų laikotarpyje astronomai pastebėjo žvaigždės Eta Carinae paviršiuje didelius kiekius azoto, tai reiškia, kad žvaigždės „kuras“ baigiasi, padidėjo masės tankumas, tuo pačiu ir trauka — gravitacija iki tokio laipsnio, kad masė traukiama į žvaigždės centrą gniužta ir, pasiekusi tam tikrą tankumą ir kaitrą žvaigždė sprogsta; to išdavoje „nurengia“ didelius kiekius atomų — subatom-

nės daly išsisklaido ir kadangi neutronai turi gravitacinę savybę, daro neutroninę žvaigždę arba „juoda skylė“ — sugniužusią žvaigždę, kurių masės tankumas toks didelis, kad pav. iš mūsų saulės pasidarytų tik kelių kilometrų „gnužulėlis“, tačiau tokios didelės traukos, kad net šviesos spindulys negali „pasprukti“ iš jos glėbio. Tikrumoje, Eta Carinae gal jau senai nebeegzistuoja, nes nuo jos ženklai signalai iki Žemės keliauja apie 9000 Žemės metų.

URANO „MĖNULIAI“ IR NEPTŪNO ŽIEDAI

Uranas, septinta nuo saulės planeta, yra apie 2.6 bilijono km atstu nuo Žemės ir turi šiuo metu žinomus keturis satelitus (pavadinkim mėnuliais): „Ariel“ apie 130 km skersmenio, „Umbriel“ — 100 km, „Titania“ — 120 km ir „Oberon“ — 140 km skersmenio. „Ariel“ yra panašus į Saturno mėnulį „Hyperion“, likusieji trys — į Jupiterio mėnulį „Calisto“. Paskutiniu laiku, Havajų universiteto astronomai pastebėjo penktą Urano mėnulį, kurį pavadino „Miranda“, tačiau negalėjo išmatuoti jo fizinio savybių, nes naujas mėnulis tuo metu buvo per daug arti Urano; tikimasi, kad duomenis papildys 1986 metais sausio mėn. erdvėlaivis „Voyager 2“ kuris yra pakelyje link planetos Neptūno ir Uraną praskris apie 370,000 km atstu.

Šimtmečiai Saturnas didžiavosi, kaip vienintelė saulės sistemos planeta pasiūpusi spalvingų žiedų vainiku. Tačiau šio šimtmečio antroje pusėje buvo atrasti žiedai aplink planetas Jupiterį ir Uraną (astronomų atradimais matuojant šviesos spindulio intensyvumą IR aparatais — IR reiškia „Infra Red“, per optinius teleskopus); gi 1982 m. birželio mėn. astronomų suvažiavime, Villanovos universiteto astronomai pranešė atradę žiedą ties planetos Neptūno pusiauju, kurios vidaus atstumas nuo planetos paviršiaus yra apie 3600 km ir žiedo išorė siekia apie 8000 km. Pirmi nepatvirtinti pastebėjimai buvo padaryti teleskopu N. Zelandijos observatorijoje, 1968 m. balandžio mėn., 7 d., kai tuo metu Neptūnas praėjo pro žvaigždę „DB“. Stebėjimo duomenys buvo padėti archyvan, kaip neįdomūs, tačiau po 14 metų pradėjus minėtus duomenis arčiau tyrinėti, atrasta, kad Neptūnai dar visai nepasiekus žvaigždės projekcijos, 30% pasikeitė šviesos intensyvumas; šviesa padidėjo žvaigždei „atsiradus“ kitoje žiedo pusėje ties planetos išore. Išvadoje, Neptūnas turi ties pusiauju žiedą. Daugiau ir galutinų žinių tikimasi gauti 1989 metais, kai erdvėlaivis „Voyager 2“ pasieks Neptūno aplinką ir persiųs Žemėn daugiau ir tikslesnių žinių. □

JAUNESNIŪJŲ VADŲ REIKŠMĖ ATEITIES KARUOSE

B. B.

Maxwell D. Taylor, straipsnyje *The Uncertain Trumpet* yra išsireiškęs — „vystantis technologijai, kuri turi didelės įtakos kautynių raidoje, sprendimų svoris krypsta nuo aukštesniųjų skaidinių vadų link žemesniųjų.“

Aštuonioliktame šimtetyje, vyriausias vadas akivaizdiniai sekdamas mūšio lauką, vadovavo kautynėmis, kaip šachmatų lentoje dėstydamas grupes, kurios geometrinėse formose, pety petin, užpildytose kovotojais, masėmis judėjo, kovėsi ir šaudė. Parako ginklai vertė eiles retėti ir didesnes kautynių grupes skaldyti mažesnėmis, plėstis didesniai plotan. 19 šimtetyje unitariniai šoviniai pakeitė kautynių lauko vaizdą — drąsuoliai nesigėdino kristi ant žemės, neatsižvelgdami, kad supurvins savo uniformas.

Jūroje, iki II Pas. karo imtinai, išskyrus Guadelcanal, Cape Matapan, Suriago sąs, kautynės vyko mažam plote tarp susigrūdusių laivų. Italai pabandė torpedą su kovotoju viduje ir greitus torpedinius laivus I ir II Pas. karuose. Senoji pažiūra į panaudojamą didelių laivų ir didelių junginių kautynėse, nustelbė technologijos galimybių išnaudojimą..

Jau I Pas. karo metu buvo pastebėta, kad kautynėms prasidėjus, stambesnių junginių vadai, pasidaro administratoriais. Tiesa, jie sustato veiksmų planus, paskirsto jėgas, tačiau veiksmams prasidėjus, jie kautynėse nedalyvauja, lieka tik veiksmų stebėtojai ir pagal reikalą jėgų pergrupuotojai. Kautynių svoris ir jų kontrolė pereina į jaunesniųjų vadų rankas, kurie tiesioginiai valdo kautynių ir vienetus ir ginklus. Fulleris, Hartas, Guderianas patyrė, kad jų organizacinės kautynių idėjos, pastatė juos pačius už aukštos sienos, kuri uždarė galimybes jiems patiems tų idėjų vykdyme dalyvauti, — jų idėjas vykdė jauni vadai esantieji pirmose kautynių linijose ir nuo jų pajėgumo apvaldyt kautynių pirmestas aplinkybes, priklausė pasekmė.

Amerikiečių masinio bombardavimo idėja nedavė lauktų išdavy,

tačiau adm. Spaatz idėja, nukreipti mažus junginius link svarbių taikinių, davė lauktas pasekmes. Toluose rytuose D McArthuras ir C. W. Nimitz, geografinių sąlygų buvo verčiami pulti japonus tik jų kritiškuose punktuose ir taip vadinami mikroskopiniai amerikiečių laimėjimai, nukreipė galutinį Ramiojo Vandenyno operacijų pasisėkimą jų naudai su mažesniais nuostoliais negu Vietname.

II Pas. karo metu, žaibiniam karui parengtos masinės jėgos, bendrybėje, nenulėmė laimėjimo. Sąjungininkai išvengė masiniai telkinių mūšių. Visuose frontuose, masinis dalinių telkimas sudarydavo stagnacinę padėtį. Gen. G. S. Pattonas ir feldmarš. E. Rommelis, grupavo jėgas taip, kad taktiniai daliniai turėtų pilną veikimo laisvę vadovavime ir plote. Oro jėgų pasisėkimai buvo atvirkščiai proporcingi telkinių masėms — pavyzdžiai prie Fort Even Arael, Corregidore, Sumatroje buvo priešingi kruviniems nuostoliams Sicilijoje ar Arnheime.

Divizijos organizacija iš keturių pulkų I Pas. karo metu perėjo į lankstesnę trikampinę sistemą — trijų. Atsirado reikalas organizuoti mažesnius skaičiumi, motorizuotus ir stipriai ginkluotus vienetus (Rangers, Commandos) veiksmams į priešų opius punktus. Tokių dalinių vadai veikė visiškai savistoviai siekdami nustatyto tikslo, kaitaliojantis aplinkybėmis, savistoviai keitė savų dalinių organizacines formas keisdami uždavinius siekiant duoto tikslo. Pasisėkimas priklausydavo nuo jų pačių sugebėjimo išmanevuoti esamoje aplinkybėse. Rusų fronte maži partizanų daliniai veikdami savistoviai, atitraukdavo stambesnius dalinius nuo tiesioginių fronto kautynių. Atskiras lėktuvas naikintojas, pasidarė rimtas priešas šarvuotam laivui. Skyriaus ar būrio vadas, Normandijos invazijos metu, buvo kautynių vadovavimo pagrindai, nes jie buvo palikti jų pačių likimui ir ant savo pečių išnešė pasisėkimą. Klasiškas pavyzdys Remageno tilto paėmimas. Jaunesnieji vadai nebuvo pastebėti ir išryškinti, tik vyriausi vadai buvo apsupti legendomis, kurias sudarė žurnalistai ir atsiminimų rašytojai. E. Rommelis, L. Montgomeris, D. Eisen-

howeris, O. N. Bradley, D. McArthuras ir kiti buvo iškelti kaip kovų architektai.

Karinė literatūra, II Pas. karui pasibaigus, tačiau pradėjo nagrinėti mūsų žvelgiant žemės kirmino akimis. Lyginta patyrimai I Pas. karo su II-jo ir prieita išvados, kad tikrasis operacijų pasisėkimas nuo vyriausio vado ir aukštesnės vadovybės, kautynių metu, nusirita ant taktinių vienetų mažųjų dalinių vadų, kurie tiesioginiai ir betarpiškai dalyvauja kautynėse. Korėjos ir Vietnamo veiksmuose, nežiūrint geografinių sąlygų ir veiksmų pobūdžio, jaunesnieji vadai dar tebėra tampriai varžomi vietos, laiko, veiksmų pobūdžio ir tiksliai apibrėžtų uždavinių, kas turėjo ir turi aiškios neigiamos įtakos veiksmų pasisėkimui (Westmoreland). Suvaržyta taktinė laisvė taktiniams kautynių daliniams aukštesnės karinės ar politinės vadovybės neduoda siekiamų išdavy. Nuo Hanibalo iki Rommelio laikėsi pastovus dėsnis, kad bet kokio dalinio vadas, vadovaujantis kautynėmis, savo ribose turi turėti atsakomybės ir rizikos jausmą, kuris neprivalo būti varžomas kautynių metu. Kai šis principas būdavo sulaužomas (U.S. Grantas, P. von Hindenburgas, G. Nivelle, Hitleris), galimybės darėsi miglotos, išdavos labai brangios.

Modernioje, motorizuotoje karinėje organizacijoje, taktinių dalinių vadų reikšmė dar daugiau dėdėja, nes greta kovotojo ir ginklo atsirado opus ir labai priklausomas veiksnys — motoras. Taktiniai daliniai visose moderniose kariuomenėse, vis daugiau parengiami ir ginkluojami, kad galėtų kautis visai nepriklausomai, dalinys pasidaro kaip atskiras vienetas ir jo vadovavimas vyksta tiesioginiai surištas su kautynių aplinkybėmis, kuriose betarpiai veikia to dalinio vadas. Kautynių svoris tiesioginiai nešamas mažųjų taktinių dalinių ir vadovavimas kautynėse yra irgi tiesioginiai jaunųjų vadų rankose. Kovotojų moralė, kovingumas, aprūpinimas, įsakymai veikti nuolat besikeičiančiose aplinkybėse tiesioginėje priešų veiksmų įtakoje, derinimas savųjų veiksmų siekiant duoto tikslo, yra tik jaunesniojo vado pastangų ribose. Kai atskiras kovotojas

ARĖJAS VITKAUSKAS

TRYS MUŠKIETĖRIAL.

I.

Pirmas
Paėm. „muškietą.
Skėlė titnagą kietą—
Pataikė į vietą.

Antras.
Muškietos, jis, buože
Taip priešui užvožė.
Kad tas, tik, „O Bože!“

Trečias.
Būta lietuvio. —
Miklumas liežuvio
Vis laimi, be šūvio...

II.

Taigi...

(Iš būk tai paruoštos „Gero Elgesio“ knygos).

Pagal patarlę.
Jeigu tu pūsi
į vėjo gūsi —
Durnius būsi!

Padėjus šaukštuką.
Geriant arbatą
Pas aristokratą
Negirk, „At-tal..“

Iš eilės.
Pirma, šauk:
„Laauk!“—
Po to, šauk!..

už ginklo pasijunta vienas, tada jo akys krypsta į betarpinį vadą.

Branduolinės energijos karo atveju, kai visoks ryšis ir tiekimas nutrauktas nežinomam laikui, kautynių daliniai pasiliks priklausomi savų aplinkybių ir pačių savęs, priedangoje technologijos kuri buvo jų rankosna patikėta. Sėkmė ar nesėkmė pasilieka priklausoma jaunesniųjų vadų, „... tokiose sąlygos Dievas bus ne toje pusėje kur dideli ir stiprūs batalionai, bet ten kur yra geri taktinių dalinių vadai.“ (R. A. Beaumont „The Young Leaders“).

Berlyno oro tilto ženklas.
(Aprašymas tilpo 1982 m. KARIO 3 Nr.)

DAR DĖL BERLYNO
ORO TILTO ŽENKLO

E. JASIŪNAS

Į užklaimą apie Berlyno oro tilto ženklą, kuris buvo atspausdintas š.m. Kario Nr. 3, psl. 141, atsiliepie V. Vokietijoje gyvenąs J. Venckus. Savo 1982.VII.10 laiške jis rašo:

1946 m. gruodžio mėnesį į Schweinfurto lietuvių D.P. stovyklą (v. Vokietijoje) atvažiavo amerikiečių komisijos capt. Moxley. Buvo susitarta su stovyklos vadovybe ir patikrinta į darbo kuopą norinčių stoti vyrų sveikata. Apie dviems šimtams kandidatų jis pranešė, jog sekančių metų pradžioje jie turės iš Schweinfurto stovyklos vykti į mokyklą, esančią Koeffertalyje, prie Mannheimo.

Pirmuoju tos kuopos vadu buvo paskirtas kpt. A. Repšys, o penki karininkai — būrių vadais, 1947 m. balandžio mėn. visi įkurtosios kuopos vyrai buvo pervežti į Koeffertalio stovyklą. Čia gavome kuopos pavadinimą: 4060th Labor Service Company. Kuopos vyrai buvo aprenkti juodomis uniformomis.

Atlikus dviejų savaičių apmokymą, buvome nuvežti į Zeilsheimą, esantį netoli Frankfurto, prie Maino upės. Kuopai buvo pavesta amerikiečių armijos užimtoje Frankfurto miesto dalyje palaikyti švarą ir tvarką. Iš Zeilsheimo kasdien į darbą veždavo „Trumano“ sunkvežimiais. Frankfur-

te kuopa dirbo iki Berlyno blokados pradžios 1948 m. Prasidėjus Berlyno oro tilto darbams, kuopa Rhein-Main aerodrome atliko lėktuvų pakrovimo darbus. Kadangi pamainomi dirbome ištisą parą (24 val.), tai kuopa buvo padidinta iki 320 vyrų. Kuopos vadai ir septyni būrių vadai buvo atsakingi už atliekamą darbą.

Iki 1948 m. gegužės mėn. kuopos vadais buvo sekantieji: kpt. Repšys, lt. Tamoliūnas, plk. Ugianskis ir lt. Venckus.

Perėmus kuopos vadovybę man kilo mintis, jog mūsų sunkaus ir svarbaus darbo Rhein-Main aerodrome atžymėjimui, reikėtų pagaminti specialų ženklą. Pasikviečiau meninių gabumų turėjusį lt. Baltoką ir jam išdėsciau savo sumanymą. Pageidavau, kad ženkle būtų pažymėtas mūsų kuopos numeris (4060), bei pavaizduota lietuviška Trispalvė ir įrašytas kuopos darbo tikslas.

Ltn. Baltokas paruošė ženklą projektą, kuris buvo pristatytas amerikiečių karinės vadovybės patvirtinimui. Ženklą patvirtinus, Frankfurto mieste suradau vokiečių firmą ir užsakiau 100 ženklų. Pirmieji penki ženklai buvo paausuoti. Jie buvo paskirti sekantiesiems asmenims: I-st Lt. M. Krochmalny — commanding officer; lt. J. Venckui — kuopos vadui; lt. Baltokui — ženklą projekto paruošėjui; dviems amerikiečių armi-

Berlyno oro tilto ženklų pažymėjimo viršelis

jos pulkininkams.

Ženklus turėjo teisę pirkti kuopos nariai, išdirbę Rhein-Main aerodrome nemažiau 100 dienų. Kiekvienam tą ženklą įsigijusiam kuopos nariui buvo išduotas ir specialus pa-

žymėjimas, pasirašytas Juozo Venckaus — superintendento, ir Michael Krochmalny — commanding officer. Kiek tų ženklų iš viso buvo pagaminta, nebeatmenu. Ženklo kaina buvo apie 13 DM.

1949 metais pasibaigus Berlyno blokada, kuopos numeris buvo panaikintas, o kuopos vyrai išskirstyti į kitas lietuviškas darbo kuopas. Kiekvienam kuopos nariui buvo išduotas gero elgesio pažymėjimas.

Darbo kuopose dirbau iki 1975 metų. Užsitarnavau majoro laipsnį. Buvau apdovanotas vokiečių, čekų, albanų ir lenkų žymenimis, ir turiu pagyrimo raštus iš įvairių darbo vietų. Turiu išsaugoję ir uniformą, kurią galėčiau suinteresuotam muzėjui padovanoti.

Juozas Venckus

Į užklausimą "Karyje" atsiliepė ir p. E. Smilgys, maloniai paskolindamas savo turimą Berlyno oro tilto ženklų pažymėjimą. Atsiliepė ir buvęs 4060 kuopos vadas kpt. A. Repšys, kuris suteikė papildomų informacijų. Gautas laiškas iš trečios generacijos Amerikoje gimusio lietuivio Henry A. Gaidžio, gyv. Olney, Md. Savo laiške H.A. Gaidis rašo, jog jis renka liet. karines uniformas, medalius ir žymenis, o taip pat ginklus

HEADQUARTERS
506TH LABOR SUPERV COMPANY
4060TH LABOR SERVICE COMPANY
APO 757 US ARMY

BERLIN AIRLIFT COMMEMORATIVE & WORK INSIGNIA

CERTIFICATE

The bearer of this certificate SMILGYS Eugenijus
GSN _____ has been participating on Berlin Airlift over 100 days
and is authorized to possess and to wear "The Berlin Airlift Commemorative
and Work Insignia" No. 63

Juozas Venckus
JUOZAS VENCKUS
Superintendent
Cmmdg 4050 Lab Serv Co

Michael Krochmalny
MICHAEL KROCHMALNY
1st Lt PA
Commanding

The Insignia has been approved by Lt Col Edward T. Whiting,
Chief of Labor Supervision Section, Frankfurt Military Post,
APO 757, Ltr. dtd., 17. December 1948.

Berlyno oro tilto ženklų, eil. Nr. 63, išduoto E. Smilgiui, pažymėjimas.
Ženklas patvirtintas plk. lt. E. T. Whiting, 1948 m. gruodžio 17 d.

nuo Napoleono laikų iki sov. okupacijos 1944 metais. Jis sakosi skaitęs "Kari" ir norėtų susirašinėti laiškais su lietuviškų karinių žymenių rinkėjais ir karo istorikais. Sakosi turįs belgišką FN Mauser šautuvą su įgraviruotu Gedimino stulpų ženklu.

Kaip matome "Karys" yra plačiai skaitomas žurnalas, ir jame paskelbti straipsniai randa platų atgarsį. "Kario" dėka buvo išspręsta ir Berlyno oro tilto ženklo mįslė.

Pranešu giminėms ir pažįstamiems, kad Vilniuje 10.8.82 su šiuo pasauliu atsiskyrė

**GENĖ PERMINAITĖ
ŽEBRIŪNIENĖ,**

Lietuvos Armijos kapitono žmona — ilgą laiką dirbusi Karo ligoninėje kaip gailėstingoji sesuo.

Viktoras Perminas

ARĖJAS VITKAUSKAS

**Iš bloknoto
mundieriaus kišenėj**

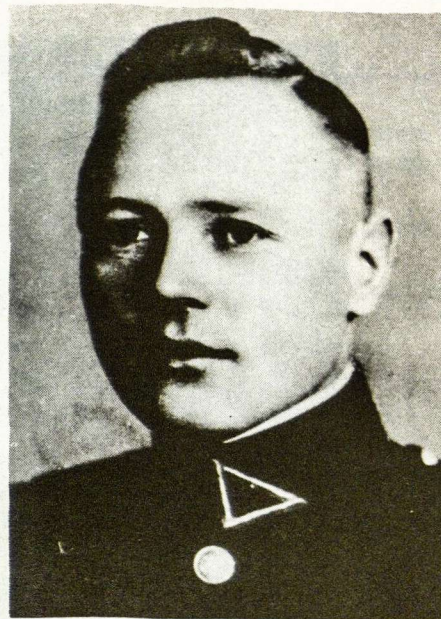
Reto gabumo rašyti, Balys Auginas, nepaprastai vaizdžiai perdavė "Dirvoje" pergyvenimus "Kai Kauno radijo bangomis prabilo laisvė..." Ir aš pritariu, kad reikia tokį dalykėlį išleisti atskira knygute.

Komunistams reikalingasis įrodymas: kai jie 1940 metais pavergė ir prijungė Lietuvą prie savo imperijos, "Kartą, draugiškai svarstant, ką daryti tokios grėsmės akivaizdoje, Bistras pasakė: "Na ir ką? Pagyvenom, paūžėm, o dabar laikas atgailai..." (Iš Tėvynės Sargo" apie žinomą krikščionių demokratų veikėją Leoną Bistrą).

Ar ta keista pavardė "Vaiuvutskis" nėra tik sulietuvinata iš "Vojevodskis" (Karo vadas)?

Caras Nikolajus I žvairavo į tokius pagerinimus kaip traukiniai, manydamas, kad jie greičiausia sukels neramumus. Jo laikininkas, anglas Duke of Wellington, manė, kad jie tik padrąsins darbininkus be reikalo judėti iš vietos į vietą.

Poetas Kazys Borūta, kurį Kaune sutikdavau, gimė 1905 metais Marijampolės apskrities Kolūkų kaime. Ar tai ne "įrodymas", kad lietuviai nuo seno jau mylėjo "kolūkius"?

Ltn. Albinas Repšys, parėmęs dr. A. Rukšos veikalo išleidimą tūkstantine su kaupu.

**UŽMIRŠTAS MAŽOSIOS
LIETUVOS POETAS**

Šias eilutes rašant man atėjo mintis apie Mažosios Lietuvos poetą "ATEIVĮ", Mikelį Hofmaną. Tad čia ir noriu nors trumpai apie jį paminėti. 1889 m. gegužės mėn. 3d. "Ateivis" išvydo šį pasaulį. Jo tėvai pakrikštijo Mikeliu. Tėvas, Kristupas Hofmanas, kilęs iš Mineikių kaimo; motina, Elskė, gim. Jonušytė, kilusi iš Šilmeičių kaimo, buvo kilnaus būdo evangelikai, lietuviai. Apylinkinių kaimų gražių žalumynų ir sultingų medžių gausumoje paskendęs, ant Šusties krantų yra Musaičių kaimas. Šustis, kuri prasideda Žemaitijoje ir tekėdama pro Žemaičių Naumiestį, susijungdama pakelyje į Šilutę, su Šysa, savo vandenį neša į Nemuną ties Rusne, tokiu būdu lyg jungdama Žemaitiją su Klaipėdos Kraštu. Šustis, protarpiais tekėdama gana vingiuotai, turi gana aukštus, gausiai medžiais ir krūmais apžėlusius, o vietomis žaliomis lankomis išsisdriekusius krantus. Apskritai, Šusties pakrančių vaizdai yra gražūs. Jie sukelti ramią, poetingą nuotaiką. Tai gi ir Musaičių kaimo gamta yra drėkinama iš Žemaitijos atitekančiais vandenimis. Taip, tokioje gražioje gamtoje ir lietuviškoje aplinkoje augdamas, dar jaunas Mikelis pamilo savo kraštą, gražią gamtą, lietuvių kalbą, o su ja ir visą Lietuvą. Ta jo

meilė Lietuvai, jos gamtai ir lietuvių kalbai gausiai atsiliepia ir jo eilėse. Augdamas tėvų ūkyje, Mikelis tapęs ūkininku, mylėjo ūkininkavimą bei žemę, kuri jam sukeldavo poetiškų minčių, kurias, surasdamas valandėlę nuo darbų laiko, pradėjo bandyti. Baigęs 8 metų pradžios mokyklą, aukštesnio mokslo nėjo. 1912 metais, gegužės 3 d., sulaukęs 23 gimtadienio, vedė Antoniją Preikšaitytę, iš Laucių kaimo.

Nuo ūkininkų darbų atliekamu laiku rašė lietuviškai. Lietuviškos mokyklos ten nebuvo, iš tėvų išmokęs lietuvių kalbą, rašyti išmoko savarankiškai. Nors tada stipriai veikė vokietinimas Mažojoje Lietuvoje, Mikelis tai bangai nepasidavė, ir visa siela pamilo visa kas lietuviška. Jo gana gausių eilėraščių įvairumas rodo, kad jo būta gilių jausmų ir lakios vaizduotės, turinčio rašytojo pradus. Tik 24 metų sulaukęs išleido savo eilėraščių rinkinį "Tėvynės Garsai". "Jaunimo Aidai" išleisti 1913 metais ir 1920 metais. Prieš mirtį dar išleido trečią savo eilių rinkinį: "Tarp Audrų".

Mikelis Hofmanas — "Ateivis" mirė 1921 metais birželio 24 d. plaučių uždegimu, vos 32 metus sulaukęs. Palaidotas Musaičių kaimo kapinėse. Ateivio kapas paženklintas jo buvusios draugės su įrašu: "Tu buvai man tikroju draugu. Ilsėk sal-

Montrealio Lietuvių Choras dir. muz. Aleksandras Stankevičius. Šis choras yra laimėjęs Kvebeko provincijos chorinio dainavimo konkursą 1982 m.

džiai — su Dievu." Ir su jo paties eilių posmeliu:

*"Po qžuolais kalneluje
Man skirta bus dalis —
Ant mano kapo rytmečiais
Rasa nuo medžių kris"*

M. Hofmano žmona savo laiške 1949 m. dr. K. Gudaičiui rašė, kad pirmųjų dviejų rinkinių "Tėvynės Garsai" ir "Jaunimo Aidai" rankraščius "Ateivis" perdavęs J. Vanagaičiui, kuris juos atspausdinęs ir išplatinęs Amerikoje, o paskutinį rinkinį "Tarp audrų" pats savo lėšomis išleidęs. Jo knygos spausdintos Otto von Mauderodės spaustuvėje Tilžėje. Be to, M. Hofmanas kai kuriuos eilėraščius ir kitus raštus yra spausdinęs Tilžės "Keleivyje" ir "Naujoje Lietuviškoje Ceitungoje" Kai kurie M. Hofmano eilėraščiai buvo spausdinami ir F. Megnes, Žem. Naumiestyje saviraštyje. Savo straipsnius ir eilėraščius pasirašydavo slapygardžiu "Kelmis", ar "Ateivis". Tik neturiu žinių apie jo straipsnių užvardijimus ir jų turinį. M. Hofma-

nas palaikė ryšius su žinomais lietuviais veikėjais: dr. V. Gaigalaičiu, K. Lėkšu, J. Vanagaičiu; turėjo ryšių ir su Didž. Lietuvos tautiniais bei kultūriniais veikėjais; stiprius ryšius palaikė su "Birutės" kultūrine organizacija, yra parašęs "Prologą" pirmajam jaunimo suvažiavimui Musaičių kaime. Štai, jis:

*"Jau iš senovės tarp lietuvių, šis būdas buvo taip garsus,
Kai jie ant puotų šeimyninių viens antrą kvietė į svečius.*

*Kiekvienas, būt vargšas ar turtuolis, mielai yr matomas tarp mūsų!
Kiekvienas lapas ar žiedelis, meilės išraiška mums bus.*

*O jūs, broliai ir seselės,
Atsiminkit visados,
Esam savininkai šios šalelės
Mes vieversėliai Lietuvos."*

(1914.5.17)

"Ateivis" sakė: reikia būti tvirtam, doram ir veikti, o Visagalis padės nugalėti sunkiausias kliūtis. Toks jo mąstymas kažkaip artimas Donelai-

čiui. Tokias mintis reiškė "Ateivis". Dėl to, jo poezijos stygos jautriai palietė pajūrio lietuvių jausmus, Jis buvo žadintojas tarpe kitų, kėlusiu savo tautos brolius. Pergyvendavo liūdėsį matydams į Klaipėdą ar Šilutę atvykusius netvarkingai apsirėdžiusius. Jis geidė, kad svetimieji matytų lietuvius pavyzdingai puošnius ir kultūringus. Jis sielojos kai girdėdavo Lietuvos valdininkus kartais rusiškai ar lenkiškai kalbant.

*B. Liuga
Australia*

PENKTASIS PASAULIO LIETUVIŲ JAUNIMO KONGRESAS vyks 1983 metų liepos 1 — 24 dienomis. Kongreso atidarymas įvyks liepos 1 d. II Pasaulio Lietuvių Dienų bėgyje Čikagoje. Stovykla yra ruošiama liepos 4-10 d.d. Oberlin College, netoli Clevelando. Atstovai toliau keliaus į Trent Universitetą prie Toronto studijų dienoms liepos 11-20 d.d. Montrealyje liepos 22-24 d.d. įvyks vietinės spaudos konferencija, koncertas, banketas ir oficialus V PLJK uždarymas.

KARIUI AUKOJO:**500 DM**Iš a. a. Juozo ČERNIAUS testamento
KARIUI per sūnų dr. V. Černių.**\$100.00**Leonas PABRĖŽA, Chicago, IL.
"St. Butkaus" Šaulių Kp. Detroit, MI,
per V. Tamošiūną.**\$30.00**O. Čaplinskienė, IL per V. Tamošiūną.
Vytauto D. Šaulių Rinktinės 5 b. per P.
Šerną.**\$25.00**LKVS RAMOVĖ Omaha Sk. per išd. K.
Pudj.
"Dr. V. Kudirkos" Šaulių Kp. Worcester,
MA.**\$22.50**

W. Paluk, Australia

\$20.00

J. Girevičius, Ont.

\$15.00

K. Juškaitis, IL

\$13.00

P. Simanas, CT.

\$10.00P. Andrusis, AR
M. Dambrauskas, AZ
J. Gruodis, NY
Kun. A. Račkauskas, NY**\$7.50**

V. Patašius, Australia

\$7.00

V. Donis, IL

\$5.00M. Ališauskienė, IL
Aug. Ašoklis, IL
B. Aukštkalnis, OR
L. Brazauskas, OH
Pr. Budvidis, Ont.
Br. Ceika, Ont.
J. Dalbokas, CA
L. Krajauskas, FL
A. Pocius, NJ
V. Norkus, NY
U. Opanavičius, Ont.
J. Vaičeliūnas, Ont.**\$3.50**

J. Paškus, Australia

Dėl padidėjusių spausdinimo ir pašto išlaidų, KARIO prenumerata 1983 m. pakeliama iki \$17.00 metams, pusmečiui \$9.00, atskiro numerio kaina \$2.00.

Sumokėjusiems prenumeratą iki š. m. gruodžio 31 d., kaina ta pati, kaip ir 1982 m.

\$3.00

A. Mažeika, NY

\$2.50P. J. Kazėnas, Australia
O. Šostakas, MI

ŠIRDINGIAUSIAS
AČIŲ AUKOJUSIEMS!

**RAMOVĖS SKYRIAI,
ATSISKAITYKITE KARIUI UŽ JO IŠLEISTAS
IR JUMS PRISIŪSTAS KNYGAS**

Prieš metus laiko RAMOVĖS Skyriams buvo išsiųsta išplatinti iš seniau užsilikusias administracijoj KARIO išleistas knygeles. Pilnai atsiskaitė tik keli skyriai. Sumos už tas knygeles mažos, bet sunkiuose metuose mums brangios. Prašytume už jas atsiskaityti. Kur dar liko neišparduota, tai bent mums praneškite. Nelaukite atskiro paraginimo. Mes norime tuoj galutinai užbaigti knygų platinimo apyskaitas.

KARIO PRENUMERATORIAMS

KARIO administracija nesiūnia atskirai paraginimų ar įspėjimo apsimokėti prenumeratos mokesčius, nes KARIO prenumeratorių 95% jau iš anksto visada tvarkingai laiku pilnai apsimoka ir dar dažnai su auka. To tikimės iš jūsų ir šiais metais.

Anie, už kelis metus atsilikusiai (5%), tik įspėjami dabar, kad nesulaukę jų skolos iki metų pabaigos, 1983 m. KARIO siuntimą sustabdysime.

Taip pat primename, kad iš užsienių mokesčius siųstumėte tik US valiuta (tai pažymėdami ir čekiuose). Svetima valiuta atsiųstieji čekiai užtęsia su bankais atskaitomybę ir mus apsunkena knygvedyboje.

KARIO PRENUMERATA nuo 1983 m. sausio mėn. pakeliama iki \$17.00.

Bet kaip ir anuomet: susimokėję iki 1983 m. pradžios, moka senąjį tą patį mokesį — \$15.00 metams.

Dar kartą ačiū mieliems ir gerbiamiems prenumeratoriams už dosnią paramą KARIUI. Tik jūsų sąmoningumu ir dosnumu KARYS gyvuoja.

KARIO ADMINISTRATORIUS

Vilnius. Bernardinų bažnyčios vartai

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Cekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.